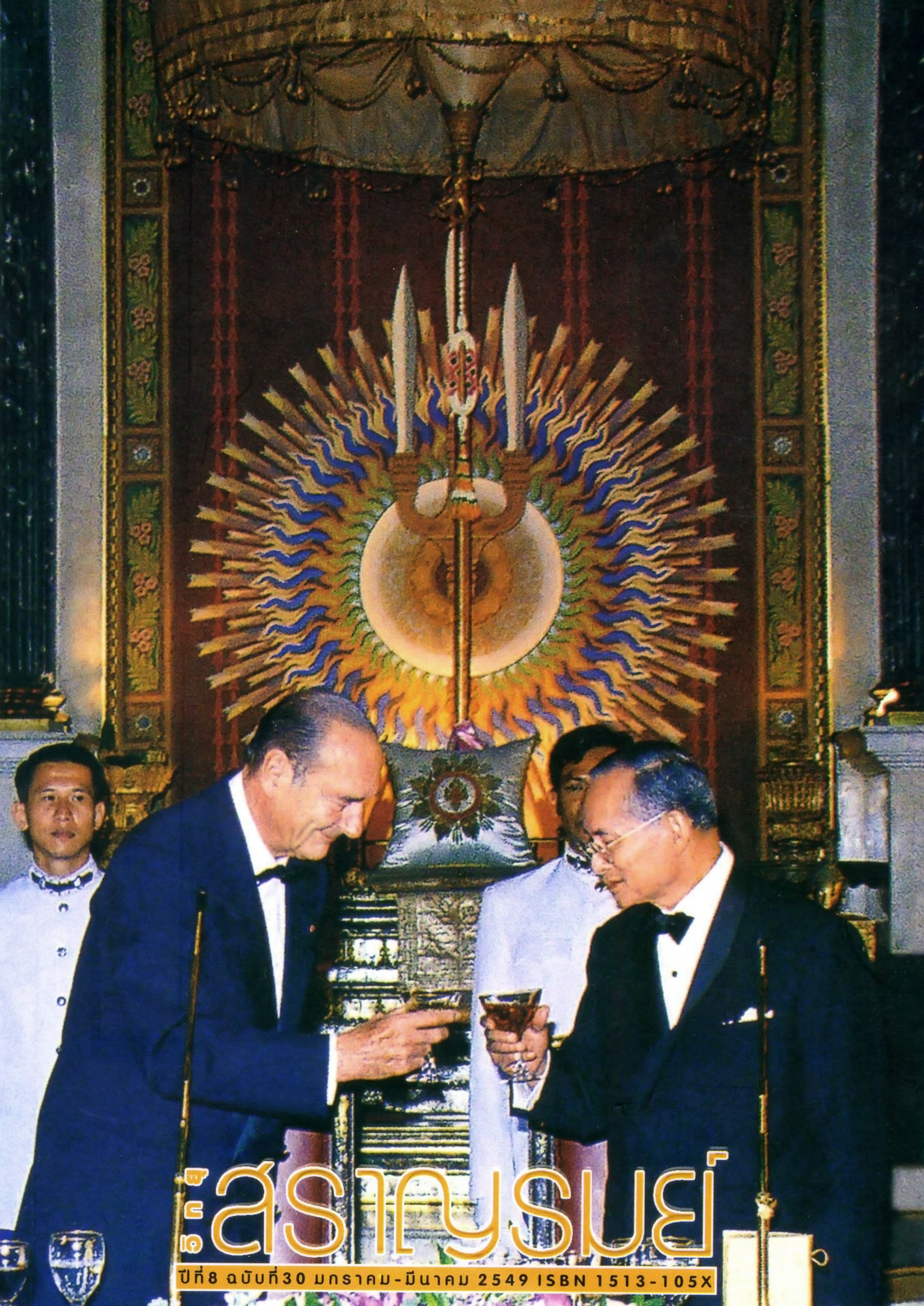

เสาชารุกรมย์

ปีที่ 8 ฉบับที่ 30 มกราคม-มีนาคม 2549 ISBN 1513-105X

ปก : พระบรมฉายาลักษณ์พระราชทาน

หนังสือ “วิทยุสารนรมย์” ISSN 1513-105X

ปีที่ 8 ฉบับที่ 30 : มกราคม - มีนาคม 2549

ที่ปรึกษา :

สีหศักดิ์ พวงเกตุแก้ว กิตติ วะสีนนท์ เกียรติคุณชาติประเสริฐ
พิริยะ เข็มพล จรัล ปลั่งตระกูล

ผู้อำนวยการ : นฤมิต หิณชี่ระนันท์

บรรณาธิการอาวุโส : ประภัสสร เสวิกุล

บรรณาธิการ : ศรีสวัสดิ์ สุขวโรดม

คณะผู้จัดทำ :

วนิดา คุดตวัส อุไรวรรณ คุหะเปรมะ กิตติศักดิ์ กล่อมจิตต์
วสุ แสงสิงแก้ว ยุคลธร วีระธรรม บัญชาธิโกศรี นภัสนันท์ พจน์วัฒนากิจ
ลัมฤทธิ ฤดีสิริโชติ จิตรีรัตน์ ธรรมสิทธิ์ชัย

คอมพิวเตอร์ : วลทนี พานิชกุล

รูปเล่ม : ปราณ

พิมพ์ที่ : ภาพพิมพ์ โทร. 0-2433-8586

หนังสือ “วิทยุสารนรมย์” รายสามเดือน

จัดทำโดย :

สถานีวิทยุสารนรมย์ กองวิทยุกระจายเสียง กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ
ถนนศรีอยุธยา แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กทม. 10400

โทรศัพท์ 0-2643-5094 โทรสาร 0-2643-5093 E-mail : radio_saranrom@mfa.go.th

ฟังวิทยุออนไลน์ ที่ www.mfa.go.th/radio_saranrom

อ่านบทความบางส่วนได้ที่ www.mfa.go.th/saranrom_journal

ผู้สนใจสามารถติดต่อขอรับหนังสือและส่งข้อเขียนมาให้พิจารณาได้ตามที่อยู่ข้างต้น

● สารบัญ

พระราชปรารภ / พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	1
ถ้อยแถลง / นฤมิตร หิณชิระนันท์	4
คำปราศรัยคัดค้านตอนหนึ่งในโอกาสคล้ายวันสถาปนากระทรวงการต่างประเทศ	7
บทความหลัก / President Jacques CHIRAC and Madam Bernadette CHIRAC's State Visit to Thailand during 17-19 February 2006 / นฤมิตร หิณชิระนันท์	8
ภาพชุด / พระบรมฉายาลักษณ์พระราชทาน	23
ต่างประเทศ / ความสัมพันธ์ไทย - สเปนในภาพรวม / กุลกมุท สิงหรา ณ อยุธยา	35
ปกิณกะ / ปกิณกะสำนักราชเลขาธิการ ตอนที่ 3 / ประสพโชค อ่อนกอ	54
คติธรรม / ธรรมโอวาทของหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน	61
บทความด้านการเมือง / การแข่งขันทางอุดมการณ์ในโลกมุสลิม / ภาณุทัต ยอดแก้ว	62
สารนารัฐ / เกาหลีพีเวอร์ : การถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านสื่อ / เศรษฐพันธ์ กระจ่างวงศ์	91
เศรษฐกิจพอเพียง / พลังงานทดแทน / ณรงค์ กิ่งแก้ว	101
สังคมวัฒนธรรม / เทียวซาฟารีในเคนยา / สุภาศิริ อมาตยกุล	110
สังคมวัฒนธรรม / บวชเพื่ออะไร...ประสบการณ์จากพระป่า / ดนัย เมนะโพธิ์	143
คุณรู้หรือไม่ / นฤมิตร หิณชิระนันท์	170
สังคมวัฒนธรรม / 250 ปีโมซาร์ท อัจฉริยะดนตรีผู้สร้างดนตรีล้ำค่าไว้เป็นมรดกโลก / กิตติพงศ์ สุนประเสริฐ	173
สุขภาพ / มะเร็งปากมดลูก / อุไรวรรณ คุหะเปรมะ	181
สุขภาพ / กินผักผลไม้สด ลดอาหารไขมัน ป้องกันมะเร็ง / สถาบันมะเร็งแห่งชาติ	188
สารนารัฐ / เพราะความสุขคือความสำเร็จของชีวิต / พิสมัย ชำนาญคิด	196
ฟังแปลกหู...รู้ความหมาย / คุณตาทองเชื้อ ยาทัม	202
ปกิณกะสำหรับพ่อแม่ / 10 เหตุผลที่เด็กควรอ่านนิทาน	206
นิทานสำหรับเด็ก / นิทานอีสป	209
จดหมายถึงนายสถานี	213
ท้ายเล่ม / ศรีสุรัตน์ สุขวโรดม	216

พระราชปราชญ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

การเรียนรู้ในเรื่องราวและวิชาการสาขาต่างๆ โดยกว้างขวาง
เป็นเหตุให้เกิดความรู้ ความคิด และความฉลาด ซึ่งเป็นปัจจัย
สำคัญที่สุดสำหรับชีวิต ช่วยให้บุคคลสามารถสร้างประโยชน์สุข
สร้างความเจริญมั่นคงให้แก่ตนเอง ทั้งแก่สังคมและบ้านเมือง
อันเป็นที่พึ่งอาศัยได้ ทุกคนจึงควรมีโอกาสที่จะศึกษาหาความรู้ได้
ตามความประสงค์และกำลังความสามารถโดยทั่วกัน

พระดำหนักจิตรลดารโหฐาน

จาก : สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ฉบับเสริมการเรียนรู้ เล่ม ๑ พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ หน้า ๔

- ถ้อยแถลง

หนังสือวิทยุสาราณูรมย์ ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓๐ มกราคม-มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ ฉบับที่อยู่ในมือของท่านนี้ ขอร่วมพสกนิกรชาวไทยทุกคน ร่วมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๕ ซึ่งได้มีการเฉลิมฉลองมาตั้งแต่ ๑ มกราคม ๒๕๔๔ จนถึง ๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๕

ในช่วงระหว่างวันที่ ๑๗-๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่ผ่านมา ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสและภริยาได้เดินทางมาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการในฐานะพระราชอาคันตุกะ ต่อมา ระหว่างวันที่ ๒๑-๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๕ สมเด็จพระราชาธิบดีและสมเด็จพระราชินีแห่งสเปนก็ได้เสด็จเยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะด้วยเช่นกัน

ในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๔๕ มีเหตุการณ์สำคัญสำหรับกระทรวงการต่างประเทศและสถานีวิทยุสาราณูรมย์ คือ วันคล้ายวันสถาปนากระทรวงการต่างประเทศครบ ๑๓๑ ปี ในวันที่ ๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๕ และวันคล้ายวันสถาปนาสถานีวิทยุสาราณูรมย์ซึ่งจะครบ ๘ ปี ในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๕

ในวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ สถานีวิทยุสาราณูรมย์จะร่วมฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาลพุทธทาสภิกขุ หรือพุทธทาส อินทปัญโญ หรือพระธรรมโกศาจารย์ ซึ่งเป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ทั้งนี้ เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ นี้ ได้มีการประชุมสมัชชาสามัญขององค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ที่ประชุมได้พิจารณายกย่องเฉลิมฉลองบุคคลสำคัญ หรือผู้มีผลงานดีเด่น และเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๕๐ รวมทั้งสิ้น ๖๑ คน/สถาบัน

หนึ่งในบุคคลสำคัญนั้นคือ ท่านพุทธทาสภิกขุ ท่านได้รับการยกย่องว่าเป็นบุคคลสำคัญของโลก ในฐานะที่เป็นประทีปทางปัญญาที่ยิ่งใหญ่แห่งพุทธศาสนา และเฉลิมฉลองในโอกาสชาตกาล ๑๐๐ ปี ท่านมุ่งศึกษาฝึกฝนตนอย่างเข้มงวด อุทิศตนเพื่อการสั่งสอนธรรมะ เพื่อผดุงไว้ซึ่งสันติธรรม ยุติธรรม และให้มนุษย์อยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างกลมกลืน ท่านสามารถประยุกต์วิธีการสอน และปฏิบัติธรรมะได้อย่างหลากหลายให้คนได้เลือกปฏิบัติให้สอดคล้องกับพื้นฐานความรู้ตน โดยไม่จำกัด ชนชั้น เชื้อชาติ และศาสนา เพราะหัวใจของทุกศาสนาเหมือนกันหมด คือ ต้องการให้คนพ้นจากความทุกข์

สถานีวิทยุสาราณูรมย์ขอร่วมแสดงความยินดีที่กระทรวงการต่างประเทศประสบผลสำเร็จในการเจรจาช่วยเหลือ นายสมศักดิ์ หมัดหมอ และนายอาร์กัย สุวรรณา แรงงานไทย ๒ คน ที่ถูกลักพาตัวในไนจีเรียจนได้รับปล่อยตัวเดินทางกลับถึงประเทศไทยโดยสวัสดิภาพ เมื่อวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๔๕ โดยกระทรวงการต่างประเทศพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือและดูแลแรงงานไทย

ในต่างประเทศทุกคน ทั้งนี้ ผลประโยชน์ของประชาชนมีความสำคัญเป็นอันดับแรกสำหรับ
กระทรวงการต่างประเทศ

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน ได้เกิดวิกฤติการณ์ด้านต่างๆ ขึ้นทั่วไปซึ่งมีความรุนแรง
มากบ้างน้อยบ้าง อย่างไรก็ตาม หากเรามองโลกในแง่ดีก็จะเห็นว่า แต่ละวิกฤติการณ์ล้วนมีเมล็ด
พันธุ์ของความสำเร็จซุกซ่อนอยู่ ซึ่งเราสามารถเปลี่ยนวิกฤติการณ์เหล่านั้นเป็นโอกาสได้ แม้ว่าเรา
จะไม่สามารถควบคุมทุกสิ่งทุกอย่างได้ แต่เราก็สามารถจะตอบสนองเหตุการณ์เหล่านั้นอย่าง
เหมาะสมได้ เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของเรา มีความหมายเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความสำคัญ
ที่เราจะให้กับเหตุการณ์นั้น หรืออีกนัยหนึ่ง เราสามารถเลือกที่จะรับรู้และตีความหมายของ
เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามแบบที่เราต้องการและโดยที่เราไม่เหมือนใครอื่นในโลกนี้เลย ดังนั้น
การรับรู้หรือความสำคัญที่เราจะให้กับเหตุการณ์ใดๆ ก็เป็นสิทธิของเราแต่ผู้เดียว ทั้งนี้ William
Shakespeare เคยกล่าวไว้ว่า “There is nothing either good or bad, but
thinking makes it so.”

ในโอกาสวันสงกรานต์ซึ่งเป็นวันปีใหม่ของไทยแต่เดิมา ผมในฐานะผู้แทนของผู้จัด
รายการและเจ้าหน้าที่สถานีวิทยุทธาณูรมย์ทุกคน ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์
ทั้งหลายทั่วสากลโลก จงดลบันดาลให้ท่านผู้ฟัง ท่านผู้อ่านและครอบครัว จงประสบแต่ความสุข
ความเจริญด้วยจตุรพิพรชัยและสิ่งที่ยมุ่งหวังที่เป็นกุศลกรรมทั้งหลาย จงสมปรารถนาทุกประการ

ด้วยความปรารถนาดี

(นฤมิตร หิณฺฐะธีระนันท์)

นายสถานี

...การต่างประเทศเป็นของพี่น้องชาวไทยทุกคน เป็นเรื่องใกล้ตัว เกี่ยวข้อง
กับชีวิตความเป็นอยู่ของทุกท่าน ความสัมพันธ์กับต่างประเทศที่ขยายตัว
มากขึ้นทุกๆ มิติ เกี่ยวข้องกับการกินดีอยู่ดีของประชาชนทุกๆ ระดับ
กระทรวงการต่างประเทศมีความมุ่งมั่นที่จะให้การต่างประเทศตอบสนอง
ความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริงตามแนวนโยบายการทูตเพื่อประชาชน
ซึ่งหมายถึงการทำโลกทั้งใบให้เป็นประโยชน์กับประชาชนชาวไทย...

คัดัดตอนจากคำปราศรัยของ ดร. กันตธีร์ ศุภมงคล รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
การต่างประเทศ เนื่องในโอกาสวันคล้ายวันสถาปนากระทรวงการต่างประเทศ
14 เมษายน 2549 สำหรับออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

President Jacques CHIRAC and Madam Bernadette CHIRAC's State Visit to Thailand during 17-19 February 2006

Dr.Narumit HINSHIRANAN,
Director, Broadcasting Division,
Department of Information,
Ministry of Foreign Affairs

Why the visit is important?

It will be the first State Visit ever for French President since Thailand and France established their cordial relations over 300 years ago, from A.D.1685 during the reign of King Narai of Ayudhya and Louis XIV of France. The visit is even more important as President CHIRAC will bring along his 5 Ministers responsible for economic affairs together with 30 businessmen. A number of Bilateral Agreements will also be signed during the visit.

President CHIRAC is one of the most experienced politician in the world with more than 40 years in French politics. He was reelected to his second term in 2002 until next Presidential Election in 2007 (French President's tenure was 7 years - "Septennat" and, since 2001, was shortened to 5 years-quinquennat). During his tenure, France has abolished compulsory military draft and many other achievements.

He graduated from ENA (Ecole Nationale d'Administration) in 1958. He was elected Lord Mayor (Maire) of Paris and then 2 times Prime Minister. He previously headed Gaullist R.P.R. (Rassemblement pour la Republique and, later, U.M.P.(Union pour la Majorité Presidentielle).

What is the importance of France for Thailand?

Apart from Wine, Perfume and Cordon Bleu (French renowned cuisine), French technology in various fields such as TGV (Train Grande Vitesse – French version of Bullet Train), Aircraft (Airbus is a joint venture between France, British and Germany) are also well-recognized. From the images of "expensive after-shave for men" to "Haute couture et maroquinerie" (High Fashion and Leather accessories), France has a lot more to offer to Thai public.

Almost the same number of population (63 million Thais and 60 million Frenchmen) and the area (514,000 square kilometers for Thailand and 550,000 square Km for the Hexagon), Thailand shares other characteristics with France. Both situated at the crossroads (or "Carrefour") of Southeast Asia and Western Europe respectively. They are both situated between 2 Oceans (entre deux mers), Indian Ocean and Gulf of Siam (part of South China Sea) for Thailand and between English Channel and Mediterranean Sea for France. Although French cuisine is far more "renommée" than her Thai sister, Thai Food is getting more and more ground into the world both with its healthy ingredients but also its "cultural contents".

France is a founding member of European Union and also a driving force for European integration. Its introduction of Euro currency in place of French Francs from 1 January 2002 at the rate of 1 Euro= 6.55957 Francs. To make a long story short, it takes both courage and discipline to make the change smoothly and requires –

several measures for the transition period during which the two currencies co-existed. In the same vein, we are talking of ASEAN Community and its charter, it would take some time to reach that goal, either by 2020 or, at least, by 2015. In this regard, France can be a good example for Thailand.

What did we learn from the past ?

There is a French saying ‘On ne bâtit pas le futur en ignorant le passé’ (one cannot construct the future by ignoring the past). With the relations last more than 3 centuries (Thailand and France celebrated their 300 years of cordial relations in 1985), their relations passed through hot and cold. Treaty of Friendship, Commerce and Navigation between the 2 Countries were signed on 15 August 1856 marked the modern day diplomatic relations. Thailand appointed a Minister to the Thai Legation in Paris in 1889 and upgraded the Legation to Embassy in 1949.

The French colonization of Indochina seemed to sow a few thorny issues in the relations with Thailand but, nevertheless, were resolved in the course of time. Among members of the EU, France is now one of the closest countries with Thailand which concluded a 5-year Joint Action Plan (2004-2009) to make their overall relations fruitful and meaningful.

Middle size Countries with their regional and global reaches

As one of the five Permanent Members of the UN Security Council, France has a global role to play in maintaining peace and security. France is also a member of several Regional Organizations for security such as NATO, WEU (Western European Union) and OSCE. As a founding Member of European Union, France has major role to play in the group of 25 countries aiming for the overall integration into a cohesive community. France is playing a leading role for the Organization of French-speaking Countries or Francophonie. The Organization uses French language a common denominator in bridging 60 countries and 3 entities (New Brunswick and Quebec in Canada and Wallonie in Belgium) together. In term of economic role, France is the 5th economic power in the world, with companies in the leading front in all important sectors : transportation, energy, tourism, and of course, fashion.

Thailand was admitted to the UN on 16 December 1946 as its 55th Member. Thailand was elected as Non-Permanent Member of the UNSC during 1985-1986. Bangkok is the Headquarter or “siège” of ESCAP, formerly ECAFE, which was moved from Shanghai in 1947. Thailand is one of the five founding Members of ASEAN in 1967 with its Constituting document – Bangkok Declaration – signed on 8 August. Thailand is a founding Member of APEC (Asia-Pacific Economic Cooperation), ASEM (Asia-Europe Meeting). Thailand actively participated in EAS (East Asia Summit) first of its kind held in Kuala Lumpur in December 2005 and initiated ACD (Asian Cooperation Dialogue) which is Asia-wide and comprising 28 Countries, BIMSTEC (Bay of Bengal Initiatives on Multi-sectoral Technical and Economic Cooperation) and ACMECS (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy). Thailand also has applied for an observer status with the international organization Francophonie.

Cultural and other ties

Some Thai students who used to study in France came back to Thailand and, after years in the administration, are in the forefronts of the country bureaucracy. A few political leaders in Thailand were also from among these former students in France, as well as from other developed countries. They belonged to “Association des Anciens etudiants et stagiaires thailandais en France”. On the other hand, Association Franco-Thai, with its Secretary-general Mr. Yves SITHAVAJA, play an important role in promoting understanding between the 2 countries. Civil Societies of both sides play non-negligible roles in enhancing strong bonds of friendly relations between French and Thai Societies. The Association of Thai Professors teaching French language play an important role in supporting the teaching of the French language in Thailand, alongside with Alliance Française of Bangkok founded in 1912. The honorary Chairperson of the Association is Her Royal Highness Princess Galyani Vadhana.

2006, Double celebrations

2006 is an auspicious year for Thai people as His Majesty the King will complete His 60 years of Accession to Throne (since 9 June 1946) and will surpass any living Monarchs in the world. State Visit of President and Madam CHIRAC this year augurs well with the bilateral relations between these two “Old Countries and Old Friends” as the saying goes “New Friends are silver, Old Friends are gold”.

“Long Live His Majesty King Bhumibol Adulyadej!”

“Long Live French-Thai Relations!”

(คำแปลอย่างไม่เป็นทางการ *)

การเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการ ของประธานาธิบดีนิโคลาส ซาร์คัด แห่งฝรั่งเศส
พร้อมด้วย มาดาม แบร์นาเดต ซาร์คัด ระหว่างวันที่ 17 -19 กุมภาพันธ์ 2549

ทำไมการมาเยือนไทยครั้งนี้จึงสำคัญ ?

การเยือนประเทศไทยครั้งนี้จะเป็นการเดินทางมาเยือนไทยครั้งแรกสำหรับประธานาธิบดีของฝรั่งเศส นับตั้งแต่ไทยกับฝรั่งเศสมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากกว่า 300 ปีก่อนย้อนไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2228 ในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยาและพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส การเยือนครั้งนี้ยิ่งเพิ่มความสำคัญมากขึ้นเมื่อประธานาธิบดี นิโคลาส ซาร์คัด จะนำรัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจ 5 คน และนักธุรกิจชาวฝรั่งเศสกว่า 30 คน ร่วมในคณะด้วย และจะมีการลงนามความตกลงด้านต่างๆ ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในการเยือนครั้งนี้ด้วย

ประธานาธิบดีซาร์คัดเป็นนักการเมืองที่มากด้วยประสบการณ์ที่สุดคนหนึ่งของโลก โดยมีประสบการณ์กว่า 40 ปีในการเมืองฝรั่งเศส ได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีเป็นสมัยที่สองเมื่อปี พ.ศ. 2545 และจะอยู่ในตำแหน่งจนถึงการเลือกตั้งประธานาธิบดีครั้งต่อไป

ในปี พ.ศ. 2550 (วาระในการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีฝรั่งเศสเดิมกำหนดไว้ 7 ปี และได้ลดลงเหลือ 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา) ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีฝรั่งเศสได้ยกเลิกกฎหมายการเกณฑ์ทหารและบรรลุผลสำเร็จอื่นๆ อีกหลายประการ

ประธานาธิบดีฌาคส์ ชีรัก จบการศึกษาจาก ENA (Ecole Nationale d'Administration -- สถาบันการศึกษาอบรมสำหรับนักบริหารระดับสูงของฝรั่งเศส) ในปี พ.ศ. 2501 ได้รับเลือกให้เป็นนายกรัฐมนตรีกรุงปารีสและเคยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของฝรั่งเศสมาแล้ว 2 สมัย เคยเป็นผู้นำของพรรคการเมือง Gaullist R.P.R. (Rassemblement pour la Republique -- พรรคการเมืองซึ่งก่อตั้งโดยนายพลชาร์ลส์ เดอ โกล) ซึ่งปัจจุบันคือพรรค U.M.P. (Union pour la Majorité Présidentielle)

ฝรั่งเศสมีความสำคัญต่อไทยอย่างไร ?

นอกจากไวน์ น้ำหอม และ Cordon Bleu แล้ว (ทักษะขั้นสูงในการปรุงอาหารแบบฝรั่งเศส) วิทยาการของฝรั่งเศสอีกหลายประเภทยังได้รับการยอมรับ อาทิเช่น รถไฟความเร็วสูง (Train Grande Vitesse - TGV) และเครื่องบิน (บริษัทผลิตเครื่องบินระดับโลกคือแอร์บัสซึ่งเป็นการร่วมทุนของ 3 ชาติ ระหว่างฝรั่งเศส อังกฤษ และเยอรมนี) นอกจากนี้เครื่องสำอางราคาแพงอย่างน้ำยาล้างโกนหนวดสำหรับสุภาพบุรุษไปจนถึงเครื่องแต่งกายอันหรูหราดังตามแฟชั่นชั้นสูงและเครื่องหนังแล้ว ฝรั่งเศสยังมีอีกหลายอย่างที่จะเสนอให้กับสาธารณชนชาวไทย

ไทยมีหลายอย่างที่คล้ายหรือใกล้เคียงกับฝรั่งเศส ทั้งสองประเทศมีจำนวนประชากรใกล้เคียงกัน (ไทยมี 63 ล้านคน ฝรั่งเศสมี 60 ล้านคน) และมีขนาดพื้นที่ไม่แตกต่างกันนัก (ไทยมีพื้นที่ราว 514, 000 ตารางกิโลเมตร ขณะที่ฝรั่งเศสมีพื้นที่ราว 550,000 ตารางกิโลเมตร) นอกจากนี้ ทั้งสองประเทศยังเป็น "สี่แยก" (ภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า "คาร์ฟูร์") หรือศูนย์กลางการคมนาคมของภูมิภาคที่ทั้งสองประเทศตั้งอยู่ โดยไทยเป็นจุดเชื่อมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขณะที่ฝรั่งเศสก็เป็นจุดเชื่อมในภูมิภาคยุโรปตะวันตก ทั้งสองประเทศยังอยู่ระหว่างมหาสมุทรสำคัญของโลก โดยในส่วนของไทย ด้านหนึ่งเป็นมหาสมุทรอินเดีย อีกด้านเป็นอ่าวไทยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทะเลจีนใต้ ขณะที่ฝรั่งเศสตั้งอยู่ระหว่างช่องแคบอังกฤษกับทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ด้านอาหาร แม้ว่าอาหารฝรั่งเศสจะเป็นที่เลื่องลือกว่าอาหารไทยค่อนข้างมาก แต่อาหารไทยนับวันจะได้รับความนิยมจากทั่วโลกเพิ่มมากขึ้น อันเนื่องมาจากส่วนผสมที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพและเต็มไปด้วยกลิ่นอายทางวัฒนธรรม

ฝรั่งเศสเป็นหนึ่งในสมาชิกผู้ก่อตั้งสหภาพยุโรปและเป็นกำลังสำคัญในการผลักดันให้ยุโรปรวมตัวกันอย่างแนบแน่น โดยมีการนำเงินสกุลยูโรมาใช้แทนที่เงินสกุลฟรังก์

ฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2545 ด้วยอัตราแลกเปลี่ยน 1 ยูโร ต่อ 6.55957 ฟรังก์ กล่าวโดยสรุป การรวมตัวของสหภาพยุโรปต้องมีทั้งความกล้าหาญและระเบียบวินัย เพื่อที่จะทำให้ช่วงเปลี่ยนผ่านเป็นไปโดยราบรื่นและต้องดำเนินการอีกหลายประการเพื่อให้เงินทั้งสองสกุลสามารถใช้แทนที่กันได้ เช่นกัน เมื่อเราพูดถึงประชาคมอาเซียนและปฏิญญาอาเซียน คงต้องใช้เวลาอีกระยะหนึ่งก่อนจะไปถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ ไม่ว่าจะเป็นภายในปี พ.ศ. 2563 หรืออย่างน้อยก็ภายในปี พ.ศ. 2558 ถ้ามองในมุมนี้ ฝรั่งเศสสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีประการหนึ่งให้กับไทยได้

เราได้เรียนรู้อะไรบ้างจากอดีต ?

มีคำพูดของฝรั่งเศสว่าไว้ “ไม่มีใครสร้างอนาคตขึ้นมาได้โดยการละเลยต่ออดีต” ไทยกับฝรั่งเศสต่างก็ผ่านร้อนผ่านหนาวมาด้วยกันตลอดระยะเวลากว่า 3 ศตวรรษที่ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน (ทั้งสองประเทศฉลองการมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันครบ 300 ปี เมื่อปี พ.ศ. 2528) แต่สิ่งที่เห็นเหมือนเครื่องหมายของการมีความสัมพันธ์ทางการทูตในยุคใหม่คือการทำสนธิสัญญาแห่งมิตรไมตรี การพาณิชย์ และการนาวี ซึ่งได้ลงนามเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2399 (150 ปีก่อน) โดยไทยได้แต่งตั้งอัครราชทูตไปประจำที่สำนักงานกรุงปารีส เมื่อปี พ.ศ. 2432 และได้ยกฐานะขึ้นเป็นสถานเอกอัครราชทูตในเวลาต่อมา เมื่อปี พ.ศ. 2492

แม้ว่าอาณานิคมของฝรั่งเศสในอินโดจีนจะเป็นเสมือนหนามแหลมที่ทิ่มตำต่อความสัมพันธ์กับไทยอยู่บ้าง แต่ก็คลี่คลายไปได้ในเวลาต่อมา ในบรรดาสมาชิกของสหภาพยุโรปปัจจุบัน ฝรั่งเศสเป็นหนึ่งในประเทศที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกับไทยมากที่สุดจากการมีแผนปฏิบัติการร่วมในรอบ 5 ปี (พ.ศ. 2547- พ.ศ. 2552) ซึ่งจะทำให้ความสัมพันธ์ในภาพรวมก่อประโยชน์และมีความหมาย

ประเทศขนาดกลางที่มีบทบาททั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก

จากการเป็นหนึ่งในห้าสมาชิกถาวรแห่งคณะมนตรีความมั่นคงของสหประชาชาติ ฝรั่งเศสมีบทบาทในระดับโลกในการธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคง ฝรั่งเศสยังเป็นสมาชิกขององค์การด้านความมั่นคงในระดับภูมิภาคอีกหลายองค์การ เช่น NATO WEU และ OSCE ในฐานะประเทศผู้ก่อตั้งสหภาพยุโรป ฝรั่งเศสมีบทบาทสำคัญในการรวบรวมประเทศสมาชิกทั้ง 25 ประเทศเข้าด้วยกัน โดยมุ่งให้มีการผนึกแน่นไปสู่การเป็นประชาคม ฝรั่งเศสยังมีบทบาทนำในองค์การของกลุ่มประเทศที่พูดภาษาฝรั่งเศสหรือ Francophonie องค์การนี้ใช้ภาษาฝรั่งเศสเป็นจุดสะพานที่เชื่อมอีก 60 ประเทศและ 3 กลุ่ม (News Brunswick, Quebec ในแคนาดา และ Wallonnie ในเบลเยียม) เข้าด้วยกัน ในด้านบทบาททางเศรษฐกิจ ฝรั่งเศสเป็นประเทศ

มหาอำนาจทางเศรษฐกิจอันดับที่ 5 ของโลก โดยบริษัทสัญชาติฝรั่งเศสต่างอยู่แถวหน้าในทุกสาขาสำคัญ ทั้งด้านการขนส่ง พลังงาน การท่องเที่ยว และ ด้านแฟชั่น

ในส่วนของไทย เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2489 โดยเป็นสมาชิกลำดับที่ 55 ไทยได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกไม่ถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงของสหประชาชาติในช่วงปี พ.ศ. 2528 – 2529 กรุงเทพฯ เป็นที่ตั้งของสำนักงานใหญ่ ESCAP ซึ่งก่อนหน้านี้คือ ECAFE ตั้งสำนักงานอยู่ที่นครเซี่ยงไฮ้ และต่อมา ได้ย้ายมาตั้งที่กรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. 2490 ไทยเป็นหนึ่งในห้าสมาชิกผู้ก่อตั้งของ ASEAN เมื่อปี พ.ศ. 2510 โดยเรียกปฏิญญาในการก่อตั้งกันทั่วไปว่าปฏิญญากรุงเทพ ลงนามเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 ไทยยังเป็นประเทศสมาชิกผู้ก่อตั้ง APEC และ ASEM ไทยยังเข้าร่วมอย่างแข็งขันในการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (EAS) ซึ่งจัดขึ้นเป็นครั้งแรกที่กรุงกัวลาลัมเปอร์เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2548 และริเริ่มให้มี ACD ซึ่งครอบคลุม 28 ประเทศสมาชิกทั่วภูมิภาคเอเชีย รวมทั้ง BIMSTEC และ ACMECS นอกจากนี้ ไทยยังดำรงฐานะประเทศผู้สังเกตการณ์ในองค์การของกลุ่มประเทศที่พูดภาษาฝรั่งเศสหรือ Francophonie ด้วย

สายสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมและด้านอื่นๆ

มีนักเรียนไทยหลายคนที่เคยไปศึกษาในฝรั่งเศสและกลับมาทำงานที่ประเทศไทย และภายในเวลาไม่นาน พวกเขาเหล่านั้นก็ขึ้นมาอยู่ในแถวหน้าของระบบราชการของไทย นอกจากนี้ ยังมีนักการเมืองชั้นนำของไทยอีกหลายคนซึ่งล้วนเคยเป็นนักเรียนเก่าฝรั่งเศสมาก่อน เหมือนกับนักเรียนจากประเทศที่พัฒนาแล้วอีกหลายประเทศ พวกเขาเหล่านี้ต่างก็เป็นสมาชิกของสมาคมนักเรียนไทยในฝรั่งเศส ในอีกด้านหนึ่ง สมาคมฝรั่งเศส-ไทย ซึ่งมีนายอิฟ ศรีวัชร เป็นเลขาธิการ มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างสองประเทศ ภาคประชาชนของทั้งสองประเทศต่างมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างให้สายสัมพันธ์ระหว่างสังคมไทยและฝรั่งเศสแนบแน่นยิ่งขึ้น ในส่วนของสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย (ATPF) มีบทบาทในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสในไทย ควบคู่กับ Alliance Française ที่ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2455 ประธานกิตติมศักดิ์ของสมาคมคือ สมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

2549 ปีมหาสมโภช

พุทธศักราช 2549 เป็นปีแห่งมหามงคลสมัยสำหรับชาวไทยทั้งประเทศเนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชย์สมบัติครบ 60 ปี (ตั้งแต่วันที่ 9 มิถุนายน

พ.ศ. 2489) และทรงเป็นกษัตริย์ที่ครองราชย์ยาวนานที่สุดในโลก การมาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการของประธานาธิบดีฌาคส์ ชีรัค และภริยาในปีนี้เป็นการกระชับความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างสองประเทศและสองมิตรเก่าได้เป็นอย่างดี สมดังคำกล่าวที่ว่า “มิตรใหม่เสมือนเงิน มิตรเก่าประดุจทองคำ”

“ขอจงทรงพระเจริญ”

“ขอความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส จงแน่นแฟ้นตราบนานเท่านาน”

ชื่อองค์การระหว่างประเทศที่กล่าวถึงในบทความ :

NATO – องค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ หรือ นาโต (North Atlantic Treaty Organisation)

OSCE -- องค์การว่าด้วยความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป (Organization on Security and Cooperation in Europe)

ESCAP – คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคมสำหรับเอเชียและแปซิฟิกแห่งสหประชาชาติ หรือ เอสแคป (United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific)

ASEAN -- สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ อาเซียน (Association of Southeast Asian Nations)

APEC -- ความร่วมมือทางเศรษฐกิจภาคพื้นเอเชีย-แปซิฟิก หรือเอเปค (Asia- Pacific Economic Cooperation)

ASEM -- การประชุมเอเชีย-ยุโรป หรืออาเซม (Asia- Europe Meeting)

EAS -- การประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit)

ACD -- ความร่วมมือเอเชีย หรือ เอเชียดี (Asia Cooperation Dialogue)

BIMSTEC -- ความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ หรือ บิมสเทค (Bay of Bengal Initiative for Multi - Sectoral Technical and Economic Cooperation)

ACMECS -- ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิรวดี – เจ้าพระยา – แม่โขง (Ayeyawady - Chao Phraya – Mekong Economic Cooperation Strategy)

(*แปลโดยนายธีระวัฒน์ สุนทรารักษ์ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาภาษาอังกฤษและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี)

ความสัมพันธ์ ไทย – สเปน ในภาพรวม *

กุลกมุท สิงหราช ณ อยุธยา อธิบดีกรมยุโรป

1. ราชอาณาจักรสเปนโดยย่อ

1.1 มหาอำนาจสเปนในอดีต

สเปนอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของทวีปยุโรป บนคาบสมุทรไอบีเรีย มีพรมแดนติดกับโปรตุเกสและฝรั่งเศส บางส่วนติดกับมหาสมุทรแอตแลนติกและทะเลเมดิเตอร์เรเนียน มีพื้นที่ใกล้เคียงกับไทย คือ ประมาณ 5 แสนตารางกิโลเมตร (504,880 ตร.กม.) โดยใหญ่เป็นที่ 3 ในยุโรป รองจากรัสเซียและฝรั่งเศส มีประชากร 43 ล้านคน ส่วนใหญ่ นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก

ประวัติศาสตร์ของสเปนเริ่มจากในยุคกลาง (medieval period) ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 4 - 15 แคว้นแคว้นต่างๆ ในสเปนเป็นอิสระแก่กันในลักษณะนครรัฐ (city – states) ต่อมา ในช่วงปี ค.ศ. 711 ตกอยู่ใต้อิทธิพลของแขกมัวร์จากแอฟริกาเหนือซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม และได้ต่อสู้ระหว่างศาสนาคริสต์กับมุสลิมในสงครามครูเสด (Crusade) หลายครั้ง ฝ่ายที่นับถือศาสนาคริสต์ค่อยๆ ยึดคืนดินแดนภายใต้มุสลิมจนเกือบครบทั้งหมดในตอนกลางศตวรรษที่ 13 ในยุคนั้น สเปนมีนครรัฐที่สำคัญ อาทิ มาดริด บาร์เซโลนา วาเลนเซีย ซาราโกซ่า มาลากา คอร์โดบา แกรนาดา

ในราวปลายศตวรรษที่ 15 กษัตริย์เฟอร์ดินานด์ได้รวมประเทศสเปนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หลังจากนั้น สเปนเริ่มมีบทบาทของการเป็นมหาอำนาจทางทะเลและทางบก รวมทั้งการเป็นประเทศเจ้าอาณานิคมในยุคต้น โดยเป็นประเทศแรกที่เริ่มบุกเบิกไปตั้งถิ่นฐานในทวีปอเมริกา กล่าวคือ ในปี ค.ศ. 1492 หรือประมาณ 500 กว่าปีมาแล้ว คริสโตเฟอร์ โคลัมบัส นักเดินเรือชาวเจนัว อิตาลี ได้ขอเงินทุนสนับสนุนจากกษัตริย์เฟอร์ดินานด์แห่งสเปนและพระนางอิซซาเบลล่า พระมเหสี เพื่อเดินทางข้ามมหาสมุทร ไปสำรวจเส้นทางไปยังประเทศอินเดีย แต่กลับหลงไปขึ้นฝั่งที่ทวีปอเมริกา แถบหมู่เกาะในทะเลแคริบเบียนโดยความเข้าใจผิดคิดว่าเป็นอินเดีย ซึ่งทำให้ในภายหลังหมู่เกาะแถบนี้ชื่อว่า West Indies หรือหมู่เกาะอินเดียตะวันตก

โคลัมบัสเดินทางไปที่ทวีปอเมริกาถึง 4 ครั้ง หลังจากนั้นชาวสเปนได้ไปยึดครองดินแดนประเทศต่างๆ ในแถบอเมริกากลางและอเมริกาใต้เป็นอาณานิคมของตนเอง ตั้งแต่ คิวบา ไฮติ เอล ซัลวาดอร์ เม็กซิโก เปรู อาร์เจนตินา เวเนซุเอลา โคลอมเบีย ชิลี ปารากวัย เหลือไว้แต่สหรัฐอเมริกาซึ่งอังกฤษยึดครองไว้ และบราซิลซึ่งโปรตุเกสได้ไว้เป็นอาณานิคม

ในช่วงนั้น สเปนมีการกระตือรือร้นที่จะแย่งชิงอาณานิคมกับโปรตุเกสซึ่งเป็นเจ้าอาณานิคมยุคต้นเช่นกัน จนกระทั่งสันตปาปาแห่งกรุงโรม (Pope Alexander ที่ 6) ต้องตัดสินให้แบ่งโลกนอก

คริสต์จักรเป็น 2 ส่วน โลกซีกทางซ้ายมือคือทวีปอเมริกาให้อยู่ภายใต้สเปน และโลกซีกขวามือ คือ ภูมิภาคแถบแอฟริกาและเอเชียให้โปรตุเกสครอบครองไป

ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่า แม้แต่บางรัฐในสหรัฐอเมริกาที่เคยตกอยู่ใต้การยึดครองของสเปน อาทิเช่น รัฐแคลิฟอร์เนีย อริโซนา นิวเม็กซิโก เท็กซัส โอกลาโฮมา โคโลราโด ไวโอมิง ซึ่งในปัจจุบัน อิทธิพลของภาษาและวัฒนธรรมสเปนยังคงแพร่หลายให้เห็นเด่นชัดอยู่

ต่อมา เมื่อสเปนมีอำนาจสูงสุดทั้งทางบกและทางทะเล ได้เข้ายึดครองโปรตุเกสจนถึง กลางศตวรรษที่ 17 (ค.ศ. 1640) และยึดครองฮอลันดาจนถึงปี ค.ศ. 1648

เมื่อถึงยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 18 ซึ่งเริ่มต้นที่อังกฤษ และมีการประกาศ อิสรภาพของสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1776 ตามมาด้วยปฏิวัติฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 แนวโน้มของระบบ เสรีนิยมที่แพร่กระจายไปทั่วโลกทำให้อาณานิคมของสเปนในทวีปอเมริกาทยอยกันประกาศอิสรภาพ อิทธิพลของสเปนจึงลดน้อยถอยลงเรื่อยๆ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน รัสเซียและสหรัฐอเมริกาได้เข้ามามี อิทธิพลเป็นมหาอำนาจของโลกแทนที่

1.2 ราชอาณาจักรสเปนในปัจจุบัน

ในช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 20 เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 สเปนวางตัวเป็น กลาง ไม่เข้าร่วมรบกับคู่สงครามฝ่ายใด อย่างไรก็ตาม ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 สเปนมีปัญหา ความขัดแย้งทางการเมืองภายในจนเกิดเป็นสงครามกลางเมือง (ค.ศ. 1936 – 1939) ระหว่างพวก ชาตินิยมฝ่ายขวากับพวกสาธารณรัฐนิยม รวมทั้งพวกเสรีนิยมฝ่ายซ้าย ในที่สุด ฝ่ายชาตินิยมเผด็จการ นำโดยนายพลฟรานซิสโก ฟรังโก สามารถยึดอำนาจได้เมื่อปี ค.ศ. 1939 แม้ทำให้ทหารและพลเรือนต้อง เสียชีวิตไปกว่า 1 ล้านคน นายพลฟรังโกได้ตั้งตนเป็นประมุขปกครองสเปนจนกระทั่งมรณภาพในปี ค.ศ. 1975 สมเด็จพระราชาธิบดี ฮวน คาร์ลอส ที่ 1 กษัตริย์สเปนพระองค์ปัจจุบันจึงได้ขึ้นครองสิริราชสมบัติ เป็นประมุขของสเปนภายใต้รัฐธรรมนูญ (ระบบ Parliamentary Monarchy)

สมเด็จพระราชาธิบดี ฮวน คาร์ลอส ที่ 1 ได้ทรงอภิเษกสมรสกับสมเด็จพระราชินีโซเฟีย พระราชธิดากษัตริย์กรีซ สำหรับรัชทายาทลำดับที่ 1 คือ เจ้าชายฟิลิปเป มกุฎราชกุมารแห่งสเปน

รัฐบาลสเปนชุดปัจจุบันชนะการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อเดือนมีนาคม 2547 โดยได้เสียงมาก ที่สุด 164 จาก 350 ที่นั่ง นาย Jose Luis Rodriguez Zapatero เป็นนายกรัฐมนตรีด้วยอายุเพียง 44 ปี เป็นรัฐบาลพรรคเดียวเสียงข้างน้อย (พรรคสังคมนิยมแรงงาน – Socialist Workers' Party)

รัฐบาลสเปนให้ความสำคัญในการเพิ่มความร่วมมือกับสหภาพยุโรป ภูมิภาคละติน อเมริกาและเมดิเตอร์เรเนียน การรักษาระบบเศรษฐกิจการค้าเสรี รวมทั้งส่งเสริมภาคการผลิตและ แรงงานซึ่งประสบกับการแข่งขันจากประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปใหม่ที่มาจากยุโรปกลางและยุโรป ตะวันออกเดิม

รัฐบาลสเปนถอนทหารออกจากอิรักเมื่อเดือนพฤษภาคม 2547 ตามที่ได้ประกาศไว้ ในช่วงรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ทำให้ความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาเกิดความหมางเมิน และสเปนได้หันไปให้ความสำคัญกับประเทศเพื่อนบ้านและสหภาพยุโรปมากยิ่งขึ้น ตามนโยบาย More EU Approach นอกจากนี้ ชาวสเปนได้ลงมติรับรองรัฐธรรมนูญยุโรปเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2548

สเปนมีปัญหามืองภายในเกี่ยวกับกลุ่มก่อการร้ายอีทีเอ (ETA-Basque Homeland and Freedom) ซึ่งพยายามจะแบ่งแยกดินแดนแคว้นบาสก์ทางตะวันออกเฉียงเหนือของสเปนให้เป็นอิสระ โดยใช้ความรุนแรง วางระเบิด เช่นฆ่านักการเมือง ตำรวจ ทหาร ฝ่ายรัฐบาล ครึ่งล่าสุด กลุ่มก่อการร้ายได้วางระเบิดรถไฟในกรุงมาดริด เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2547 มีผู้เสียชีวิต 192 คน และบาดเจ็บถึง 1,460 คน อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ครั้งดังกล่าวมีหลักฐานว่าอาจเป็นการกระทำของกลุ่มมุสลิมหัวรุนแรงมากกว่า

เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2548 นายกรัฐมนตรีสเปนได้เสนอแผนปฏิบัติการสำหรับภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกปี 2548 – 2551 ต่อนักการเมือง ข้าราชการระดับสูงจากกระทรวงต่างๆ ของสเปน และเอกอัครราชทูตจากประเทศเอเชียและแปซิฟิก โดยเนื้อหาของแผนฯ ระบุว่า สเปนตระหนักถึงความสำคัญและศักยภาพทางเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก และเล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มบทบาทในภูมิภาคนี้ ในส่วนของประเทศไทยนั้น แผนดังกล่าวได้เน้นการส่งเสริมการค้าและการลงทุนทางตรงในไทย

2. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสเปน

2.1 ความสัมพันธ์ไทย – สเปน ในอดีต

มีหลักฐานจากการค้นคว้าของฝ่ายสเปนว่าเมื่อปี ค.ศ. 1540 (พ.ศ. 2083) นาย Pero Diaz เป็นชาวสเปนคนแรกที่เดินทางมาไทย โดยขึ้นฝั่งที่จังหวัดปัตตานี เมืองขึ้นของอยุธยา ในสมัยพระไชยราชาธิราช นับเป็นชาวยุโรปชาติที่ 2 ที่เดินทางมาไทยในสมัยนั้น ต่อจากชาวโปรตุเกสซึ่งเดินทางมาไทยในสมัยพระรามาธิบดีที่ 2 เมื่อราวปี พ.ศ. 2061 ต่อมาในสมัยพระมหาธรรมราชา ในปี พ.ศ. 2129 นาย Santiago de Vera ข้าหลวงสเปนที่ปกครองฟิลิปปินส์ได้ส่งคณะผู้แทนเดินทางมาเปิดความสัมพันธ์กับอยุธยา ซึ่งกษัตริย์ไทยให้ความสนใจ แต่ก็ได้ดำเนินการอย่างไรต่อไป

ในสมัยพระนารายณ์มหาราช ไทยกับสเปน ได้ติดต่อค้าขายกันโดยผ่านทางฟิลิปปินส์ซึ่งเป็นอาณานิคมของสเปน โดยไทยส่งออกไม้และตะกั่ว ที่จำเป็นสำหรับการต่อเรือให้สเปนและซื้อสินค้าประเภทอาวุธจากสเปนแต่ความสัมพันธ์ทางการค้าและอื่นๆไม่ค่อยก้าวหน้าเท่าไรนัก เนื่องจากสเปนมีคู่แข่งคือโปรตุเกส ซึ่งวางรากฐานทางการค้าไว้อย่างมั่นคงแล้ว ในขณะที่การเผยแพร่ศาสนาคริสต์ของสเปนก็ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะกษัตริย์ไทยและชาวไทยไม่ได้ให้ความสนใจแต่อย่างใด

หลังจากรัชสมัยพระนารายณ์ ช่วงปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา กษัตริย์ไทยรัชกาลต่อมา ไม่โปรดปรานชาวตะวันตก เพราะเกรงว่าจะเข้ามายึดครองไทยและครอบงำทางศาสนา จึงขับไล่ทั้งฝรั่งเศส โปรตุเกส ฮอลันดา และสเปนออกไปจากประเทศเป็นจำนวนมาก

ชาวยุโรปเริ่มเข้ามาเมืองไทยอีกครั้งตั้งแต่รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในรัชกาลที่ 4 ถือเป็นยุคสำคัญของการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างระหว่างไทยกับประเทศตะวันตกซึ่งกำลังล่าเมืองขึ้นในเอเชียอย่างชะงักงัน

สเปนและไทยได้ทำสนธิสัญญาทางไมตรี การพาณิชย์ และการเดินเรือ (Treaty of Friendship, Commerce and Navigation) ซึ่งถือเป็นการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2413 (ค.ศ. 1870) ในรัชกาลที่ 5 ระบุว่าที่ไทยทำกับประเทศตะวันตกอื่นๆว่า 10 ปี

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2426 ไทยได้ตั้งอัครราชทูตประจำยุโรปให้ดำรงตำแหน่งอัครราชทูตไทยประจำกรุงมาดริดด้วย และในปี พ.ศ. 2504 ได้ยกระดับเป็นสถานเอกอัครราชทูตโดยได้ตั้งเอกอัครราชทูตไทยคนแรกไปประจำกรุงมาดริดเมื่อ พ.ศ. 2506

นอกจากสถานเอกอัครราชทูตแล้ว ที่กรุงมาดริด ไทยยังมีสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร และทหารเรือ สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ และสำนักงานการบินไทย นอกจากนี้ มีสถานกงสุลใหญ่กิตติมศักดิ์ไทยอีก 2 แห่ง ที่นครบาร์เซโลนา และที่หมู่เกาะคานารี

2.2 ความสัมพันธ์ระดับพระราชวงศ์

โดยที่ไทยและสเปนมีระบอบการปกครองแบบพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ ภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) เช่นเดียวกัน โดยมีสถาบันกษัตริย์เป็นสถาบันสำคัญของชาติมาเนิ่นนานในประวัติศาสตร์ ในรัชสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 แห่งฝรั่งเศส ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนสเปน ระหว่างวันที่ 16 – 19 ตุลาคม 2440 ในคราวที่ได้เสด็จฯ เยือนราชสำนักต่างๆ หลายประเทศในยุโรป ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญแห่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างราชวงศ์ของทั้งสองประเทศมาจนถึงปัจจุบัน

สำหรับสมเด็จพระราชาธิบดีและพระราชินีสเปนองค์ปัจจุบัน รวมทั้งพระราชวงศ์ มีความใกล้ชิดสนิทสนมและรู้จักประเทศไทยเป็นอย่างดี เคยเสด็จฯ เยือนประเทศไทยหลายครั้งตั้งแต่ยังทรงเป็นเจ้าชายแห่งสเปนและทรงมีความเคารพส่วนพระองค์ต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของไทยเป็นอย่างมากด้วย

2.3 ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ไทย – สเปน การค้าและการลงทุน

ในปี 2547 การค้ารวมไทย – สเปน มีมูลค่า 1,151 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้นจากปี 2546 ร้อยละ 36 สำหรับปี 2548 (มกราคม – กรกฎาคม) การค้ารวมมีมูลค่า 782 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยไทยส่งออกไปสเปน 577 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และนำเข้าจากสเปน 204 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ไทยได้เปรียบดุลการค้า 373 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ในส่วนของการลงทุน ในช่วงปี 2538 – 2547 มีเงินลงทุนโดยตรงจากสเปนในไทย ประมาณ 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือมากเป็นอันดับ 10 ในกลุ่ม EU 25 ประเทศ โดยโครงการจากสเปน ที่ได้รับการส่งเสริมส่วนใหญ่อยู่สาขาผลิตภัณฑ์โลหะและเครื่องจักร รองลงมาคือสาขาอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า สาขาบริการ และสาขาเคมีภัณฑ์ กระดาษและพลาสติก

การท่องเที่ยว

ในปี 2547 มีนักท่องเที่ยวจากสเปนมาไทย 52,299 คน เพิ่มขึ้นจากปี 2546 ร้อยละ 64.20 เป็นผลมาจากภาพลักษณ์การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่คุ้มค่าเงินของไทย ทั้งนี้ สเปนเป็นประเทศหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศและมีรายได้จากการท่องเที่ยวต่อปีสูงเป็นอันดับสองของโลก (นักท่องเที่ยว 53 ล้านคน นำรายได้เข้าประเทศประมาณ 40 พันล้านยูโร) รองจากฝรั่งเศส

ด้านอื่นๆ

- จากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยในไทย มีชาวสเปนเสียชีวิต 1 คน และสูญหาย 1 คน ซึ่งต่อมา สเปนได้จัดส่งเครื่องบินพิเศษพร้อมผู้เชี่ยวชาญด้านนิติเวชจำนวน 4 คน ไปยังจังหวัดภูเก็ต เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2547
- สเปนมีส่วนสนับสนุนการรณรงค์ให้ ดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ เข้ารับตำแหน่ง ผู้อำนวยการใหญ่องค์การการค้าโลก (WTO) และยังได้สนับสนุนให้สินค้ากัญของไทยกลับคืนเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรปเป็นกรณีพิเศษ

2.4 ความสัมพันธ์ระดับประชาชน การศึกษา วัฒนธรรม

- นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 เป็นต้นมา รัฐบาลสเปนได้ให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียน นายเรือไทยไปศึกษาที่โรงเรียนนายเรือสเปนเป็นประจำทุกปี จนถึงปัจจุบัน มีนายทหารเรือสำเร็จ การศึกษาจากสเปนจำนวน 45 คน โดยนักเรียนนายเรือรายแรกคือ พลเรือเอก เกาะหลัก เจริญรุทซ์ ซึ่งเป็น พระสหายร่วมชั้นเรียนกับสมเด็จพระราชาธิบดี ฮวน คาร์ลอส ที่ 1 ด้วย
- สเปนให้ทุนการศึกษาปีละ 1 ทุน แก่ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศสำหรับ หลักสูตร International Studies (9 เดือน) ของ Diplomatic School of Madrid ในสังกัดกระทรวงการ ต่างประเทศสเปน และปีละ 1 ทุนสำหรับหลักสูตร Intensive course on international Relations Diplomatic School of Madrid (2 เดือน)
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกำลังจัดทำ Memorandum of Understanding on Employment of Alien กับ Spanish Agency for International Cooperation (AECI) สังกัดกระทรวง การต่างประเทศสเปน โดย AECI จะช่วยจัดหาผู้เชี่ยวชาญด้านมนุษยศาสตร์ เพื่อเป็นที่ปรึกษาในการ ปรับปรุงแผนการเรียนการสอนภาควิชาภาษาสเปนของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ในโอกาสเสด็จ เยือนไทยของสมเด็จพระราชาธิบดีแห่งสเปนในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ 2549 สถานเอกอัครราชทูตสเปนประจำประเทศไทยได้จัดแปลวรรณคดี “ดอน กิโตะเต้” ซึ่งมี

ชื่อเสียงมากของสเปนเป็นภาษาไทย โดยกษัตริย์สเปนจะได้ทูลเกล้าฯ ถวายฉบับพิเศษแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วย

วรรณคดี “ดอน กีโฆเต้” พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ 400 ปีมาแล้ว เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอัศวิน (Don Quixote) และคนรับใช้ (Sancho Panza) ที่เดินทางท่องเที่ยวไปในสเปนเพื่อปราบเหล่าอธรรมและช่วยเหลือผู้ที่ถูกกดขี่ ผู้แต่งจินตนาการให้ตัวเองเป็นเพียงคนธรรมดา ที่มีจิตใจงดงามและหวังดีต่อชาวโลก เชื่อมั่นในความดีงาม แม้จะไม่สามารถทำได้สำเร็จตามที่มุ่งหวัง แต่ก็แสดงออกถึงความกล้าหาญและเชื่อมั่น แม้ก่อนตายจะพบว่าสิ่งที่ตนได้ทำไปเป็นเรื่องโง่เง่าเหลวไหลก็ตาม

2.5 ความตกลงที่สำคัญกับประเทศไทย

ไทยกับสเปนมีความตกลงระหว่างกัน รวม 10 ฉบับ (ดูหมายเหตุท้ายบทความ**) และกำลังอยู่ระหว่างการเจรจาจัดทำความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการต่อต้านการก่อการร้าย

3. แผนปฏิบัติการร่วมไทย – สเปน

ฝ่ายไทยได้เสนอกับฝ่ายสเปนให้มีแผนปฏิบัติการร่วมไทย – สเปน เพื่อเป็นกรอบในการมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยกระทรวงการต่างประเทศ (กรมยุโรป) ได้ยกร่างแผนปฏิบัติการฯ ให้ฝ่ายสเปนพิจารณาแล้ว ประกอบด้วยหัวข้อสำคัญ 4 เรื่อง คือ

1. Enhancement of Political Relations (การกระชับความสัมพันธ์ทางการเมือง)
2. Enhancement of Economic Relations (การกระชับความสัมพันธ์ทาง

เศรษฐกิจ)

3. Enhancing Bilateral Cooperation in Other Fields of Mutual Interest (การส่งเสริมความร่วมมือทวิภาคีในด้านต่างๆ)

- 3.1 Tourism (การท่องเที่ยว)
- 3.2 Culture (วัฒนธรรม)
- 3.3 Technical Cooperation (วิชาการ)
- 3.4 Defense and Military Cooperation (การทหาร)

แม้ไทย – สเปน จะอยู่ห่างไกลต่างภูมิภาค แต่ก็ต่างเป็นประเทศที่มีอารยธรรมเก่าแก่ยาวนาน มีระบบการปกครองและสถาบันทางการเมืองที่คล้ายคลึงกัน รวมทั้งมีเจตนารมณ์ร่วมกันที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นใกล้ชิดต่อกันในทุกๆ ระดับ ตั้งแต่สถาบันกษัตริย์ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนของทั้งสองประเทศ ระดับผู้นำประเทศและรัฐบาล ภาคเอกชน นักธุรกิจ และประชาชน ความสัมพันธ์ไทย - สเปนถือได้ว่าเป็นตัวอย่างที่ดีของการมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ ที่มีทั้งความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันซึ่งมีไม่มากนักในโลกปัจจุบัน

* คำบรรยายในการสัมมนา ความสัมพันธ์ไทยกับสเปนในกระแสโลกาภิวัตน์ วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2549

** ความตกลงทวิภาคีระหว่างไทย – สเปนที่ลงนามแล้ว ได้แก่

- ความตกลงว่าด้วยบริการเดินอากาศ
- ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม
- ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว
- สนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือในการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาในคดีอาญา
- ความตกลงด้านวัฒนธรรม
- บันทึกความเข้าใจว่าด้วยการสนับสนุนด้านการส่งกำลังบำรุงระหว่างกระทรวงกลาโหมไทยกับกระทรวงกลาโหมสเปน
- พิธีสารระหว่างสภาหอการค้าแห่งประเทศไทยและสภาหอการค้า อุตสาหกรรมและเดินเรือของสเปน
- อนุสัญญาเพื่อการเว้นการเก็บภาษีซ้อนและการป้องกันการเลี่ยงการรัษฎากรในส่วนที่เกี่ยวกับภาษีเก็บจากเงินได้
- ความตกลงว่าด้วยการช่วยเหลือกันทางการศาลในคดีแพ่งและพาณิชย์
- และ บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือทางการเงินระหว่างไทย – สเปน

การแข่งขันทางอุดมการณ์ในโลกมุสลิม *

ภาณุทัต ยอดแก้ว

ขอบเขตของความรุนแรงและความโกรธแค้นอันเนื่องมาจากการที่สื่อมวลชนตะวันตกได้พิมพ์การ์ตูนล้อเลียนพระศาสดาของศาสนาอิสลามได้ขยายวงกว้างจนถึงขนาดว่าหลายประเทศตะวันตกเริ่มวิตกกังวลใจอย่างมากเกี่ยวกับผลกระทบระยะยาวต่อความสัมพันธ์ทางการทูตและการค้าที่ตนมีในโลกมุสลิม อย่างไรก็ตาม น่าสังเกตว่า เหตุการณ์นี้ไม่ใช่เป็นเหตุการณ์เดี่ยวที่เพิ่งเกิดขึ้น แต่ทว่าเป็นการทำซ้ำ ทำซ้ำ ซึ่งในที่สุดนักการศาสนาอิสลามได้ตกลงใจนำเรื่องนี้เข้าสู่สภานักการศาสนาอิสลามในหลายสิบประเทศมุสลิม โดยเฉพาะที่รัฐซาอุดีอาระเบีย

อย่างไรก็ตาม การประชุมสุดยอดของกลุ่มโอไอซี (Organization of Islamic Conference) ที่ผ่านมา ซึ่งรัฐซาอุดีอาระเบียได้เป็นเจ้าภาพนั้นได้ส่งสัญญาณที่สำคัญคือ โลกอาหรับที่อ้างว่าเป็นพวกสายกลางได้ประกาศต่อต้านการก่อการร้าย นอกจากนี้ รัฐซาอุดีอาระเบียพร้อมที่จะทำหน้าที่เป็นผู้นำของกลุ่มประเทศมุสลิมสายกลางที่สนับสนุนสันติภาพและการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี ในรูปหมู่ประวัติศาสตร์ ซึ่งบรรดาผู้นำของรัฐมุสลิมได้ยืนถ้อยร่วมกันนั้น บุคคลสำคัญที่ยืนอยู่ข้างกษัตริย์ซาอุดีอาระเบีย คือ นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย และสุลต่านแห่งรัฐบรูไน ซึ่งให้นัยที่น่าสนใจยิ่ง

ดังนั้น ผู้เขียนจึงถือโอกาสนี้ ขอเล่าภูมิหลังหรือพัฒนาการของการแข่งขันทางอุดมการณ์รวมถึงกระแสความคิดที่สำคัญในโลกอาหรับ ซึ่งถือว่ามีอิทธิพลอย่างมากในการกำหนดทิศทางการเมืองในโลกมุสลิม

การปรากฏตัวขึ้นของการรู้จักตัวตนของตนเอง

ในด้านการเมือง คำว่าอาหรับแทบไม่มีความหมายอะไรมากนักก่อนศตวรรษที่ 20 เนื่องจากดินแดนส่วนใหญ่ในภูมิภาคตะวันออกกลางได้ถูกครอบงำโดยจักรวรรดิออตโตมันและจักรวรรดิอาหรับ อย่างไรก็ตาม ดินแดนอาหรับต่อมากลับได้กลายเป็นเป้าหมายสำคัญในการตัดทอนกำลังและอำนาจของจักรวรรดิออตโตมันที่มีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาลโดยมีศูนย์กลางอำนาจอยู่ที่นครอิสตันบูล (Istanbul)

เนื่องจากตุรกีได้เข้าร่วมกับเยอรมนีในการขยายแสนยานุภาพในต้นศตวรรษที่ 20

ดังนั้น การสิ้นสุดลงของสงครามโลกครั้งที่ 1 จึงได้ส่งผลให้จักรวรรดิออตโตมันซึ่งมีอายุถึงสี่ศตวรรษ ต้องสิ้นสุดลงในเวลาต่อมา (ปี ค.ศ. 1918)

ดินแดนพระจันทร์ครึ่งเสี้ยว ซึ่งเคยเป็นประเทศราชของจักรวรรดิออตโตมันได้ถูกแบ่งออกเป็นสามส่วน โดยสองส่วนแรก คือ อิรัก และปาเลสไตน์ได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ อีกส่วนคือ ซีเรียได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส

น่าสังเกตว่า ความรุนแรงของสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้ทำให้อังกฤษและฝรั่งเศสบอบช้ำ จนขนาดที่สหรัฐอเมริกาต้องเข้าช่วยในการรบกับเยอรมนีในช่วงสงคราม อย่างไรก็ตาม สหรัฐอเมริกาได้เริ่มถอนตัวออกจากเวทีการเมืองโลกทันทีที่สงครามโลกสิ้นสุดลง ภาวะเช่นนี้ส่งผลให้อังกฤษและฝรั่งเศสยังคงดำรงตนเป็นศูนย์กลางของเวทีการเมืองและการทูตของโลก ซึ่งได้เปิดโอกาสให้อังกฤษและฝรั่งเศสสามารถกลับเข้ามาแทรกแซงหรือแม้กระทั่งครอบงำดินแดนที่เคยเป็นประเทศราชของออตโตมัน

ในขณะที่อังกฤษและฝรั่งเศสพยายามกลับเข้ามามีบทบาทในโลกอาหรับ ประชาชนพื้นเมืองในดินแดนอาหรับได้เริ่มตระหนักมากขึ้นในเรื่องของเผ่าพันธุ์ที่แท้จริงของตนในลักษณะการเมือง ดังเห็นว่าได้มีขบวนการชาตินิยมอาหรับลุกขึ้นปลุกกระแสรวมชาติอย่างสำเร็จเป็นจำนวนมาก เช่นในกรณีของอียิปต์ในปี ค.ศ. 1922 ชาอุดิอาร์ะเบียในปี ค.ศ. 1932 และอิรักในปี ค.ศ. 1932 ชาวอาหรับพวกนี้เริ่มรู้สึกถึงความเป็นเผ่าพันธุ์ของตนเองโดยผ่านการฟื้นฟูระบบขนบธรรมเนียม ภาษาและสัญลักษณ์อาหรับ หลังจากที่ได้ถูกครอบงำโดยออตโตมันและถูกแทรกแซงจากตะวันตกมาเป็นเวลานาน ความรู้สึกเป็นชาติจึงได้เกิดขึ้นมาในเวลานี้และกระบวนการสร้างชาติจึงได้เกิดขึ้นจากซากเดิมที่จักรวรรดิออตโตมันได้ทิ้งไว้

ตุรกีเป็นประเทศแรกในโลกอาหรับที่ก้าวเข้าสู่กระแสแห่งความเป็นสาธารณรัฐ ดังเห็นว่าการปฏิวัติเคมัล อัดตาเติร์ก (Kemal Attaturk) แห่งตุรกีได้เป็นผู้นำที่มีความคิดก้าวหน้าและมองการณ์ไกลจึงได้ตัดสินใจยกเลิกระบบกาลีบในประเทศตุรกี ซึ่งถือว่าเป็นการทำลายศูนย์แห่งอำนาจทางศาสนาที่เคยรักษากฎระเบียบและการตีความความเชื่อของศาสนาอิสลามที่มีอายุยาวนานกว่าพันปี เคมัลมีความต้องการที่จะเชิดชูระบบสาธารณรัฐที่สามารถโอบอุ้มคนหลายเผ่าพันธุ์ไว้ด้วยกันเพื่อผลักดันสาธารณรัฐตุรกีที่อายุน้อยมากออกจากอิทธิพลของโลกศาสนาไปสู่โลกในแบบวิถีประชา หรืออีกนัยหนึ่ง ตุรกีพยายามสร้างเอกลักษณ์ใหม่ที่เน้นความเป็นเติร์กมากกว่าความเป็นอิสลาม แม้ว่าในความเป็นจริง ตุรกีมีประชากรส่วนใหญ่ของประเทศเป็นมุสลิม ในขณะที่ อียิปต์ กลับมองเห็นตนเองในความเป็นอาหรับทั้งในด้านเชื้อชาติและภาษาจึงเริ่มสร้างชาติรอบๆ สิ่งเหล่านี้ อียิปต์ อิรัก และซีเรียจึงเป็นอีกตัวอย่างที่ประชาชนรู้สึกถึงความเป็นชาติที่พูดภาษาอาหรับ

การรุกรานในกรุงไคโรและในเมืองต่างๆในอียิปต์ในที่สุดได้นำไปสู่การได้รับเอกราช สมบูรณ์จากอังกฤษในปี 1936 และกรุงไคโรได้พยายามรักษาตำแหน่งของตนเองในฐานะศูนย์กลาง แห่งการเรียนรู้ศาสนาอิสลามของโลกอาหรับ

ในขณะที่ชาติอาหรับอื่นๆ กำลังสร้างชาติ แต่ในอีกด้านหนึ่งของโลกมุสลิมในเอเชียใต้ แนวคิดฟื้นฟูความคิดเกี่ยวกับแก่นแท้ของศาสนาอิสลามได้ปรากฏตัวขึ้น ดังเห็นในการเกิดขึ้นมา ของขบวนการของสำนักคิดตาบลิเก้ (Tablighi Jamaat) ในทศวรรษที่ 40 ซึ่งมีเป้าหมายที่จะปลุกชาวมุสลิมในอินเดียให้ตื่นจากความลุ่มหลงในการบูชาหลุมศพหรือบรรพบุรุษ และกระตุ้นให้ชาวมุสลิมในอินเดียรู้จักการแสวงหาสัจธรรมที่แท้จริงในแบบอย่างประชาคมมุสลิมที่ดี ซึ่งต่อมาแนวความคิดนี้ได้แพร่เข้าไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ปากีสถานในทศวรรษที่ 60 แม้ว่าแนวคิดนี้ได้รับการตอบรับ อย่างกว้างขวาง แต่ทว่าแนวความคิดนี้ไม่ได้มีนัยทางการเมืองเท่าใดนัก

สงครามโลกครั้งที่สอง (ค.ศ. 1938-1945) ได้ทำให้สหรัฐอเมริกากลายเป็นมหาอำนาจ โลกและได้ส่งสัญญาณว่าอังกฤษและฝรั่งเศสได้ลดบทบาทลงในเชิงอำนาจทางทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่สามารถควบคุมสถานการณ์การรุกรานของประชาชนที่อยู่ใต้ปกครองในอาณานิคมภายใต้พลัง ชาตินิยม ในที่สุด รัฐบาลอังกฤษและฝรั่งเศสจึงต้องตัดสินใจให้เอกราชอย่างสมบูรณ์แก่ดินแดนต่างๆ เช่น ซีเรีย (1946) เลบานอน (1946) ลิเบีย (1951) มาเลเซีย (1957) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งรัฐอิสราเอลในปี ค.ศ. 1948 (คือหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองได้สิ้นสุดลงไม่นานนัก) โดยการสนับสนุนของอังกฤษและสหรัฐอเมริกาได้สร้างความไม่พอใจให้ แก่อาหรับ ยิ่งกว่านั้น เหตุการณ์การยึดนครเยรูซาเลมของกองทัพอิสราเอลได้สำเร็จในเวลาต่อมาได้ กลายเป็นชนวนสำคัญที่ทำให้เกิดความตึงเครียดและความขัดแย้งอย่างรุนแรง เนื่องจากนครเยรูซาเลมเป็นที่ตั้งของมัสยิดอัล อัก ซอร์

การที่นครเยรูซาเลมต้องถูกพวกทหารยิวยึดครองได้มีผลทางจิตวิทยาแก่ชาวอาหรับเป็นอย่างมาก และได้กลายเป็นต้นกำเนิดของแรงบันดาลใจให้กับกลุ่มนักคิดมุสลิมทั่วไป องค์การโอไอซี ได้เกิดขึ้นมาในบริบทนี้เช่นกัน แต่น่าสังเกตว่าสำหรับนักคิดที่หัวรุนแรงที่เกิดขึ้นในยุคต่อมากลับได้ ใช้เหตุการณ์นี้เป็นเหตุผลในการต่อสู้แบบจีฮัด ดังเห็นว่า **กระแสของอิสลามได้เคลื่อนตัวไปสู่ ทิศทางความคิดในเรื่องการต่อสู้ (Jihad) ซึ่งเน้นมิติทางการทหาร (จีฮัดที่เน้นมิติทางศีลธรรม ยังคงเป็นกระแสหลักที่มีอยู่ทั่วไปในชุมชนมุสลิมทั่วโลก)** ในขณะเดียวกัน การรักษากฎหมายและระเบียบทางศาสนาอิสลาม (Sharia) ได้ถูกนำมาใช้อย่างเข้มข้นโดยกลุ่มนี้ กระบวนการนี้ได้เกิดขึ้นในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่โลกอาหรับเริ่มเห็นว่าดินแดนของตนเองได้ ถูกรุกรานจากชนชาติยิวโดยมีชาติตะวันตกให้การสนับสนุน

ในตอนนี กระแสชาตินิยมอาหรับได้ลดบทบาทลง แต่กระแสความคิดอิสลามทางการเมือง (Islamism) กลับเพิ่มบทบาทมากขึ้นและมีนัยทางการต่อสู้ทางการเมืองที่เน้นลักษณะเชิงรุกมากขึ้นเพื่อที่จะบรรลุผลที่ต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อโลกอาหรับได้ย่างก้าวเข้าสู่ยุคทศวรรษที่ 50 และ 60 กระแสแนวคิดที่เกิดขึ้นใหม่ที่มาแรงในโลกมุสลิมจึงเกิดขึ้นมาจากการตีความศาสนาอิสลามของนักคิดมุสลิม อย่างเช่น กัตบ์ (Qutb) แห่งอียิปต์ โมดูดี (Maududi) แห่งปากีสถาน และโคไมนี (Komeini) แห่งอิหร่าน นักคิดกลุ่มนี้ได้ประสบความสำเร็จในการเผยแพร่ความคิดในบ้านตนเองและมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะแพร่ความคิดของตนไปสู่สังคมมุสลิมอื่นๆ น่าสังเกตว่านักคิดกลุ่มนี้ไม่เพียงแต่เรียกร้องให้นำกฎปฏิบัติทางศาสนาอิสลาม (Sharia) มาใช้อย่างเคร่งครัด แต่ยังได้พัฒนากระแสความคิดอิสลามไปไกลถึงการสร้างประชาคม หรือโลกมุสลิมโดยมีพื้นฐานจากบรรดารัฐมุสลิม (Umma) โดยหวังว่าโลกมุสลิมสักวันหนึ่งจะรวมตัวกันจนมีลักษณะเป็นสากลจักรวาล

นักคิดกลุ่มนี้พัฒนาแนวคิดไปไกลในทิศทางที่เห็นว่าโลกใบนี้ควรเปลี่ยนเป็นอิสลาม (Islamization) และได้ลงมือทดลองความคิดอิสลามในแบบของตนจริงกับชุมชนมุสลิมในระดับต่างๆ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของประวัติศาสตร์ของโลกมุสลิม อย่างไรก็ตาม แม้ว่าแนวคิดของนักคิดอิสลามกลุ่มนี้ได้รับการตอบรับในหลายชุมชน แต่มักจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มเยาวชนในรั้วมหาวิทยาลัยที่เกิดขึ้นมาหลังยุคได้รับเอกราชเอกราช หรือกลุ่มประชาชนที่มีฐานะยากจนเท่านั้น

กระแสแนวคิดอิสลามในหลายแห่งในยุค 60 และ 70 เป็นต้นมาจึงมีความแตกต่างไปจากแนวคิดอิสลามแบบเดิม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและการเมืองในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในแต่ละท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ในช่วงทศวรรษ 70 นี้ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญมากมายที่ส่งผลทางจิตวิทยาให้แก่การก่อตัวของขบวนการอิสลามแบบใหม่ โดยเฉพาะในอิหร่าน มาเลเซีย ปากีสถาน อียิปต์ เป็นต้น

กระแสแนวคิดของนักคิดกลุ่มนี้ยังไม่สามารถรับการสนับสนุนจากประเทศส่วนใหญ่มากนัก เพราะผู้นำเผด็จการของหลายประเทศมุสลิมในขณะนั้นได้ใช้แนวคิดสังคมนิยมในการบริหารประเทศจึงยังแสดงท่าทีที่ไม่สนับสนุนความคิดดังกล่าวอย่างเต็มที่ และในบางครั้งพยายามปราบปราม ดังเช่นในกรณี กัดดาฟี (Gaddafi) แห่งลิเบีย ประธานาธิบดีบูเมอดีน (Boumedienne) แห่งอัลจีเรีย ประธานาธิบดีนาเซอร์ (Nasser) แห่งอียิปต์ พรรคนีโอเดสตู (Neo-Destour) แห่งตูนิเซีย พรรคสาธารณรัฐอาหรับเยเมน (Yemen Arab Republic) ในเยเมน พรรคบาห์ (Ba-ath) หลังจากที่ได้ขึ้นสู่อำนาจในซีเรียในปี ค.ศ. 1963 น่าสังเกตว่า ในช่วงนี้ ผู้นำเผด็จการในอียิปต์และซีเรียยังได้แสดงความปรารถนาที่จะเห็นประเทศอาหรับรวมตัวกันภายใต้ระบอบสังคมนิยม และพยายามตีความว่าลัทธิสังคมนิยมเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดแบบอิสลาม

จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1967 เมื่อกองทัพอิสราเอลได้กรีธาทัพและยึดนครเยรูซาเลมได้สำเร็จ ซึ่งถือว่าเป็นชนวนสำคัญที่นำไปสู่สงครามใหญ่ระหว่างรัฐอิสราเอลกับรัฐอาหรับในปี ค.ศ. 1973 แนวคิดอิสลามสายใหม่จึงปรากฏขึ้นและเริ่มกลายเป็นพลังมวลชนขนาดใหญ่ ในขณะที่อุดมการณ์สังคมนิยมที่เคยเฟื่องฟูในรัฐบาลของหลายประเทศมุสลิมกลับเริ่มลดบทบาทลงอย่างรวดเร็ว

(หัวข้ออื่นๆ ภายในบทความ ประกอบด้วย :

...การขึ้นมาของอิทธิพลสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตในโลกอาหรับ...

...การระเบิดตัวของกระแสความคิดอิสลามเชิงการเมืองแนวใหม่...

...การเริ่มต้นของการแข่งขันทางอุดมการณ์ระหว่างซาอุดีอาระเบียและอิหร่าน...

...อิหร่านเจตคิกสองด้าน...

...ชัยชนะของอัฟกานิสถาน...

...สงครามจีฮัดจึงกลายเป็นคำตอบที่ดีที่สุด...

...จุดอ่อนของผู้นำอิรัก...

...กระแสต่อต้านสหรัฐอเมริกา...

...บริบทสังคมที่นำไปสู่การกำเนิดขึ้นของอุดมการณ์แห่งนักรบจีฮัด...

บทส่งท้าย : โลกตะวันตกกับโลกมุสลิม

อันที่จริง ผู้นำอเมริกันเพิ่งเริ่มสนใจในภูมิภาคตะวันออกกลางอย่างจริงจัง เมื่อได้เกิดการปฏิวัติในอิหร่าน ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มของความกังวลใจอย่างมากเกี่ยวกับการขึ้นมาของอิทธิพลทางอุดมการณ์ของอิหร่าน ซึ่งอาจส่งผลกระทบในด้านความรุนแรงและยังสร้างภาวะความไม่แน่นอนในการกำหนดนโยบายของผู้นำสหรัฐอเมริกา แต่ในขณะเดียวกัน นักวิชาการอังกฤษและฝรั่งเศสได้รับรู้และสนใจเรื่องราวของโลกมุสลิมมาเป็นเวลานาน เนื่องจากตนเองเคยเป็นเจ้าอาณานิคม หลาย

คนได้ผลิตงานเขียนมากมายเกี่ยวกับภูมิภาคแห่งนี้ แต่ทว่างานส่วนมากได้สื่อความเป็นตะวันออก (Orientalism) ที่มักสะท้อนความเหนือกว่าของอารยธรรมตะวันตกและพรรณนาดินแดนตะวันออกกลางในลักษณะที่แปลกประหลาด (exoticism) ดังเช่น ศาสตราจารย์เอิร์นเนส เกลเนอร์ (Ernest Gellner) ปรมาจารย์ทางสาขามานุษยวิทยาและสังคมวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ได้เขียนหนังสือเรื่อง “Nation and Nationalism” ซึ่งเป็นหนังสือที่ทรงอิทธิพลในการอธิบายการปรากฏตัวของปรากฏการณ์ความเป็นรัฐชาติ (nation-state) ในความหมายสมัยใหม่ ซึ่งเขาค้างว่าอังกฤษเป็นชาติแรกในโลกที่มีลักษณะความเป็นชาติอย่างแท้จริงโดยผ่านระบบการศึกษาและกระบวนการปฏิวัติอุตสาหกรรม และหลายตอนในหนังสือนี้ได้แสดงความเย้ยหยันเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมและสังคมมุสลิมในหลายแห่งของโลก โดยเฉพาะในดินแดนอาหรับ

นอกจากนั้น ยังมีนักวิชาการตะวันตกจำนวนมากมักมองว่าพัฒนาการของสังคมและอารยธรรมของชาวมุสลิมล้วนมีลักษณะที่อาจเป็นภัยต่อโลก ซึ่งคำว่า “โลก” ในที่นี้คงหมายถึงโลกตะวันตกเป็นสำคัญ ดังปรากฏในงานเขียนทางวิชาการที่มีอิทธิพล ดังเช่น The Clash of Civilizations โดย Samuel P. Huntington หรืองานเขียนเรื่อง The Rise and Fall of the Great Powers ของ Paul Kennedy เป็นต้น

งานวิชาการหรืองานเขียนของสื่อมวลชนที่ปรากฏในโลกตะวันตกล้วนเป็นกระจกที่สะท้อนว่าคนในอีกฟากหนึ่งของโลกนั้นคิดอย่างไรจึงมีอิทธิพลอย่างมากในการเข้าใจความคิดที่อยู่ในตัวอักษรอันแสนธรรมดา ภาพการดูจึงไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่เป็นการเผชิญหน้ากันอย่างเต็มที่ของกลุ่มคนที่รู้จักกันมานานซึ่งกันและกันเป็นเวลายาวนาน

และในโอกาสนี้ ผู้เขียนจะเล่าถึงกระแสดาวะ (dawa) หรือการเผยแพร่ศาสนาอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่เรามักประสบพบเจอการอ้างศาสนาอิสลามโดยกลุ่มที่นิยมความรุนแรงอยู่เป็นประจำ การกระทำของกลุ่มดังกล่าวนอกจากสร้างความทุกข์ยากให้แก่ผู้อื่นแล้วยังทำลายภาพลักษณ์ของศาสนาอิสลามที่มุ่งสอนให้มนุษย์เข้าใจและซาบซึ้งในคุณค่าของการดำรงชีวิตแบบเรียบง่าย แต่ทว่ามีความสุขโดยที่ตนไม่จำเป็นต้องเบียดเบียนคนที่ด้อยกว่า หรือห้ามคิดแม้แต่อีกคนที่ไม่ดีกว่า

สำหรับท่านผู้ใดที่สนใจที่จะแลกเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับโลกมุสลิมกับผู้เขียน ท่านสามารถส่งข้อความเพื่อแสดงความคิดเห็นได้ที่ worldwidemuseum@yahoo.co.uk

*หมายเหตุ : ผู้สนใจอ่านบทความฉบับเต็ม สามารถแจ้งความจำนงค์ขอหนังสือ มาที่สถานีวิทยุสราญรมย์

เกาหลีพีเวอร์ : การถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านสื่อ

ดร. เศรษฐพันธ์ กระจ่างวงศ์

กรมองค์การระหว่างประเทศ

เมื่อมองย้อนไปในประวัติศาสตร์ชาติไทยแล้วเรียกได้ว่าค่อนข้างราบรื่น เหตุการณ์ที่ทำให้ชนเผ่าไทยตกทุกข์ได้ยากอย่างแสนสาหัสสุดๆ ดูเหมือนเป็นช่วงการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สองเมื่อปี พ.ศ. 2310 แต่สำหรับอีกหลายชาติแล้ว ไม่ได้โชคดีเหมือนไทย หนึ่งในจำนวนนี้มีเกาหลีซึ่งคนไทยเริ่มรู้จักมากขึ้นเรื่อยๆ รวมอยู่ด้วย

แผ่นดินของเกาหลีผ่านความบอบช้ำมานับไม่ถ้วน ไม่ว่าจะเป็นการถูกยึดครองโดยชาวมองโกลเป็นเวลาเกือบร้อยปี (พ.ศ. 1774-1935) การตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่นถึง 35 ปี (พ.ศ. 2453 - 2489) ซึ่งได้ทำลายล้างระบอบกษัตริย์ และพยายามกลืนกินวัฒนธรรมเกาหลีในเกือบทุกด้าน และยังคงมาด้วยสงครามเกาหลี (พ.ศ. 2493 - 2496) สงครามภายในที่ตอกย้ำความบอบช้ำของเผ่าพันธุ์และทำให้แผ่นดินคาบสมุทรเกาหลี ถูกแยกออกเป็น 2 ส่วนมาตราบจนทุกวันนี้ ในขณะที่หลายประเทศในโลกที่เคยถูกแยกออกจากกัน ทั้งเวียดนาม เยอรมนี และเยเมน ได้รวมเป็นผืนแผ่นดินเดียวกันได้แล้วก่อนข้ามสหัสวรรษใหม่ เกาหลียังคงมี 2 ประเทศโดยฝ่ายเหนือเรียกตัวเองในภาษาเกาหลีว่า “โชซอน” และฝ่ายใต้ เรียกตัวเองว่า “แดฮัน”

สำหรับเกาหลีใต้ แม้มีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจมากที่สุดประเทศหนึ่งในเอเชีย แต่ประชาชนเกาหลีใต้ก็ยังคงประสบกับปัญหาด้านความรู้สึกหลายด้านที่ผลักดันให้อุดมการณ์ชาตินิยมได้ก่อรูปอย่างเหนียวแน่นในสังคมเกาหลีใต้ จากบรรยากาศแห่งการระแวงภัยจากประเทศมหาอำนาจอย่างจีนและโซเวียต ยักระหน่ำคอมมิวนิสต์ที่เคยเกรี้ยวกราดกระหือรือ จนถึงความหวาดหวั่นต่อญี่ปุ่น คู่แข่งทางเศรษฐกิจที่สำคัญและศัตรูในอดีตผู้พยายามกลืนกินชาติพันธุ์เกาหลี ตลอดจนความคับข้องใจที่ไม่อาจปรองดองได้กับญาติผู้พี่อย่างเกาหลีเหนือ มีผลผลักดันให้สังคมเกาหลีใต้เป็นสังคมแห่งการต่อสู้เพื่อพัฒนาตนเอง ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลเกาหลีใต้จึงไม่เพียงแต่พยายามพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ให้แข็งแกร่งเท่านั้น แต่ยังหันมาเร่งฟื้นฟูและพัฒนาโครงสร้างและสถาบันทางวัฒนธรรมให้แข็งแกร่งด้วย ท่ามกลางบรรยากาศ “เกาหลีพีเวอร์” ในบ้านเรา หลายคนบอกว่าของเขาดีจริง ๆ ขณะที่หลายคนก็เห็นว่าเพราะสังคมไทยเปิดกว้างต่างหาก แต่เหตุผลที่สำคัญไม่แพ้กันคือการที่รัฐบาลเกาหลีใต้ให้ความสำคัญกับการเผยแพร่วัฒนธรรมและพยายามใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อขายวัฒนธรรมเกาหลีผ่านสื่อนั่นเอง

นโยบายด้านวัฒนธรรมของเกาหลีมีการพัฒนาและสนับสนุนจากรัฐบาลกลางมาโดยตลอด รัฐบาลได้พัฒนาปรับปรุงโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินในด้านวัฒนธรรมมาตั้งแต่ปี

พ.ศ. 2491 งานด้านวัฒนธรรมอยู่ในความดูแลของกระทรวงสารสนเทศ (Ministry of Information) ต่อมา ในปี พ.ศ. 2504 มีการปรับชื่อองค์กรเป็นกระทรวงสารสนเทศสาธารณะ (Ministry of Public Information) ในปี พ.ศ. 2511 มีการนำคำว่า “วัฒนธรรม” มาตั้งชื่อกระทรวงเป็นครั้งแรก ในนาม กระทรวงวัฒนธรรมและสารสนเทศ (Ministry of Culture and Information) ในปี พ.ศ. 2533 ได้แยก กระทรวงวัฒนธรรม (Ministry of Culture) ออกเป็นหน่วยงานอิสระ ทำหน้าที่เฉพาะวัฒนธรรม และ ได้รับเปลี่ยนแปลงอีกครั้งในทศวรรษนี้เป็นกระทรวงวัฒนธรรมและการกีฬา (Ministry of Culture and Sports) ในปี พ.ศ. 2540 ล่าสุด เมื่อปี พ.ศ. 2541 ใช้ชื่อว่า กระทรวงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว (Ministry of Culture and Tourism) โดยเป็นหน่วยงานหลัก ทำหน้าที่ผลักดันนโยบายและส่งเสริม งานด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว โดยมี The Korean Culture and Arts Foundation เป็น หน่วยงานสนับสนุนทางการเงินเพื่อการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม

นอกจากนั้น การจัดตั้งระบบบริหารราชการส่วนท้องถิ่นซึ่งได้มีการกระจายอำนาจใน ด้านต่างๆ อย่างเข้มข้นมาแล้วนั้น ในปี พ.ศ. 2538 รัฐบาลมีนโยบายเปิดโอกาสให้องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นสามารถส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมพื้นเมืองของตนเอง โดยได้รับ งบประมาณสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาล และพัฒนาระบบที่เรียกว่า สวัสดิการทางวัฒนธรรม (Culture Welfare) ขึ้น เพื่อเพิ่มพูนความสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมด้านวัฒนธรรมของประเทศ โดย เรียกศตวรรษใหม่นี้ว่า ศตวรรษแห่งวัฒนธรรม (New Century for Culture) ที่เน้นการผลักดันกระบวนการ ทิศทางวัฒนธรรมดั้งเดิม ให้คงอยู่อย่างมั่นคงในกระแสโลกาภิวัตน์

แผนการส่งเสริมด้านวัฒนธรรมของเกาหลีใต้

รัฐบาลเกาหลีใต้ปัจจุบันได้จัดทำแผน 5 ปี (Five Year Plan for New Korea Culture) เพื่อพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นรัฐสวัสดิการทางวัฒนธรรม (Cultural Welfare State) โดย รัฐให้การสนับสนุนการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของภาคประชาชนอย่างเต็มที่

กระทรวงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวได้กำหนดทิศทางสำหรับนโยบายทาง วัฒนธรรมสำหรับคริสต์ศตวรรษที่ 21 ในปี พ.ศ. 2540 ในรายงานที่เรียกว่า วิสัยทัศน์ทางวัฒนธรรม 2000 (Cultural Vision 2000) ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในเอเชีย โดยกำหนด หลักเกณฑ์ด้านวัฒนธรรม ดังนี้

- สนับสนุนการศึกษาเพื่อผลิตเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีความคิดสร้างสรรค์ทาง ศิลปวัฒนธรรม
- ขยายการสนับสนุนงานที่มีความคิดสร้างสรรค์ที่ช่วยส่งเสริมความก้าวหน้าทาง เศรษฐกิจ
- อนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม

- ส่งเสริมอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม
- พัฒนาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติที่จะไปสู่การรวมชาติ
- สร้างความแข็งแกร่งให้กับการทูตเชิงวัฒนธรรม

กระทรวงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวมีหน้าที่สนับสนุนการดำเนินการด้านวัฒนธรรม โดยมีหน้าที่หลักในการส่งเสริมวัฒนธรรม ศิลปศึกษา อุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม กิจกรรมศาสนา กิจกรรมเยาวชน การท่องเที่ยว กีฬา ภาษา และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศ และให้มีองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวัฒนธรรม ดังนี้

1. มูลนิธิศิลปวัฒนธรรมแห่งเกาหลี (Korean Culture and Arts Foundation) จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ค.ศ. 1973 เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนทางการเงิน มีคณะกรรมการดูแลการจัดสรรเงินแก่กิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมในหลายด้าน ทั้งการศึกษาวัยและการพัฒนาทางด้านวรรณกรรม ศิลปกรรม การถ่ายภาพ สถาปัตยกรรม เพลงพื้นเมือง ละคร นาฏศิลป์ ภาพยนตร์ การบันเทิง และการตีพิมพ์ต่าง ๆ มีงบประมาณที่จัดสรรมากกว่า 50 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี เพื่อเป็นเงินกองทุนให้กับตัวบุคคล อาทิ ศิลปินอาชีพ ผู้กำกับ ผู้ผลิตงานด้านวัฒนธรรม เป็นต้น

2. สถาบันศิลปะแห่งชาติ (National Academy of Art) สนับสนุนการสร้างสรรค์และพัฒนางานด้านศิลปะ โดยมีมาตรการประกันเสรีภาพในการแสดงออก และส่งเสริมสถานภาพของศิลปิน รวมทั้งยังเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนการจัดสัมมนา-นิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม

3. กองทุนส่งเสริมวัฒนธรรมถิ่น (Provincial cultural promotion funds) จัดตั้งขึ้นในระดับท้องถิ่น โดยได้รับอำนาจการบริหารจัดการจากรัฐบาลกลาง มีหน้าที่ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกองทุนดังกล่าวขึ้นในหลายลักษณะ เพื่อส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วยตนเอง อาทิ การสร้างโรงละครท้องถิ่น หอสมุด การสนับสนุนศิลปินพื้นบ้าน เป็นต้น

4. คณะกรรมการศิลปธุรกิจแห่งเกาหลี (Korea Business Council for the Arts : KBCA) ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2537 เป็นองค์กรที่มีส่วนอย่างมากในการผลักดันให้วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้าส่งออกและนำเข้าได้เข้าประเทศ นับจากมีการก่อตั้ง มีการให้เงินสนับสนุนจาก KBCA ไปยังสมาชิกอุตสาหกรรมด้านศิลปะกว่า 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และเพิ่มมากขึ้นตามลำดับในแต่ละปี

5. สำนักงานอุตสาหกรรมวัฒนธรรม (Cultural Industry Bureau) ตั้งขึ้นตามกฎหมายส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มีหน้าที่ส่งเสริมการผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมออกจำหน่ายในตลาดทั้งในและต่างประเทศ ตลาดสินค้าอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมของเกาหลีคิดเป็นร้อยละ 0.9 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ

6. บริษัทส่งเสริมการทำภาพยนตร์แห่งเกาหลี (The Korea Motion Picture Promotion Corporation : KMPPC) ตั้งขึ้นมาเมื่อปี พ.ศ. 2517 ทำหน้าที่ส่งเสริมการผลิตภาพยนตร์

ออกสู่ตลาดโลกเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดดุลการค้าสินค้าทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะภาพยนตร์จากต่างประเทศซึ่งเกาหลีได้นำเข้าเช่นเดียวกับประเทศส่วนใหญ่ในเอเชีย โดยเฉพาะภาพยนตร์จากสหรัฐอเมริกาซึ่งนำเข้ามามากกว่าร้อยละ 50 ของภาพยนตร์ที่ฉายในเกาหลีได้แต่ละปี บรรษัทฯ ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างต่อเนื่องในการทำหน้าที่ส่งเสริมการทำภาพยนตร์ในรูปแบบต่าง ๆ และส่งออกภาพยนตร์เหล่านี้ไปเผยแพร่จนรายได้เข้าประเทศ

สถาบันและกลยุทธ์ในการส่งเสริมสินค้าทางวัฒนธรรมของเกาหลีใต้

ปัจจุบัน รัฐบาลเกาหลีใต้ได้เล็งเห็นถึงประโยชน์ในการพัฒนาให้วัฒนธรรมเกาหลีกลายเป็นสินค้าชนิดหนึ่งที่สร้างรายได้ให้กับประเทศ จึงจัดตั้ง **องค์การวัฒนธรรมและสื่อกาฬิ** **เกาหลี (Korea Culture and Content Agency – KOCCA)** เพื่อพัฒนากลยุทธ์การถ่ายทอดเนื้อหาสาระความเป็นเกาหลี (Korea Content) แนวคิดในการจัดตั้ง KOCCA เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2541 หลังยุคฟองสบู่แตกในเอเชีย โดยเห็นความสำคัญของการสนับสนุนอุตสาหกรรมวัฒนธรรมประเพณีของเกาหลีให้เผยแพร่ไปยังประเทศต่างๆ มากขึ้น เพื่อนำรายได้เข้าประเทศ โดยใช้จุดแข็งของวัฒนธรรมที่ขายได้โดยไม่ต้องใช้ต้นทุนมาก

KOCCA เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2544 ภายใต้ความรับผิดชอบของกระทรวงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ภายในช่วงไม่กี่ปี KOCCA ทำให้พลังแห่งสื่อทางวัฒนธรรมของเกาหลีแผ่ขยายไปในประเทศต่าง ๆ ทั่วเอเชีย ภาพยนตร์เรื่องยาวชื่อ *แดจังกึม* เป็นตัวอย่างหนึ่งของความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนภายใต้กรอบของกลยุทธ์ Korea Content ที่ประสบความสำเร็จอย่างท่วมท้น

อันที่จริงแล้ว ภารกิจหลักของ KOCCA คือ สนับสนุนและส่งเสริมให้นำเนื้อหาสาระความเป็นชาติเกาหลี หรือ Korea Content สอดแทรกลงไปนสื่อบันเทิงต่าง ๆ ทั้งภาพยนตร์ เกม ศิลปะ ดนตรี และ แอนิเมชัน โดยพยายามพัฒนาให้กลายเป็นธุรกิจที่สามารถเลี้ยงประเทศเกาหลีได้ที่สำคัญ มีการสร้างและพัฒนาคน เทคโนโลยี การส่งออก และผลักดันนโยบายต่างๆ ด้วย ด้วยเหตุนี้ Korea Content จึงไม่ได้ถูกสอดแทรกไว้เฉพาะในสื่อภาพยนตร์เท่านั้น แต่รวมถึงการบันเทิงทุกประเภท ทั้งการ์ตูน เกม เพลง KOCCA ยังทำหน้าที่พัฒนาความร่วมมือกับประเทศต่างๆ ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางด้านอุตสาหกรรมวัฒนธรรม โดยมีหน่วยงานอื่นๆ ร่วมสมทบ อาทิ สถาบันส่งเสริมและพัฒนาเกมส์เกาหลี (Korea Game Development & Promotion Institute : KDGI) ที่ดูแลการส่งเสริมด้านธุรกิจเกมส์ โรงผลิตการ์ตูนเกาหลี (Korean Animation Studio) ที่ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตการ์ตูน เป็นต้น

การพัฒนา Korea Content ไม่เพียงมุ่งเน้นการส่งออกสู่ตลาดภายนอกเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมเพื่อทดแทนการนำเข้าผลิตผลทางวัฒนธรรมของต่างชาติด้วย และมักมีเป้าหมายเน้นการ

จรรโลงสังคม โดยเฉพาะภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ ทั้งนี้ ในอดีต ชาวเกาหลีจำนวนมากไม่น้อยไม่ นิยมดูภาพยนตร์หรือละครโทรทัศน์เกาหลี เพราะมีเนื้อเรื่องซ้ำๆ น่าเบื่อ แต่การพัฒนา Korea Content ช่วยให้คนเกาหลีหันกลับมาดูภาพยนตร์เกาหลีเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 50 เปรียบเทียบกับประเทศ กำลังพัฒนาโดยทั่วไปที่ประชาชนดูภาพยนตร์ที่ผลิตในประเทศเพียงร้อยละ 10 – 20 เท่านั้น

ในขณะที่ภาพยนตร์และละครของประเทศพัฒนาแล้วจำนวนมากเน้นการลงทุนทาง เทคนิค ความลึกซึ้งซับซ้อนของเนื้อเรื่องที่ชวนให้ตีความ และความตื่นเต้นเร้าใจ ภาพยนตร์เกาหลี สมัยใหม่กลับเน้นเรื่องราวของชีวิต การต่อสู้เพื่อความถูกต้องและจริยธรรม มีการถ่ายทอดความ ความสัมพันธ์อันดีที่เหมาะสมระหว่างผู้คนซึ่งเป็นแนวคิดตะวันตกที่ได้รับความนิยมจากขงจื้อ เช่น ในภาพยนตร์เรื่องละครรักที่ปักใจ (Full House) Ardor หรือ Autumn in my Heart เป็นต้น ภาพยนตร์บางเรื่องก็ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมในทางสร้างสรรค์ การรักชาติและต้องการให้เกิดการร่วม ชาติ เช่น เรื่อง The classic (คนแรกของหัวใจ คนสุดท้ายของชีวิต) TAEGUKGI (เลือดเนื้อเพื่อฝัน วันสิ้นสงคราม) และ Ditto (รักต่างมิติ) ที่เต็มไปด้วยฉากของสงคราม ความเสียสละ และการ เรียกร้องให้เกิดการปรองดองสมานฉันท์ของคนเกาหลีเหนือ-ใต้ นอกจากนี้ ยังมีภาพยนตร์โรแมนติก ที่เน้นความสวยงามของธรรมชาติผสมผสานกับแนวคิดแบบเต๋า และส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเช่น Winter Sonata One Find Spring Day Christmas in August เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ความพยายามของรัฐบาลเกาหลีทำให้วัฒนธรรมเกาหลีหลายประเภท อาทิ ภาพยนตร์ วัฒนธรรมการแต่งกาย การกิน ได้รับการยอมรับในสังคมต่างประเทศ กลายเป็น ตัวเลือกใหม่ของการบริโภควัฒนธรรมภายนอกผ่านกลไกการตลาด ทั้งนี้ทั้งนั้น ปัจจัยสำคัญที่ นำไปสู่ความสำเร็จในการเผยแพร่วัฒนธรรมข้ามชาติของเกาหลีคือความตั้งใจในการกำหนดนโยบาย และการพัฒนากลไกของรัฐบาลในการส่งเสริมวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่และได้รับการฟื้นฟู จนสามารถ เป็นสินค้าอุตสาหกรรมที่มีต้นทุนต่ำโดยเปรียบเทียบ ดึงดูดการท่องเที่ยวและการส่งออกไปขายเพื่อนำ รายได้เข้าประเทศนั่นเอง

บทส่งท้าย

มาถึงตอนนี้ เกาหลีพีเวอร์อาจไม่ได้เจาะผ่านเข้าสู่สังคมไทยแต่ในด้านวัฒนธรรม เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงด้านเศรษฐกิจ เราจึงเริ่มเห็นการเติบโตของกลุ่มบริษัทเอกชนขนาดใหญ่ใน ไทยเลียนแบบ “แชโบล” ของเกาหลีเพื่อคุมตลาดภายในขณะที่รุกไปยังตลาดต่างประเทศ เพื่อนำ เงินตราเข้าสู่ประเทศปีละมาก ๆ ในด้านการพัฒนาชนบท มีความพยายามดำเนินนโยบายพัฒนา ระดับรากหญ้าคล้าย ๆ กับแนวทาง เซมาอิล อุนดง ของเกาหลีใต้ที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ระดับหนึ่ง

กระแสในปัจจุบันเป็นพลวัตของสังคมมนุษยชาติที่ต้องเปิดรับสิ่งใหม่และมุ่งไปหาสิ่งที่ดีกว่า คงไม่แปลกอะไรที่จะบอกว่าสิ่งที่ดีในอดีตไม่เหมาะกับวันนี้เสียแล้ว ขณะที่สิ่งที่ใช่ในวันนี้อาจไม่ใช่คำตอบของวันหน้า และใครจะรู้หากเมื่อวันหน้ามาถึง เราอาจจะย้อนหันไปหาอดีตอีก แม้วันนี้กระแสอาจทำให้เราลืมความเป็นไทยและพีเวอร์ของแปลก อย่างเปิดเผยจึงมิได้กำมะถัน สดึกเหนือ สันราดซอสพริกไทย หรือแม้กระทั่งประชาธิปไตยแบบฝรั่งที่ย้ำแต่หลักเสียงส่วนใหญ่ “the majority” แต่เชื่อว่าไม่ว่าเราจะรับวัฒนธรรมอะไรมา ในที่สุด เาหนีความเป็นไทยของเราไม่พ้น ประเทศที่มีความสุขเสมอต้นเสมอปลาย ประเทศที่พัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป ประเทศที่สังคมเต็มไปด้วยการเอื้ออาทรและการอุปถัมภ์ค้ำชู ล้มบ้าง ลุกบ้าง ถอยบ้าง สู้บ้าง ไปตามครรลองแห่งวิถี “ไท” ประเทศแม่แบบของเสรีภาพที่แท้จริง

แหล่งข้อมูลอ้างอิง

www.mct.go.kr - Ministry of Culture and Tourism, Republic of Korea

www.koreacontent.org -Korea Culture and Content Agency

เที่ยวซาฟารีในเคนยา

สุภาศิริ อมาตยกุล

เคนยา (Kenya) ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของทวีปแอฟริกา ที่เส้น 5 องศาละติจูดเหนือ และ 4 องศา 40 ลิปดาใต้ มีเส้นศูนย์สูตรพาดผ่านตรงกลางของประเทศ อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 3,000 – 5,000 ฟุต ทิศเหนือมีพรมแดนติดกับซูดานและเอธิโอเปีย ทิศใต้ติดกับแทนซาเนีย ทิศตะวันออกติดกับโซมาเลียและมหาสมุทรอินเดีย ทิศตะวันตกติดกับยูกันดา แทนซาเนีย และทะเลสาบวิกตอเรีย เคนยามีพื้นที่ 582,650 ตารางกิโลเมตร (รวมพื้นน้ำส่วนหนึ่งของทะเลสาบวิกตอเรีย) อยู่ในซีกโลกใต้ ฤดูร้อนอยู่ในช่วงมกราคมถึงกุมภาพันธ์ และฤดูหนาวช่วงมิถุนายนถึงสิงหาคม สำหรับกรุงไนโรบี (Nairobi) เมืองหลวงของเคนยานั้น อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 5,971 ฟุต มีอากาศเย็นสบายตลอดปี อุณหภูมิราว 10 – 25 องศาเซลเซียส

เคนยาตั้งอยู่ระหว่างหุบเขาทรุดอันยิ่งใหญ่ (The Great Rift Valley) แห่งแอฟริกาตะวันออก ซึ่งเป็นบริเวณที่มีรอยแนวหักทรุดของแผ่นเปลือกโลกภายใต้ทวีป เป็นทางยาวจากเหนือลงมาถึง 6,500 กิโลเมตร เคนยามีเสน่ห์ความงามของภูมิประเทศอันหลากหลาย มีสภาพภูมิอากาศ สิ่งแวดล้อม ลักษณะพืชพันธุ์ และสัตว์ป่านานาชนิดที่แตกต่างกันไป พื้นที่กว้างใหญ่ของเคนยาได้ถูกจัดสรรไว้เป็นอุทยานแห่งชาติ (National Parks) และเขตอนุรักษ์สัตว์ป่า (National and Game Reserves) มากกว่า 30 แห่งทั่วประเทศ โดยมีความแตกต่างที่ว่า อุทยานแห่งชาติเป็นที่สงวนโดยสิ้นเชิง ห้ามมิให้ผู้คนเข้าไปตั้งถิ่นฐานหรือทำมาหากินในบริเวณนั้น อีกทั้งยังได้รับการดูแลบริหารจัดการจากองค์กรของรัฐบาล (Kenya Wildlife Service — KWS) ส่วนเขตอนุรักษ์สัตว์ป่านั้น บริหารและดูแลจัดการโดยองค์กรของท้องถิ่น อนุญาตให้คนท้องถิ่นอาศัยอยู่และนำฝูงวัว แพะ แกะ เข้าไปกินหญ้าหาอาหารได้บ้าง

นอกจากนี้ เคนยายังมีอุทยานแห่งชาติทางทะเล (Marine National Parks) 3 แห่ง อยู่ริมฝั่งตะวันออกด้านมหาสมุทรอินเดีย อีกทั้งมีอุทยานแห่งชาติทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีอีกหลายแห่ง เนื่องจากเคนยาและภูมิภาคแอฟริกาตะวันออกมีประวัติศาสตร์และอารยธรรมที่เก่าแก่ยาวนาน ซึ่งจากหลักฐานทางด้านมานุษยวิทยาและโบราณคดีที่ได้มีการขุดค้นพบ บริเวณนี้จึงได้รับชื่อว่าเป็นแหล่งกำเนิดของมวลมนุษยชาติ (Cradle of Mankind)

การเที่ยวชมธรรมชาติและสัตว์ป่าในอุทยานแห่งชาติและเขตอนุรักษ์นั้น เรียกกันว่า ไปเที่ยว “ซาฟารี (Safari)” คำว่า ซาฟารี เป็นภาษาสวาฮีลี (Swahili) อันเป็นภาษาพื้นเมืองทางการของเคนยา (ภาษาอังกฤษคือภาษาราชการ) มีความหมายว่า การเดินทาง (Journey) ในสมัยก่อนยังหมายถึงการเข้าป่าล่าสัตว์ แต่ต่อมาได้มีกฎหมายห้ามการล่าสัตว์ จึงใช้คำนี้ในความหมายของการเที่ยวชมสัตว์ (Game Drive) ดังที่เข้าใจกันในปัจจุบัน

การเที่ยวซาฟารีกำลังได้รับความนิยมมากขึ้น จากไทยมีหลายสายการบินที่เข้าสู่เคนยาโดยเฉพาะสายการบิน Kenya Airways ที่บินตรงกรุงเทพฯ ในโรบี กรุงเทพฯ ใช้เวลาบินเพียง 9 ชั่วโมง และยังมีการจัด package tour สำหรับท่องเที่ยวในเคนยาด้วย ทราบจากผู้ให้บริการว่าได้รับความนิยมสะดวกสบายมาก ส่วนในเคนยานั้น มีหลายบริษัทท่องเที่ยวที่ให้บริการอย่างดีเช่นกัน

การให้บริษัทท่องเที่ยวจัดก็เพื่อให้ครอบคลุมทุกอย่าง ตั้งแต่ยานพาหนะ ที่พัก อาหาร การชมธรรมชาติ และสัตว์ป่า โดยคนขับทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ให้เราด้วย ส่วนยานพาหนะนั้น หากเดินทางโดยรถยนต์ จะเป็นรถตู้เปิดหลังคาให้เราขึ้นไปยืนชมสัตว์จากในรถ และเป็นรถที่สมบุกสมบันเหมาะกับสภาพถนนที่ค่อนข้างขรุขระและพื้นที่ในลักษณะต่างๆ เป็นกฎหมายระบุไว้ว่าภายในรถนำเที่ยว 1 คัน ต้องมีผู้โดยสารรวมคนขับไม่เกิน 8 คน เพราะเกี่ยวข้องกับเรื่องประกันด้วย นอกจากนี้ มีอุทยานแห่งชาติและเขตอนุรักษ์หลายแห่งที่อยู่ไกลมาก ใช้เวลานานหากเดินทางด้วยรถยนต์ จึงควรบินไป ซึ่งเครื่องบินเล็กมีหลายขนาด ปลอดภัยดี และราคาไม่แพง เมื่อไปถึงสถานที่นั้นๆ จะมีรถของที่พักจัดมารับ เราจะใช้รถนั้นสำหรับการเที่ยวซาฟารีด้วย อาจเป็นรถตู้ในลักษณะเดียวกัน หรือเป็นรถจี๊ปขนาดใหญ่ที่เปิดด้านข้าง มีเหล็กกัน เรามองเห็นสัตว์ได้โดยรอบ

พื้นที่ในอุทยานแห่งชาติและเขตอนุรักษ์แต่ละแห่งกว้างใหญ่ไพศาล หากนำรถของเราไปเอง อาจหลงกันได้ง่ายๆ ที่สำคัญคือ ต้องใช้เฉพาะเส้นทางเล็กๆ ที่กำหนดไว้ให้ มิฉะนั้นจะผิดกฎหมายและเป็นการรบกวนที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เราจำเป็นต้องมีผู้รู้จักพื้นที่นำทางและขับรถให้ ซึ่งเขาจะทราบว่าเป็นลักษณะใด เช่น ดินทราย โคลน แอ่งน้ำ พุ่มหญ้า หรือป่าที่ปกคลุมด้วยไม้พุ่มและต้นไม้หลายขนาด นอกจากนี้ หากพบกับฝูงสัตว์ป่า เช่น ช้าง สิงโต ยีราฟ คนขับจะรู้ว่าควรทำอะไร บางครั้งต้องหลบหลีกเพื่อไม่ให้เผชิญหน้าหรือเกิดอันตรายได้หลายครั้งเราต้องหยุดรถ และนั่งเงียบสนิทระหว่างที่สัตว์ป่าเดินผ่านหรือข้ามทางหน้ารถของเรา การเที่ยวชมสัตว์ป่าไม่ใช่การเข้าไปดูสัตว์ในสวนสัตว์ แต่มนุษย์คือผู้เข้าไปเยี่ยมเยียนในถิ่นที่อยู่ของพวกเขาต่างหาก

รถที่นำเราชมสัตว์ป่ายังมีวิทยุเพื่อส่งสัญญาณกับที่พักและสำนักงานได้หากมีเหตุฉุกเฉินเกิดขึ้น และยังไว้ติดต่อกับวิทยุของรถท่องเที่ยวคันอื่นๆ เพื่อสอบถามว่ามีสัตว์ป่าชนิดใด อยู่ส่วนใด บางที่ต้องหยุดถามรถคันอื่น ซึ่งนานๆ จะผ่านกันสักที ส่วนใหญ่ขณะที่รถแล่นไป เราจะเห็นสัตว์ป่าอยู่เคียงข้างไปด้วยอย่างใกล้ชิด รวมทั้งสิงโต ถ้าไม่สังเกตให้ดี จะไม่เห็นเลยว่ามีสิงโตนอนหรือเดินอยู่ข้างๆ เพราะสีขนและผิวของสิงโตเหมือนสีของพุ่มหญ้าที่อยู่โดยรอบ เราได้เคยพยายามส่องกล้องมองหาสิงโต แต่ปรากฏว่าเขานอนอยู่ข้างๆ นั่นเอง เราไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นอันตราย ซึ่งทราบได้ที่เราอยู่ในรถ สัตว์เหล่านี้ก็ไม่ถือว่าเราเป็นศัตรูหรืออาหารของพวกเขา และไม่รู้สึกรู้ว่าถูกลุกลามแต่อย่างใด

สำหรับที่พักนั้น มีทั้งที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหรือเขตอนุรักษ์ (ซึ่งมีจำนวนจำกัดตามข้อห้ามของรัฐบาล) และที่อยู่นอกเขต หากเป็นที่พักภายในเขตดังกล่าว มักสร้างด้วยวัสดุและมีแบบที่กลมกลืนกับธรรมชาติรอบข้างเพื่อให้รู้สึกเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและไม่เป็นการรบกวนสัตว์ป่าที่อยู่โดยรอบ ที่พักเหล่านี้มีความปลอดภัยดี มียามเฝ้าและรั้วล้อมไม่ให้สัตว์ป่าขนาดใหญ่ที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์เข้าไปได้ เราจะมองไม่เห็นรั้วที่ล้อมอยู่ เพราะพื้นที่ของที่พักแต่ละแห่งกว้างใหญ่มาก อุทยานแห่งชาติและเขตอนุรักษ์ทุกแห่งจะปิดและห้ามคนเข้าหรือออกตั้งแต่ 6 โมงเย็นถึง 6 โมงเช้าของทุกวัน

ที่พักมีหลายลักษณะ ด้วยราคาหลายระดับ ทั้งแบบที่เป็นโรงแรม กระโจม และเต็นท์ ส่วนใหญ่เป็นห้องที่สมบูรณ์และมีห้องน้ำอยู่ภายใน จึงสะดวกสบาย ในกรณีที่เป็นการกระโจมก็ดูเหมือนว่าอยู่แยกลำพัง เพราะแต่ละหลังอยู่ห่างจากกันพอสมควร จนไม่รู้สึกรู้ว่ามีผู้อื่นอยู่รอบข้าง ส่วนเต็นท์นั้น ดูจากภายนอกคือเต็นท์ธรรมดา แต่ภายในมีสัดส่วนครบครัน ทั้งที่นอน ที่นั่งเล่น และห้องน้ำ ที่พักหลายแห่งใช้ไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ จึงมีเวลาเปิดและปิดไฟ ภายในห้องพักไม่มีโทรทัศน์ โทรศัพท์ หรือวิทยุ รู้สึกเงียบสงบอย่างยิ่ง ตอนกลางคืนเราสามารถได้ยินเสียงของนกและสัตว์ป่าประเภทกวางที่อยู่บริเวณใกล้ๆ พวกเขาไม่ทำอันตรายเรา ดินแดนเคยเปิดเต็นท์ออกมาตอนเช้าตรู่ พบว่ามีตัว Bushbuck (คล้ายกวางขนาดใหญ่ มีเขายาวมาก) ยืนเด่นอยู่หน้าเต็นท์เรานั่นเอง ต่างยืนนิ่งมองกัน แล้วเขาก็เดินจากไป

อาหารการกินในที่พักจะมีครบทุกมื้อ เพราะเราไม่สามารถออกไปหาร้านอาหารข้างนอกได้เลย ห้องอาหารตกแต่งแบบพื้นเมือง เข้ากับบรรยากาศของท้องถิ่น บางครั้งเราได้ไปทานอาหารค่ำในป่าข้างๆ ที่พัก ที่จัดให้เป็นพิเศษ เรียกว่า Bush Dinner มีกองไฟล้อมรอบ และแม้อยู่ในเขตที่พัก ยังต้องมียามถือปืนระวังสัตว์ป่า ซึ่งหากต้องใช้ก็เอาไว้เพียงเตือนสัตว์ ไม่ใช่ไว้ฆ่าหรือทำร้ายสัตว์แต่อย่างใด เรารู้สึกปลอดภัยดี อาหารเอร็ดอร่อยมากโดยเฉพาะอาหารพื้นเมืองของแอฟริกา หลังอาหารค่ำ เรามักไปนั่งหน้าเตาผิง ดื่มชาหรือกาแฟรับไออุ่นจากกองไฟ เพราะอากาศหนาวเย็นมาก

ในการท่องเที่ยวซาฟารีเช่นนี้ เราจะได้รับการดูแลอย่างดี เจ้าหน้าที่คนพื้นเมืองยิ้มแย้มแจ่มใส มีอัธยาศัยดียิ่ง เป็นช่วงเวลาที่มีความสุขมาก เพราะได้อยู่และสัมผัสกับธรรมชาติที่สวยงาม สงบ เป็นอิสระ และเต็มไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด เราได้เรียนรู้การใช้ชีวิตที่เรียบง่ายและการได้อยู่กับธรรมชาติอย่างแท้จริง

เวลาออกชมสัตว์ป่า มักเป็นช่วงเช้ามืดระหว่าง 6 – 9 น. และบ่ายระหว่าง 16-18 น. เพราะเป็นช่วงที่สัตว์ออกหากินและรับแสงแดดอบอุ่น ตอนกลางวันสัตว์ส่วนใหญ่พักผ่อนหรือซ่อนอยู่ใต้พุ่มไม้ แคร่ร้อนเกินกว่าจะออกหากินเหยื่อได้ ทั้งนี้ ในตอนเช้า ทางที่พักจะจัดพาและกาแฟไว้เพื่อเพิ่มความอบอุ่นให้ร่างกายก่อน เพราะอากาศเย็นยะเยือก การออกชมสัตว์ป่าในเวลาเช้าและเย็นนั้นยังทำให้เราได้ชื่นชมกับความงดงามของธรรมชาติยามพระอาทิตย์ขึ้นและเมื่อพระอาทิตย์ตกดินด้วย

ระหว่างเที่ยวชมสัตว์ป่า ทุกคนต้องอยู่ในรถ ออกจากรถไปข้างนอกไม่ได้เด็ดขาด เพราะเป็นอันตรายอย่างยิ่งและถือว่าผิดกฎหมายด้วย รถจะแล่นไปท่องหาสัตว์ป่า ซึ่งแต่ละชนิดมีถิ่นที่อยู่และที่หาอาหารต่างกัน บางทีนั่งรถกันนานกว่าจะได้พบฝูงสัตว์แต่ละชนิด แต่เราได้เห็นธรรมชาติและภูมิประเทศที่อยู่รอบข้าง สัตว์ป่าอาศัยและมีอิสระอยู่ในถิ่นธรรมชาติของพวกเขา เราได้เรียนรู้ถึงวิถีและวงจรชีวิตของสัตว์ป่า อีกทั้งได้เห็นการอยู่ร่วมกันของสัตว์แต่ละชนิด รวมทั้งการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างสัตว์ป่ากับธรรมชาติ เราต้องตระหนักว่า ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญยิ่งต่อการอยู่รอดของชีวิตสัตว์ป่า การทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือการทำลายล้างสัตว์ป่าและมนุษย์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันนั่นเอง มนุษย์ควรคำนึงด้วยว่า เราต้องการความเป็นอิสระและความปลอดภัยเพียงใด สัตว์เหล่านั้นก็รักอิสระและชีวิตของตนเช่นกัน

สิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการพบเห็น คือ “สัตว์ผู้ยิ่งใหญ่ 5 ชนิด (Big Five)” ได้แก่ สิงโต เสือดาว ช้าง แรด และควายป่า กล่าวกันว่าใครได้พบเห็นสัตว์ผู้ยิ่งใหญ่ครบทั้ง 5 ชนิด จะนับเป็นความโชคดียิ่ง เพราะบางครั้งยากที่จะเห็นสัตว์ป่าเหล่านี้ในการเที่ยวซาฟารีเพียงคนเดียว โดยเฉพาะเสือดาวนั้น พบได้ยากยิ่งนัก

ขอกล่าวถึง “สัตว์ผู้ยิ่งใหญ่ 5 ชนิด” ให้รู้จักกันเพิ่มเติมด้วย

“สิงโต (Lion)” ภาษาพื้นเมืองเรียกว่า “ชิมบา (Simba)” ได้รับความสนใจอย่างมาก ต้องหาให้พบให้ได้ สิงโตมักอาศัยอยู่ตามไม้พุ่มที่เบียดหน้าเป็นทุ่งหญ้ากว้าง ทำให้มองเห็นเหยื่อได้ชัดเจน สิงโตตัวผู้มีขนที่แผงคอโดยรอบ จะขึ้นเมื่ออายุประมาณ 1 ขวบครึ่ง ตัวผู้มีน้ำหนัก 190-225 กิโลกรัม มีอายุขัย 12 ปี อาณาจักรของสิงโตตัวผู้แต่ละตัวกินเนื้อที่ประมาณ 20 ตารางกิโลเมตร มีสิงโตตัวเมียอยู่ในอาณาจักรตนหลายตัว สิงโตตัวเมียหนัก 110-135 กิโลกรัม มีอายุขัย 15-20 ปี ระยะเวลาตั้งท้อง 3 เดือนครึ่ง คลอดลูกครั้งละ 2-4 ตัว สิงโตใช้เวลาพักผ่อนวันละ 16-20 ชั่วโมง ตัวเมียมีหน้าที่ออกล่าหาเหยื่อมาให้ตัวผู้และลูกสิงโตกิน มีความเร็วในการวิ่งล่า 35-40 กิโลเมตรต่อชั่วโมง เหยื่อที่ล่ามีหลากหลาย ทั้งเล็กและใหญ่ แล้วแต่ถิ่นที่อยู่และฤดูกาล เช่น ม้าลาย วิสเดอบิสต์ อิมพาลา ควายป่า เป็นต้น หากได้เหยื่อตัวใหญ่ จะอ้วกไปหลายวันกว่าจะหาเหยื่อใหม่ต่อไป ส่วนสิงโตที่ป่วยหรือแก่ จะถูกล่าโดยไฮยีนา (คล้ายสุนัขป่า) ลูกสิงโตอาจตกเป็นเหยื่อของเสือดาวหรือสัตว์ล่าชนิดอื่นได้ ฉะนั้นได้เคยเห็นสิงโตไล่ล่าม้าลาย รวากับกำลังดูภาพยนตร์สารคดี แม้รู้สึกสงสารม้าลายที่ถูกล่าและฆาตายเป็นหน้าต่อตา แต่เราก็อะไรไม่ได้ เพราะนั่นคือวิถีชีวิตของสัตว์ป่า ที่ไม่ล่า ก็ต้องถูกล่า เป็นวงจรกรรมวงเวียนกันไป

****รูปที่ 1 สิงโตเดินเล่นข้างๆ รถนำเที่ยวของเรา**

“เสือดาว (Leopard)” ภาษาพื้นเมืองเรียกว่า “ชุย (Chui)” มีลวดลายเป็นจุดวงเป็นกลุ่มๆ ตามลำตัว ตัวผู้หนัก 50-80 กิโลกรัม ตัวเมียหนัก 32-55 กิโลกรัม เสือดาวมีอายุขัย 12-15 ปี ตัวเมียตั้งท้อง 3 เดือนครึ่ง คลอดลูก 2-4 ตัวต่อครั้ง เสือดาวเป็นนักล่าตัวง มีความเร็วในการล่า 60 กิโลเมตรต่อชั่วโมง และยังสามารถวิ่งได้อย่างเยี่ยมยอด สามารถเข้าใกล้เหยื่อได้ถึง 4-9 เมตร มักออกล่าทั้งตัวผู้และตัวเมีย ล่าเหยื่อทั้งกลางวันและกลางคืน สามารถคาบเหยื่อตัวใหญ่ๆ ขึ้นไปซ่อนบนต้นไม้ได้ เสือดาวอาศัยอยู่ในป่าทึบ ลานชั้นหิน ทุ่งหญ้า และพื้นที่แห้ง อาหารของเสือดาวคือสัตว์พวกแอนทีโลป อิมพาลา วิลเดอร์บีสต์ เป็นต้น ลูกเสือดาวก็ถูกไล่ล่าไปเป็นเหยื่อเช่นกัน เวลาท่องเที่ยวซาฟารี เราจะพยายามหาเสือดาวให้พบ แต่ยากนัก เพราะมักซ่อนตัวอยู่บนคาบไม้ และป่าทึบ สิ่งที่น่าเศร้าคือ เสือดาวมักถูกมนุษย์ล่าเพื่อเอาหนังที่สวยงามไปใช้

“ช้าง (African Elephant)” ภาษาพื้นเมืองเรียกว่า “เทมโบ (Tembo)” เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่มีขนาดใหญ่ที่สุด ตัวผู้หนัก 5,000-6,000 กิโลกรัม ตัวเมียหนัก 2,750-3,250 กิโลกรัม ตัวเมียตั้งท้อง 22 เดือน คลอดลูกครั้งละ 1 ตัว บางครั้งเป็นแฝดด้วย ช้างแอฟริกาอายุขัย 60 ปี งาช้างเริ่มขึ้นตั้งแต่อายุ 2-3 ปี และยาวไปได้เรื่อยๆ ช้างแอฟริกาอาศัยอยู่ตามทุ่งหญ้าสะวันนา ป่าไม้พุ่ม หรือในป่าเบญจพรรณ อาหารของช้างคือ หญ้า ใบไม้ เมล็ดถั่ว ผลไม้ป่า เปลือก รากไม้ ช้างกินอาหารวันละ 135-180 กิโลกรัม และดื่มน้ำวันละ 135-170 ลิตร ในช่วงเช้าๆ โขลงช้างจะพากันไปดื่มน้ำในหนองน้ำ และลงเล่นในโคลนดินสีแดงซึ่งช่วยรักษาผิวหนังและป้องกันไม่ให้แมลงกัด

วิวัฒนาการของช้างมีมานานหลายล้านปี มีหลายสายพันธุ์ บางชนิดสูญพันธุ์ไปแล้ว และบางชนิดกลายพันธุ์ไป ปัจจุบันมี 2 พันธุ์ คือ พันธุ์เอเชีย (Asian or *Elephas maximus*) และพันธุ์แอฟริกา (African or *Loxodonta africana*) ช้างทั้งสองพันธุ์แตกต่างกันในรูปร่างและลักษณะทางร่างกายอันเนื่องมาจากการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ช้างแอฟริกาตัวใหญ่กว่า มีหูเป็นแผ่นกว้างใหญ่ (คล้ายรูปแผนที่ทวีปแอฟริกา) มีงายาวทั้งตัวผู้และตัวเมีย ในขณะที่ช้างเอเชียตัวเล็ก มีหูเล็กสั้น (คล้ายรูปแผนที่ประเทศอินเดีย) และมีงาเฉพาะตัวผู้เท่านั้น (งาของตัวเมียไม่งอกยาว จึงถือว่าไม่มีงา) นอกจากนั้น ลักษณะของกะโหลกศีรษะด้านหน้าและกระดูกหลังของช้างทั้งสองพันธุ์ก็ต่างกัน ช้างแอฟริกายังมี 2 สายพันธุ์ย่อย คือ *Loxodonta africana africana* ซึ่งตัวใหญ่ อาศัยอยู่ตามที่ราบและป่าพุ่มไม้ อีกสายพันธุ์ย่อยคือ *Loxodonta africana cyclotis* ตัวเล็กกว่า อยู่ตามป่าไม้และบนภูเขา มีงาที่ตรงและเล็กกว่า ใบหูกลมกว่า

มีหลักฐานว่าเคยมีช้างพันธุ์แอฟริกาอยู่ในทวีปอเมริกาเหนือ แต่ได้สูญพันธุ์ไปแล้วกว่าแสนปี ในทวีปแอฟริกา นั้น มีการขุดพบซากฟอสซิลของช้างได้หลายแห่ง โดยเฉพาะทางตะวันออกของทวีป ส่วนในเคนยา มีซากฟอสซิลของช้างยุคก่อนประวัติศาสตร์จำนวนมากอยู่ในเขตโอโลร์เกซาลิ (Olororgesalie) ทางใต้ของกรุงไนโรบี ปัจจุบันเป็นเขตอุทยานแห่งชาติด้านโบราณคดี มีพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งที่แสดงแหล่งชุมชนและเครื่องมือเครื่องใช้ของมนุษย์สมัยยุคหิน (Stone Age) ด้วย

** รูปที่ 2 ช้างแอฟริกาที่แอมโบเซลิ

ช้างแอฟริกามีเอกลักษณ์เฉพาะ มีสมองใหญ่ ฉลาด มีความจำอดเยี่ยม เติบโตและเรียนรู้ไปได้ตลอดชีวิต สามารถติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ภาษาของช้างมีคลื่นเสียง (infrasonic calls) ต่ำกว่าที่มนุษย์จะได้ยินได้ พวกเขาทักทายกันด้วยการยกงวงช้างขึ้นและเป่าลมเข้าหากัน ช้างมีสัญชาตญาณและความรู้สึกที่ไว ละเอียดอ่อน รับรู้เสียงและกลิ่นได้แม้ในระยะไกลมาก พฤติกรรมและความสามารถของช้างได้สร้างความฉงนสนเท่ห์ให้กับมนุษย์มาช้านาน ช้างทุกเชือกแตกต่างกันในลักษณะและบุคลิก มีคำหนิตามตัวไม่เหมือนกัน แม้แต่วงและงาช้างก็ต่างกัน

หน่วยโครงสร้างของกลุ่มสังคมช้างเป็นไปอย่างมีระบบระเบียบ อยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ โดยโขลงหนึ่งๆ อาจมีถึง 20 ตัว และมีเฉพาะตัวเมีย ซึ่งตัวที่อายุมากที่สุดจะเป็นหัวหน้า (matriarch) ทำหน้าที่เป็นผู้นำของโขลงในทุกเรื่อง รวมทั้งการหาอาหารและโยกย้ายถิ่นฐานเมื่อจำเป็น ความเป็นผู้นำนี้จะถูกถ่ายทอดไปยังลูกหลานต่อไป ช้างตัวเมียรักและหวงลูกตั้งชีวิตของตน อีกทั้งตามใจลูกราวกับมนุษย์เลยทีเดียว นอกจากแม่ช้างแล้ว ช้างตัวเมียอื่นๆ ในโขลงจะช่วยกันดูแลสั่งสอนลูกช้างนั้นด้วย ส่วนช้างตัวผู้จะอยู่แยกเป็นอิสระและเข้าไปหาตัวเมียเมื่อถึงช่วงการผสมพันธุ์ แต่ก็มีอาณาจักร (territory) ที่ตนดูแลอยู่ ลูกช้างที่เป็นตัวผู้จะแยกกลุ่มไปเมื่ออายุ 12-14 ปี ช้างในแต่ละครอบครัวมีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิด ในขณะที่เดียวกันก็สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับช้างโขลงอื่นๆ ที่อยู่บริเวณใกล้เคียง หากมีตัวใดในครอบครัวของตนตาย ช้างโขลงนั้นจะยืนล้อมเป็นกลุ่มเพื่อไว้อาลัยถึง 3 วัน 3 คืน และทุกปีจะกลับไปยังที่นั้นเพื่อเป็นการรำลึกถึงด้วย

ช้างแอฟริกาเป็นช้างป่าโดยแท้ ไม่สามารถนำไปเลี้ยงหรือใช้งานได้เหมือนที่กระทำกันในเอเชีย ช้างแอฟริกา ความเป็นอิสระ มีสัญชาตญาณการระวังภัยสูง และดุร้ายพร้อมที่จะเข้าชนได้หากถูกทำร้าย หรือเมื่อ

เห็นว่าลูกช้างของตนจะตกเป็นอันตราย สังเกตการตื่นระวังของช้างได้จากใบหูที่ตั้งและกางใหญ่ทันที ด้วยความที่ช้างเป็นสัตว์ใหญ่หิมา จึงไม่ค่อยถูกสัตว์อื่นล่าได้ง่ายๆ ยกเว้นหากเจ็บป่วย ส่วนลูกช้างที่หลงพลัดกับโขลงก็อาจถูกล่าได้

บทบาทของช้างในสังคมและความเชื่อของมนุษย์มีมานานนับโบราณกาล จากภาพเขียนในถ้ำฝาผนังตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์มาจนถึงหลักฐานในปัจจุบัน ทำให้เห็นได้ว่าช้างถูกมนุษย์ล่ามาโดยตลอดเพื่อเอาเนื้อไปทาน เอาหนังไปทำเครื่องใช้ และเอางาส่งไปขาย สำหรับเคนย่านั้น ได้ออกกฎหมายห้ามล่าและซื้อขายงาช้างมาหลายสิบปีแล้ว แต่ยังมีผู้ลักลอบฆ่าช้างเพื่อเอางาอยู่เสมอ ตามประวัติกล่าวว่าได้เคยพบช้างที่มีงายาวถึง 9 ฟุตครึ่ง งาข้างหนึ่งหนักกว่า 300 ปอนด์ ประธานาธิบดีเคนยัตตา (Kenyatta) ของเคนยาในขณะนั้นได้ออกคำสั่งให้เฝ้าช้างตัวนี้ไว้ตลอด 24 ชั่วโมง และตั้งชื่อให้ว่า “อาเหม็ด (Ahmed)” จึงกลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญของการรณรงค์ต่อต้านการล่าและค้าขายงาช้าง อาเหม็ดตายด้วยอายุขัยเมื่อปีค.ศ. 1974 โครงกระดูกและงาช้างของอาเหม็ดถูกเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ กรุงไนโรบี

ช้างทั่วแอฟริกามีจำนวนน้อยลงทุกที อาจเหลือเพียง 6 แสนตัวเท่านั้น ประกอบกับป่าและทุ่งหญ้าในแอฟริกา มีน้อยลง ที่อยู่และอาหารการกินหาได้ยากขึ้น ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับช้างป่ามากขึ้น ความอยู่รอดของช้างเหล่านี้จึงมีเพียงภายในเขตอุทยานแห่งชาติหรือเขตอนุรักษ์เท่านั้น เพราะได้มีการแบ่งแยกระหว่างสัตว์ป่ากับมนุษย์ไว้อย่างชัดเจน

“แรด (Rhinoceros)” (มาจากคำในภาษากรีกคือ rhinos แปลว่า จมูก และ keratos แปลว่า เขา) ภาษาพื้นเมืองเรียกว่า “คีฟารู (Kifaru)” แรดป่าในแอฟริกา มี 2 พันธุ์ คือ แรดดำ (Black Rhino) และ แรดขาว (White Rhino) ซึ่งที่มาของชื่อนี้ไม่ได้เกี่ยวกับสีผิวของแรด เพราะแรดส่วนใหญ่มีสีเทาอ่อนๆ แต่ชนิดพันธุ์แรดขาวเป็นการเพี้ยนจากคำที่ชาวคัชท์เรียก “Weit” หมายถึง “Wide” แปลว่ากว้าง กลายเป็นคำว่า “White” แปลว่าขาว โดยแรดขาวมีปากกว้างและเป็นเหลี่ยม (อย่างที่คุณทั่วไปรู้จักและพบเห็นในเมืองไทย) ในขณะที่แรดดำมีปากส่วนบนแหลมยาวเป็นสามเหลี่ยม แรดทั้งสองชนิดต่างกันที่ขนาดและลักษณะของปากที่มีวิธีการกินอาหารต่างกัน (แรดขาว- grazer, แรดดำ- browser) แรดขาวมีขนาดใหญ่และหนักกว่าแรดดำ แรดขาวหนัก 2,000-2,300 กิโลกรัม แรดดำหนัก 900-1,400 กิโลกรัม แรดขาวสูงกว่าแรดดำเล็กน้อย แรดดำเป็นสัตว์สงวนของเคนยา เคยใกล้สูญพันธุ์มาแล้ว เพราะถูกล่าเอานอแรดไปทำยาและค้ามกริชในบางประเทศ เพราะเชื่อกันว่านอแรดมีสรรพคุณทางยา ที่จริงแล้วนอแรดคือเส้นผมที่ขมวดเป็นเกรียวแน่นกันนั่นเอง รัฐบาลเคนยาได้พยายามอนุรักษ์และแพร่ขยายพันธุ์ แรดดำจึงเพิ่มจำนวนขึ้นบ้างแต่ยังไม่เกิน 500 ตัวทั่วประเทศ

แรดอาศัยอยู่ในเขตทุ่งหญ้าสะวันนาและป่าไม้พุ่ม กินหญ้าเป็นอาหาร แรดมีอายุขัย 30-40 ปี ตัวเมียตั้งท้อง 15-16 เดือน คลอดลูกครั้งละ 1 ตัว แรดมีขนาดใหญ่และพละกำลังมหาศาล ทำให้ตกเป็นเหยื่อได้ยาก แต่บางครั้งอาจถูกจระเข้ฆ่าได้ถ้าอยู่ระหว่างข้ามแม่น้ำ ส่วนลูกๆ ของมันก็อาจเป็นเหยื่อของสิงโตและไฮยีนา

“ควายป่า (Buffalo)” ภาษาพื้นเมืองเรียกว่า ยาดิ (Nyati) มีสายพันธุ์เกี่ยวข้องกับควายเอเชีย ควายป่าของแอฟริกา มี 2 รูปแบบ ชนิดหนึ่งเรียกว่า Cape Buffalo ตัวใหญ่ สีดำ หนักได้ถึง 850 กิโลกรัม และชนิด West African ซึ่งตัวเล็กกว่า หนักประมาณ 350 กิโลกรัมและมักอาศัยอยู่ตามป่า ควายป่าตัวผู้มีเขาที่โค้งหนาและยาว

กว่าเขาของตัวเมีย เคยพบว่ามีเขายาวถึง 1.5 เมตร ที่ตรงส่วนแยกกลางหัวของเขาควายนั้น จะเพิ่มหนาเมื่อมีอายุมากขึ้น จึงสามารถประมาณอายุของควายได้ ควายป่ามีอายุขัย 15-20 ปี ตัวเมียตั้งท้อง 11 เดือนครึ่ง คลอดลูกครั้งละ 1 ตัว ควายป่าอาศัยอยู่ตามทุ่งหญ้า พุ่มไม้หนา ป่า เขาสูง และแหล่งน้ำ ชอบดื่มน้ำตลอดวัน อาหารส่วนใหญ่เป็นพวกหญ้าและใบไม้ ควายป่ามักอยู่รวมกันเป็นฝูง บางครั้งมีราว 2,000 ตัวในหนึ่งฝูง ถ้าตัวใดในฝูงถูกล่า จะเข้าไปรวมเพื่อช่วยเหลือกัน ควายป่าที่แก่และป่วยจะตกเป็นอาหารของสัตว์นักล่า เช่น สิงโต ไฮยีนา และแม้แต่จระเข้ซึ่งจะใช้วิธีให้เหยื่อจมน้ำก่อนแล้วจึงฆ่า อย่างไรก็ตาม ควายป่าเป็นสัตว์อันตรายต่อมนุษย์มากที่สุดชนิดหนึ่ง โดยเฉพาะเมื่อขณะอยู่ลำพังตัวเดียว

ดิฉันได้เคยสังเกตพฤติกรรมของฝูงควายป่าที่ไปกินน้ำในหนองน้ำใหญ่หน้าที่พักของเรา ในเขตอุทยานแห่งชาติซาโว (Tsavo) ช่วงนั้นเป็นเวลาเย็นค่ำคืน แต่ที่พักมีแสงไฟส่องไปที่หนองน้ำ ทำให้มองเห็นได้ และด้วยความที่ควายป่ามีรูปร่างใหญ่ จึงมองดูเป็นช้างได้เหมือนกัน ดิฉันเห็นได้ว่าควายป่าเป็นสัตว์ที่มีสัญชาตญาณของการระวังภัยและการจัดระบบระเบียบกลุ่มได้อย่างน่ามหัศจรรย์ มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน โดยหัวหน้าที่ดูแก่และน่าเกรงขามที่สุดเป็นผู้นำฝูงมาสู่หนองน้ำ หัวหน้าฝูงเดินลงไปที่หนองน้ำเพื่อสำรวจความปลอดภัยก่อน จากนั้น มีควายป่าอีก 4 ตัวเดินตามลงมา แล้วแยกย้ายไปประจำที่หนองน้ำทั้ง 4 มุมหันหน้าออกแต่ละด้านเพื่อป้องกันระวังภัย ส่วนหัวหน้าฝูงตัวนั้นยืนเด่นบนก้อนหินที่สูงกว่าระดับพื้นดินและหนองน้ำ คอยมองตรวจตราโดยรอบ เมื่อผู้พิทักษ์ประจำหน้าที่แล้ว จะเห็นฝูงควายป่าแบ่งกันเป็นกลุ่มๆ ทอยลงสู่หนองน้ำทีละกลุ่ม ใช้เวลานานนับเป็นชั่วโมงกว่าแต่ละกลุ่มจะกินน้ำ เล่นน้ำ และเดินกลับขึ้นไปจนหมดควายป่าอีก 4 ตัวที่ระวังยามอยู่ตามมุมจึงเดินลงหนองน้ำเพื่อกินน้ำต่อไป และเมื่อควายป่าทั้ง 4 เดินขึ้นไปแล้ว หัวหน้าฝูงจะอยู่เป็นตัวสุดท้ายที่ลงกินน้ำ และเดินกลับขึ้นไปปิดท้ายขบวน พฤติกรรมเช่นนี้แสดงถึงสัญชาตญาณเพื่อความอยู่รอดซึ่งมีอยู่ในสัตว์ทุกตัว แม้แต่ในควายป่าที่เราไม่ค่อยรู้จักพวกเขาเลย

นี่คือ “สัตว์ผู้ยิ่งใหญ่ 5 ชนิด” อันมีชื่อเสียงของเคนยาและแอฟริกาตะวันออก ส่วนสัตว์ป่าอื่นๆ ที่ได้รับความสนใจและติดตามโดยนักท่องเที่ยวเช่นกันนั้นมีอีกมากมายหลายชนิด โดยขอยกตัวอย่างบางชนิด คือ ยีราฟ ม้าลาย เสือชีต้า ฮิปโปโปแตมัส และวิลเดอร์บีส์

ยีราฟ (Giraffe) มาจากคำในภาษาอาหรับว่า ซาราลา (zarafa) ยีราฟมีอยู่ 2 ประเภท คือ ประเภท Common Giraffe และประเภท Okapi Giraffe ในเคนยาและแอฟริกาตะวันออกเป็นประเภท Common Giraffe ซึ่งในประเภทนี้ยังมียีราฟอยู่หลายชนิด แตกต่างกันที่ทรวดทรงของแผ่นสีน้ำตาลตามตัวยีราฟ ที่ดูแตกต่างกันคือ ชนิดเรติคูลาเตด (Reticulated) หาพบได้เฉพาะทางเหนือของเคนยาในเขตอุทยานแห่งชาติแซมบูรู (Samburu National Park) และบางประเทศในแอฟริกาตะวันออก ยีราฟชนิดนี้มีลายน้ำตาลใหญ่ เข้ม และมีเส้นขาวเป็นกรอบ คูโยโยไปทั่วตัว ส่วนยีราฟชนิดมาไซ (Masai) อาศัยอยู่ตามทุ่งหญ้าสะวันนา และใกล้ป่าอาเคเชีย เป็นชนิดที่มีจำนวนมากและเราพบเห็นได้มากที่สุด นอกจากนี้ในเคนยายังพบยีราฟชนิดรอธส์ชิลด์ (Rothschild's) ทางเหนือและตะวันตกของประเทศ แต่มีจำนวนน้อยกว่าชนิดมาไซ ส่วนยีราฟในประเภท Okapi หาได้เฉพาะในประเทศสาธารณรัฐคองโก

**** รูปที่ 3 ผู้เขียนกำลังป้อนอาหารยีราฟพันธุ์ Rothschild ที่ศูนย์อนุรักษ์ยีราฟ กรุงไนโรบี**

ม้าลาย (Zebra) ในเคนยาและแอฟริกาตะวันออกมีอยู่ 2 พันธุ์ใหญ่ คือ พันธุ์มาไซหรือพันธุ์ธรรมดา (Masai or Common Zebra) และพันธุ์เกรวี (Gravy Zebra) โดยมีความแตกต่างกันที่ลายของม้าลายนั่นเอง ม้าลายพันธุ์มาไซ (เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เบอร์เชลล์ — Burchell's) มีลายขาวดำพาดไปมาตามตัว ดังที่เราเห็นกันโดยทั่วไปรวมทั้งในเมืองไทย ส่วนม้าลายพันธุ์เกรวี มีลายขาวดำที่เกือบเป็นเส้นตรงจากใต้ท้องขึ้นไป เป็นลายเส้นเล็กและถี่ติดกันมากกว่าลายของพันธุ์มาไซ ม้าลายเกรวีเป็นพันธุ์ที่หาได้เฉพาะทางเหนือของเคนยาและที่อุทยานแห่งชาติแซมบูรู และบางประเทศในแอฟริกาตะวันออกเท่านั้น บางหลักฐานระบุว่ามันมีถิ่นกำเนิดจากโซมาเลีย มีรูปร่างที่ใหญ่กว่าพันธุ์มาไซ แต่มีจำนวนน้อยกว่า ม้าลายพันธุ์มาไซอาศัยอยู่ตามทุ่งหญ้าสะวันนาและที่ใกล้หนองน้ำ สำหรับลวดลายของม้าลายไม่ว่าจะเป็นพันธุ์ไหนนั้น เหมือนลายนิ้วมือของคนที่ไม่เหมือนกันเลย ถ้าไม่สังเกตอย่างละเอียดจะดูได้ยากมาก

เสือชีต้า (Cheetah) เป็นสัตว์บกที่วิ่งเร็วที่สุดในโลก ด้วยความเร็วถึง 72 กิโลเมตรต่อชั่วโมง มีรูปร่างเพรียวและสูงกว่าเสือดาว ลักษณะคล้ายแมว หน้าเล็ก ตัวสีเหลือง จุดดำกระจายทั่วตัว เป็นลายจุดที่ต่างจากลายของเสือดาว เสือชีต้าอาศัยอยู่ตามทุ่งราบและป่าพุ่มไม้แห้ง มักอยู่ลำพังหรือเฉพาะในครอบครัว เป็นสัตว์ที่มีอาณาจักรของตนเช่นกัน

**** รูปที่ 4 แม่เสือชีต้ากับลูกๆ**

ฮิปโปโปเตมัส (Hippopotamus) ได้รับความสนใจมาก ตัวผู้หนักได้ถึง 3,200 กิโลกรัม ฮิปโปเป็นสัตว์กินหญ้า ไม่ได้ใช้ฟัน แต่ใช้ริมฝีปากที่แหลมคมกันกินอาหาร ฮิปโปมีอาณาจักรของตน รักและหวงลูกมาก แม่ฮิปโปเป็นสัตว์บก แต่เรามักเห็นอยู่ตามแม่น้ำ ถ้าไม่แช่อยู่ในน้ำเพื่อหลบความร้อน มันนอนอยู่บนฝั่งในช่วงเช้าหรือเย็น บริเวณที่มีฮิปโปอยู่มากๆ เรียกว่า Hippo Point เวลาไปเที่ยวซาฟารี บริษัทท่องเที่ยวจะจัดให้เราทานอาหารที่ริมแม่น้ำเพื่อให้เราดูฮิปโปกันด้วย อาหารเช้า เรียกว่า Bush Breakfast อาหารกลางวันเรียกว่า Bush Lunch แม่ฮิปโปจะดูแลรัก เชื้องช้า แต่เป็นสัตว์มีอารมณ์ร้อน ด้วยรูปร่างที่หนักและอ้วนใหญ่ เมื่อพบมนุษย์หรือสัตว์ที่กีดขวางระหว่างทางเดิน จะเข้าปะทะและกัด ทำให้มนุษย์หรือสัตว์นั้นตายได้ทันที ตามสถิติระบุว่าอัตราที่มนุษย์ตายเพราะถูกฮิปโปกัดนั้น มีมากกว่าตายเพราะถูกสิงโตหรือสัตว์ใหญ่ชนิดอื่นๆ กัดกินเสียอีก

วิลเดอร์บีสต์ (Wildebeest) หรือ นู (Gnu) เป็นสัตว์ใหญ่ที่หน้าตาค่อนข้างแปลก มีรูปร่างคล้ายวัวผสมกับแพะและสัตว์ประเภท Antelope วิลเดอร์บีสต์เป็นสัตว์มีเขาค่อยๆ เติบโต มีขนยาวได้คอและตามตัว หลังค่อม เพราะมีโหนกเล็กๆ กลางหลัง ตามตัวมีเส้นดำเข้มเป็นลายเส้นตรงบนพื้นผิวสีน้ำตาล อาศัยอยู่ตามทุ่งหญ้าสะวันนา เป็นสัตว์ที่มีจำนวนมาก โดยเฉพาะในช่วงการโยกย้ายถิ่นฐาน (Great Migration) ระหว่างทุ่งหญ้าสะวันนาที่มาไซ มารา (Masai Mara) ทางใต้ของเคนยากับทุ่งหญ้าเซเรนเกติ (Serengeti) ทางเหนือของแทนซาเนีย ซึ่งในช่วงนี้เราจะเห็นวิลเดอร์บีสต์นับล้านตัวเลยทีเดียว

**** รูปที่ 5 วิลเดอร์บีสต์ (นู)**

นอกจากสัตว์ใหญ่ที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นแล้ว ในอุทยานแห่งชาติและเขตอนุรักษ์สัตว์ป่าแต่ละแห่งของเคนยายังมีสัตว์อื่นๆ อีกมากมายหลายประเภท หลายขนาด ซึ่งมีหลายชนิดที่หาไม่ได้ในที่อื่นของโลก สัตว์เหล่านี้ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติอันอิสระแต่เต็มไปด้วยการระวังภัยเพื่อความอยู่รอดของตนไปวันหนึ่งๆ

ในช่วง 2 ปีกว่า (มกราคม พ.ศ. 2547-มีนาคม พ.ศ. 2549) ที่ดิฉันได้ติดตามเอกอัครราชทูต ณ กรุงไนโรบี (นายอักรสิทธิ์ อมาตยกุล) ไปปฏิบัติหน้าที่ในประเทศเคนยา เรามีโอกาสไปเยี่ยมชมและทัศนศึกษาที่อุทยานแห่งชาติและเขตอนุรักษ์สัตว์ป่าของเคนยาหลายแห่ง แต่ละแห่งมีเอกลักษณ์และความงดงามที่แตกต่างกันไป ในหนังสือวิทยุสารานุกรมฉบับนี้ ดิฉันขอแนะนำสถานที่ที่น่าสนใจบางแห่งที่เป็นอุทยานแห่งชาติและเขตอนุรักษ์ทางด้านธรรมชาติและสัตว์ป่า คือ อุทยานแห่งชาตินาคุรู อุทยานแห่งชาติแอมโบเซลี อุทยานแห่งชาติซาโว เขตอนุรักษ์สัตว์ป่ามาไซ มารา และเขตอนุรักษ์สัตว์ป่าแห่งทะเลสาบโบโกเรีย

อุทยานแห่งชาติแห่งนาคุรู (Lake Nakuru National Park) อยู่ทางเหนือของกรุงไนโรบี ตั้งอยู่ในบริเวณหุบเขาทรุด (Rift Valley) เมื่อเดินทางด้วยรถยนต์จากกรุงไนโรบี จะแล่นขึ้นสู่ที่สูงชันไปบนเชิงผา (escarpment) อันเป็นที่ราบสูงของส่วนหักทรุด บางส่วนสูงถึง 8,600 ฟุตจากระดับน้ำทะเล มองเห็นทิวทัศน์เบื้องล่างที่สวยงาม มีภูเขาไฟและปล่องภูเขาไฟน้อยใหญ่เรียงรายอยู่ตามหุบเขาและที่ราบระหว่างแนวหักทรุด ส่วนใหญ่ยังไม่ดับ เพียงแค่สงบชั่วคราว ก่อนเดินทางถึงทะเลสาบนาคูรู จะผ่านเมืองนาคุรู ซึ่งแต่ก่อนบริเวณนี้เป็นเพียงพื้นที่ว่างเปล่า จนกระทั่งเมื่อทางรถไฟสายยูกันดา (Uganda Railway) ตัดผ่าน เกิดการตั้งหลักแหล่งเป็นชุมชนจนขยายใหญ่โตเป็นเมืองใหญ่อันดับ 4 ของเคนยา ชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในเขตนาคูรู ส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าคิคุยู (Kikuyu)

ทะเลสาบนาคูรูมีความกว้างใหญ่ตั้งแต่ 5 ถึง 30 ตารางกิโลเมตร ขึ้นอยู่กับจำนวนน้ำฝนในแต่ละปี น้ำของทะเลสาบนาคูรูมีความเค็ม เป็นเกลือโซดา เนื่องจากพื้นใต้ทะเลสาบคือดินที่ทับถมจากลาวาภูเขาไฟ ทะเลสาบนาคูรูเป็นแหล่งของนกฟลามิงโก (Flamingo) สีชมพูที่มีชื่อเสียง มีทั้งขนาดเล็ก (Lesser Flamingo) และขนาดใหญ่ (Greater Flamingo) กินสิ่งมีชีวิตประเภทสาหร่าย ตัวอ่อนของแมลง และสัตว์ทะเลตัวเล็กๆ ในน้ำ อาหารเหล่านี้เองที่ทำให้ขนนกเป็นสีชมพูเพราะเกิดจาก Algae ที่อยู่ในน้ำ นกฟลามิงโกหาอาหารอยู่ตามริมทะเลสาบ มองดูจากที่สูง จะเห็นเหมือนทะเลสาบมีขอบระบายด้วยสีชมพู เมื่อมองใกล้ๆ จะเห็นฝูงนกฟลามิงโกเดินหันไปมาเหมือนเดินระบำอยู่บนน้ำ และเมื่อนกฟลามิงโกบินขึ้นสู่ท้องฟ้าเป็นหมู่ จะเห็นเป็นสีชมพู มีขอบใต้ปีกเป็นสีดำ ตัดกับท้องฟ้าใส สวยราวกับภาพวาด นอกจากนี้ทะเลสาบนาคูรูยังเป็นที่หาอาหารของนกเพลิแกน (Pelican) สีขาว ตัวใหญ่ นับเป็นพันธุ์สัตว์ด้วย

**** รูปที่ 6 นกฟลามิงโกสีชมพูที่ทะเลสาบนาคูรู**

ภูมิประเทศในอุทยานแห่งชาตินาคุรูมีทั้งทะเลสาบ เนินเขาสูง หน้าผา ที่ราบ ทุ่งหญ้า และป่าอะเคเซีย (acacia) เป็นที่อาศัยของสัตว์ป่าและนกมากกว่า 400 ชนิด ซึ่งรวมถึงนกที่อพยพเข้ามาตามช่วงฤดูกาล นอกจากนี้มีค้างคาวหลายชนิด โดยเฉพาะพันธุ์ที่หายาก เรียกว่า Long-eared Leaf-nosed Bat มีหูยาวเท่ากับความยาวครึ่งหนึ่งของตัว และมีจมูกยาวเหมือนใบไม้

อุทยานแห่งชาติแอมโบเซลี (Amboseli National Park) อยู่ทางใต้ของเคนยา ติดกับชายแดนตอนเหนือของแทนซาเนีย เป็นเขตของชนเผ่ามาไซ (Masai) คำว่า “แอมโบเซลี” ภาษามาไซ แปลว่า ผืนเค็ม ภายในเนื้อที่ของอุทยาน 3,810 ตารางกิโลเมตร นอกจากสัตว์ป่านานาชนิดแล้ว ยังมีช้างอยู่ 1,600 ตัว มีศูนย์ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับช้างอยู่ที่นั่นด้วย จัดตั้งโดยนางซินเทีย มอสส์ (Cynthia Moss) ผู้ซึ่งเคยเป็นนักข่าวนิวยอร์ก Newsweek ของสหรัฐฯ แต่ได้มาตั้งหลักแหล่งในเคนยาและทุ่มเทการศึกษาวิจัยในเรื่องช้างป่าของแอฟริมากว่า 30 ปีแล้ว ช้างทุกเชือกในเขตอุทยานมีชื่อและประวัติอย่างละเอียดตั้งแต่เกิดจนตาย

ภายในอุทยานส่วนใหญ่เป็นทุ่งหญ้าสะวันนา ป่าอาเคเซีย และมีทะเลสาบเล็กๆ แต่ที่มีชื่อเสียงมากคือทัศนียภาพอันสวยงามโดดเด่นของภูเขาคีรีมันจาโร (Kilimanjaro) ที่อยู่ในฝั่งของแทนซาเนีย แต่สามารถมองเห็นได้ชัดจากทางใต้ของเคนยา ดังนั้น ที่พิกส่วนใหญ่ในอุทยานจึงหันหน้าออกสู่ภูเขาคีรีมันจาโร นับเป็นจุดขายของการท่องเที่ยว ณ ที่แห่งนี้ได้อย่างดี เรามักมองเห็นภูเขาคีรีมันจาโรในช่วงเช้าตรู่หลังพระอาทิตย์ขึ้นเป็นความตื่นเต้นของพวกเราที่เฝ้ารอให้ฟ้ายามเช้าเปิดเพื่อมองเห็นความยิ่งใหญ่ของภูเขาภูนี้และได้เห็นยอดเขากิโบ (Kibo) ที่มีหิมะปกคลุมตลอดปี ช่วงกลางวันแสงแดดเจิดจ้า จะมองไม่ค่อยเห็นภูเขาเท่าใด แต่เห็นได้ชัดอีกครั้งหนึ่งคือตอนเย็นใกล้พระอาทิตย์ตกดิน สวยงามมาก ส่วนยามค่ำคืนเมื่อมีดสนิท ท้องฟ้าจะฉายไปด้วยดวงดาวระยิบระยับแผ่กระจายเต็มไปหมด ดูไม่มีจุดเริ่มต้นและไม่มีที่สิ้นสุด เรายังสามารถมองเห็นทางช้างเผือกได้ ซึ่งดูเหมือนเป็นแผ่นหมอกบางพาดอยู่บนท้องฟ้า แปลกตาจริง

**** รูปที่ 7** สัตว์ป่าในทุ่งหญ้าที่แอมโบเซลี มีภูเขาคีรีมันจาโรเป็นทิวทัศน์อยู่เบื้องหลัง

คีรีมันจาโรเป็นภูเขาสูงสุดในทวีปแอฟริกา แต่เป็นภูเขาโดดๆ ที่สูงที่สุดในโลกโดยไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาใด ฉะนั้นได้เคยเห็นภูเขาคีรีมันจาโรจากทางอากาศระหว่างบินจากกรุงไนโรบีไปยังกรุงดาร์เอสซาลาม (Dar es Salam) ในแทนซาเนีย เป็นทัศนียภาพที่น่าตื่นเต้นประทับใจ เพราะได้เห็นภูเขาคีรีมันจาโรอย่างชัดเจน ตั้งแต่ฐานอันกว้างใหญ่ไปจนถึงยอดเขากิโบที่มีส่วนบนแบนราบและมีหิมะปกคลุมตามขอบ เครื่องบินใช้เวลาบินผ่านนานพอควร จึงได้เห็นกันอย่างอ้อมอ้อมใจเลยทีเดียว

**** รูปที่ 8** ภูเขาคีรีมันจาโร ภาพถ่ายทางอากาศระหว่างบินไปแทนซาเนีย

อุทยานแห่งชาติซาโว (Tsavo National Park) ทางตะวันออกเฉียงใต้ของเคนยา มีเนื้อที่ 20,807 ตารางกิโลเมตร ใหญ่ที่สุดในเคนยา จึงมีการแบ่งเป็นเขตตะวันออก (Tsavo Park East) และเขตตะวันตก (Tsavo Park West) ขนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในบริเวณซาโวคือ ชนเผ่ามาไซ ภายในอุทยานแห่งชาติซาโวมีภูมิประเทศอันหลากหลาย บางช่วงเป็นเขตภูเขาไฟ ซึ่งเราจะเห็นปล่องภูเขาไฟอยู่เป็นระยะๆ และมีเนินเขาเตี้ยจำนวนมากที่เกิดขึ้นจากการทับถมของลาวา บางแห่งลาวาเพิ่งไหลออกมาเมื่อ 200 กว่าปีนี่เอง นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำได้ดินและแม่น้ำที่เต็มไปด้วยชิปโปและจระเข้ สัตว์ป่าในอุทยานแห่งชาติซาโวมีมากมายหลายชนิด ที่ด้านหลังของที่พักหลายแห่งมีหนองน้ำใหญ่ เราจะได้เห็นสัตว์ป่าหลายชนิดทยอยมาดื่มน้ำและเล่นในน้ำทั้งช่วงเช้าตรู่และยามเย็น จากที่พักในอุทยานเรายังมองเห็นภูเขาคีรีมันจาโรได้อีกเช่นกัน

ในอุทยานแห่งชาติซาโวมีช้างป่าอยู่จำนวนมาก ที่น่าสนใจคือ มีช้างป่าโขลงใหญ่ที่เคยเป็นลูกช้างกำพร้ามาก่อน แล้วจึงถูกปล่อยเข้าป่าไป เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการโดยศูนย์เลี้ยงช้างกำพร้าของดร. เดวิด

เชลดริค (The David Sheldrick Wildlife Trust) ที่กรุงไนโรบี รับลูกช้างกำพร้าจากทั่วประเทศและในทวีปแอฟริกาไปเลี้ยงดู โดยมีผู้ดูแล (keeper) อยู่ด้วยทั้งวันทั้งคืน ป้อนนม และพาไปฝึกหาอาหาร ลูกช้างกำพร้าเหล่านี้มีทั้งที่พลัดหลงจากแม่ ตกลงไปในบ่อน้ำ แม่แก่ตาย หรือแม่ถูกฆ่าตายเพื่อเอาตัวไป เป็นต้น ได้รับการตั้งชื่อตามสถานที่ที่ไปพบ ลูกช้างจะไม่สามารถมีชีวิตอยู่รอดได้เลยโดยปราศจากแม่ ดังนั้น ผู้ดูแลจึงเปรียบเสมือนแม่ผู้ปกป้องคุ้มภัยและให้ความอบอุ่น การเลี้ยงดูเป็นไปอย่างมีระบบและใกล้ชิดเหมือนว่าอยู่ในการดูแลของแม่ช้างจริงๆ แม่แต่มที่ป้อนก็ได้รับการฝึกสอนให้เป็นผู้ดูแลที่ใกล้ชิดกับนมแม่ช้างที่สุด ลูกช้างที่อายุน้อย (1 เดือน-2 ปี) จะดูแลได้ง่ายกว่า แต่หากจับได้มาเมื่ออายุมากกว่า 2 ปีขึ้นไป จะดูแลและทำให้เชื่อฟังได้ยาก ดร. เชลดริคให้ความสำคัญกับวิธีการดูแลเป็นอย่างมาก และต่อต้านการใช้ความรุนแรงเพื่อควบคุมช้าง เพียงแค่ใช้เสียงดังเพื่อเตือนเล็กน้อยก็พอแล้ว เพราะลูกช้างเหล่านี้เหมือนเด็กที่กลัวคุณแม่ตนเอง บางครั้งเกรหรือทะเลาะกันเหมือนเด็กๆ เมื่อถูกดุ จะเห็นว่ามีดวงตาที่เสียใจและน้อยใจ แต่หากว่าถูกตีหรือทำร้าย จะจดจำไปตลอดชีวิต และผู้ดูแลนั้นอาจถูกฆ่าตายเมื่อช้างนั้นโตขึ้น

** รูปที่ 9 ลูกช้างกำพร้าที่ศูนย์เลี้ยงช้างกำพร้า กรุงไนโรบี

จุดมุ่งหมายสำคัญของศูนย์นี้ คือการนำช้างกำพร้าไปปล่อยเข้าป่าให้เป็นอิสระในธรรมชาติต่อไป ดังนั้น เมื่อลูกช้างกำพร้าได้รับการดูแลจากศูนย์เป็นเวลา 4-5 ปี แล้วแต่อายุ จึงถูกนำไปปล่อยที่อุทยานแห่งชาติซาโวในเขตตะวันออก ให้ไปอยู่กับโขลงที่เคยเป็นช้างกำพร้าจากศูนย์นี้มาก่อน โดยผู้ดูแลต้องตามไปอยู่ห่างๆ ด้วยระยะหนึ่งจนกว่าลูกช้างจะปรับตัวเข้ากับโขลงช้างป่าดังกล่าวได้ ซึ่งช้างป่าเหล่านี้จะกลายเป็นผู้ฝึกลูกช้างกำพร้ากลุ่มใหม่ในเรื่องของภาษา สังคม และพฤติกรรมต่างๆ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับให้เข้ากลุ่มได้ต่อไป กระบวนการนี้อาจใช้เวลาหลายปี ขึ้นอยู่กับการปรับตัวและสภาพจิตใจของลูกช้างกำพร้าด้วย

เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2547 ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ได้เดินทางไปเยือนเคนยา เพื่อบรรยายพิเศษเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจและโครงการพระราชดำริที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรน้ำ ซึ่งกิจกรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสที่ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล HABITAT Scroll of Honour Award (Special Citation) เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 หลังจากงานเฉลิมพระเกียรติฯ ที่กรุงไนโรบี ดังกล่าว ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล ในฐานะที่ดำรงตำแหน่งเป็นประธานมูลนิธิคีนันช้างสุพรรณภูมิ (ในพระบรมราชูปถัมภ์) ด้วย ได้เดินทางไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการเลี้ยงดูและปล่อยช้างกำพร้าเข้าสู่ป่าในเคนยา โดยได้ไปที่ศูนย์เลี้ยงช้างกำพร้า กรุงไนโรบี ศูนย์ศึกษาวิจัยช้างที่อุทยานแห่งชาติแอมโบเชลี และศูนย์การคีนันช้างสู่ป่าที่อุทยานแห่งชาติซาโว โดยมีคณะกรรมการของมูลนิธิฯ ร่วมเดินทางไปด้วย คือ คุณพิชัย ฉันทวิระชาติ คุณบัณฑิต เสาวรรณ คุณสิระพร วรรณทรานนท์ (เลขาธิการมูลนิธิฯ) และสัตวแพทย์สมชาย ศิริเทพทรงกลด ในโอกาสนี้เอกอัครราชทูตและคินัน ได้เดินทางร่วมไปคณะเช่นกัน ทำให้เราได้รับความรู้และประสบการณ์อย่างสูง อีกทั้งยังได้เรียนรู้จากดร. สุเมธ ตันติเวชกุล และคณะของท่านในเรื่องต่างๆ อย่างกว้างขวาง

**รูปที่ 10 ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล และคณะระหว่างเยือนอุทยานแห่งชาติซาโว (ยืนอยู่บนลาวาภูเขาไฟ)

เขตอนุรักษสัตว์ป่ามาไซ มารา (Masai Mara National Reserve) ทางตะวันตกเฉียงใต้ของเคนยาคติดกับเขตอุทยานแห่งชาติเซเรงเกติ (Serengeti) ของแทนซาเนีย มีเนื้อที่ 1,812 ตารางกิโลเมตร ใหญ่เป็นอันดับสองรองจากอุทยานแห่งชาติซาโว มีส่วนที่เป็นอุทยานแห่งชาติอยู่ภายใน ห้ามการอยู่อาศัยของมนุษย์ ส่วนรอบนอกเป็นเขตอนุรักษที่อนุญาตให้ชนเผ่าพื้นเมือง คือ มาไซ นำฝูงวัวและสัตว์เลี้ยงเข้าไปหาอาหารได้

ภูมิประเทศอันหลากหลายและพื้นที่กว้างใหญ่ที่เต็มไปด้วยทุ่งหญ้าสะวันนาและป่าพุ่มไม้ คือที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด มากมายมหาศาล จึงได้รับความนิยมมากที่สุดสำหรับการท่องเที่ยวฟารี สามารถเดินทางด้วยรถยนต์จากกรุงไนโรบี ถึงมาไซ มารา ใช้เวลา 5-6 ชั่วโมง ผ่านผ่านหุบเขาและเชิงผาของหุบเขาทรุดไปตลอดทาง แม้นถนนไม่ค่อยดีนัก แต่เราได้ชื่นชมกับภูมิประเทศรอบข้างกันเต็มที่ ทั้งนี้ ก่อนถึงมาไซ มารา เราจะผ่านเมืองชื่อ “นารอก” (Narok) ซึ่งเป็นเมืองใหญ่และมีความสำคัญด้านโบราณคดีด้วย หากเดินทางไปมาไซ มาราโดยเครื่องบิน จะใช้เวลาเพียง 1 ชั่วโมง จากทางอากาศ เราได้เห็นความมหัศจรรย์ของหุบเขาทรุดและที่ราบระหว่างหุบเขา จนถึงบริเวณที่ราบกว้างเมื่อเข้าเขตมาไซ มารา

ช่วงดีที่สุดสำหรับการเที่ยวซาฟารี ณ ที่แห่งนี้ คือ ระหว่างเดือนมิถุนายนถึงตุลาคมของทุกปี เพราะเป็นช่วงการโยกย้ายถิ่นฐานของสัตว์ป่า (The Great Migration) จากทุ่งหญ้าสะวันนาในเขตเซเรงเกติของแทนซาเนียข้ามแม่น้ำมารา (Mara River) เข้ามายังทุ่งหญ้าอันอุดมสมบูรณ์ในเขตมาไซ มาราของเคนยา เราจะเห็นสัตว์ป่าต่างๆ โดยเฉพาะวิลเดอบีสต์ และ ม้าลาย นับล้านตัว กระโดดจากตลิ่งที่สูงชันจากฝั่งเซเรงเกติในแทนซาเนียลงสู่แม่น้ำมารา เดินข้ามไปยังฝั่งมาไซ มาราของเคนยา แม่น้ำมาราที่คดเคี้ยวไปมาจึงเป็นเพียงพรมแดนธรรมชาติของสัตว์ป่าระหว่างแทนซาเนียกับเคนยานั้นเอง แต่ช่วงการข้ามแม่น้ำนั้น ต้องคอยหลบหลีกสัตว์นักล่าทั้งหลายด้วย เช่น จระเข้ในน้ำ สิงโตและไฮยีนาที่รออยู่บนฝั่ง เมื่อข้ามผ่านแม่น้ำและรอดพ้นจากการถูกล่าได้แล้ว ก็เดินเรียงเป็นขบวนยาว หุตุเป็นระยะๆ เพื่อหาอาหาร สังเกตได้ว่าทุกกลุ่มจะมีหัวหน้าฝูงเป็นผู้นำไว้คอยกำหนดว่าเมื่อใดถึงเวลาเคลื่อนย้าย ควรเดินไปด้านไหน ควรตั้งหลักต่อสู้หรือหลบหนีเมื่อถูกล่า เป็นต้น เมื่อถึงช่วงปลายปีสัตว์เหล่านี้จะข้ามแม่น้ำมาราเพื่อโยกย้ายถิ่นฐานกลับไปหาทุ่งหญ้าที่สมบูรณ์ในเซเรงเกติและตลอดลูกในเขตนั่นต่อไป เป็นวงจรเช่นนี้ทุกปี สิ่งที่เราได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวคือการขึ้นบอลลูนไปบนอากาศเพื่อชมการโยกย้ายถิ่นฐานของสัตว์ป่าที่บริเวณแม่น้ำมารา

ในเขตอนุรักษสัตว์ป่ามาไซ มารา ยังมีสัตว์ชนิดอื่นๆ ที่อยู่ถาวรและไม่ได้โยกย้ายถิ่นฐานไปมา รวมทั้งนกชนิดต่างๆ อีกมากมาย เราได้เห็นชีวิตของสัตว์ป่าในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการล่าหรือถูกล่า การหาอาหาร การแย่งอาหาร การเลี้ยงลูก การต่อสู้เพื่อชีวิตของตนและลูก เป็นต้น แม้เราจะเคยชมภาพยนตร์สารคดีเกี่ยวกับชีวิตสัตว์ป่าเหล่านี้ แต่ความตื่นตาตื่นใจยังไม่เท่ากับได้เห็นภาพจากชีวิตจริง

**** รูปที่ 11** อีปโปนอนฝั่งแคคริมแม่น้ำมารา

เมื่อคราวที่ดิฉันและครอบครัวไปเที่ยวซาฟารีที่มาไซ มารา นั้น เราได้ไปเยี่ยมหมู่บ้านของชนเผ่ามาไซ พวกเขาตั้งชื่อให้ดิฉันเป็นภาษามาไซว่า “นาริกู (Nariku) แปลว่า ผู้นำแขกมาเยี่ยมเยือน” ส่วนน้องของดิฉัน (ศิริสุภา กุลทนต์) ได้รับชื่อว่า “นานานา (Nanana) แปลว่า ผู้นำแสงสว่างมาให้”

**** รูปที่ 12** ชนเผ่ามาไซต้อนรับพวกเราในหมู่บ้านของเขา

เขตอนุรักษ์สัตว์ป่าแห่งทะเลสาบโบโกเรีย (Lake Bogoria National Reserve) อยู่เหนือเส้นศูนย์สูตร ห่างจากทะเลสาบนาкуруไปทางเหนือ 60 กิโลเมตร พื้นที่โดยรอบเป็นที่อาศัยของชนเผ่าคาเรนจิน (Kalenjin – นักวิ่งที่มีชื่อเสียงของเคนยาส่วนใหญ่เป็นชนเผ่านี้) ทะเลสาบโบโกเรียมีชื่อเดิมว่า ทะเลสาบแฮนนิ่งตัน (Lake Hannington) อยู่ในเขตหุบเขาทรุด มีเชิงผาของหุบเขาทรุดเป็นขอบอยู่ริมทะเลสาบด้านตะวันออก ส่วนด้านตะวันตกของทะเลสาบเป็นพื้นที่ราบ น้ำในทะเลสาบเป็นเกลือโซดา จึงมีนกฟลามิงโกสีชมพูจำนวนมากอาศัยอยู่ ที่ริมทะเลสาบยังเป็นแหล่งของบ่อน้ำพุร้อน (hot springs) น้ำร้อนจัด ฟุ้งสูง และเต็มไปด้วยไอร้อนของแร่กำมะถัน ทำให้เห็นได้ชัดว่าพื้นที่บริเวณนี้ยังเต็มไปด้วยความเคลื่อนไหวของโลกภายใต้อยู่

***รูปที่ 13 น้ำพุร้อนที่ทะเลสาบโบโกเรีย**

ค่ะ...นี่คือเรื่องราวและประสบการณ์ของการเที่ยวซาฟารีในเคนยา พร้อมรูปภาพประกอบที่ดิฉันบันทึกไว้จากสถานที่ต่างๆ ที่ได้มีโอกาสไปเห็นและเยี่ยมชมมา.....สวัสดิ์ และพบกันใหม่ในฉบับหน้าค่ะ

หนังสืออ้างอิง

1. Williams, N. Arlott; and R. Fennessy. **Collins Field Guide : National Parks of East Africa.** London : Harper Collins Publishers, 1994
2. Camerapix. **Spectrum Guide to African Wildlife Safaris.** Nairobi : Camerapix Publishers International, 1989
3. Taylor, William; Gerald Hinde, and Richard du Toit. **Africa's Big Five.** Cape Town : Struik Publishers, 2000
4. Lawley, Lisa. **The World of Elephants.** New York : Micheal Friedman Publishing Group. Inc. 1994
5. Lecture on **"Elephants' Behavior and Communication"** by Ms. Cynthia Moss, Kenya Museum Society, October 2005
6. Scott, Jonathan. **The Great Migration.** London : Penguin Books Ltd. 1988
7. Fitzpatrick, Mary; Nick Ray; and Tom Parkinson. **East Africa.** Australia : Lonely Planet Publications Pty Ltd. 2003 (6th edition)
8. Amin, Mohamed; Duncan Willetts and Brian Tetley. **Journey Through Kenya.** Nairobi: Camerapix Publishers International. 2000
9. Vachon, Elise. **Kenya Guide.** New York : Open Road Publishing. 2000
10. Lectures from **"Know Kenya Course"** by Kenya Museum Society. October 2005

11. **Elephant Reintroduction Foundation**, Bangkok, Thailand. www.elephantreintroduction.org
12. **The David Sheldrick Wildlife Trust**, Nairobi, Kenya. www.sheldrickwildlifetrust.org
13. “**Jambo...Kenya : หลากหลายชีวิตบนเส้นทางซาฟารี**” โดย ยุพิน ศรีบุษราคัม นิตยสารเพื่อนเดินทาง (คุณกรองกาญจน์ พงศธร เป็นบรรณาธิการ) ปีที่ 27 ฉบับที่ 301 มกราคม 2548

บวชเพื่ออะไร...ประสบการณ์จากพระป่า

दनัย เมนะโพธิ

กรมพิธีการทูต

สมัยก่อนชายไทยเมื่ออายุครบ 20 ปี พ่อแม่ผู้ปกครองจะจัดการให้ได้บวชตามประเพณี ครอบครัวไหนมีลูกชายได้บวช พ่อแม่ก็จะภาคภูมิใจ ถือว่าได้เกาะชายจิวรขึ้นสวรรค์ ลูกชายที่บวชก็ถือว่า ได้ทดแทนบุญคุณของพ่อแม่ นอกจากนั้น การบวชยังถือเป็นคุณวุฒิแถมพิเศษสำหรับชายที่ต้องการมีคู่ครองเป็นหลักฐานอีกด้วย เสมือนหนึ่งเป็นสูตรสำเร็จของการดำเนินชีวิตของชายไทยคือ จะต้องเรียนจบ มีงานการเป็นหลักแหล่ง บวชเรียนแล้ว จึงจะถือว่าเป็นผู้พร้อมที่จะก้าวไปสู่ชีวิตครอบครัว คนโบราณจึงเรียกผู้ที่ผ่านการบวชแล้วนี้ว่าเป็นคน “สุก” ส่วนผู้ที่ยังไม่ได้บวช แม้ได้ผ่านขั้นตอนอื่น ๆ ของชีวิตมาครบเครื่องก็ยังถือว่าเป็นคน “ดิบ” อยู่นั่นเอง

สมัยนี้เราบวชกันแบบเป็นพิธีเสียมากกว่า อาทการบวชเพื่อทดแทนบุญคุณบิดามารดา หรือการบวชเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่ผู้หลักผู้ใหญ่ ก็เป็นสิ่งที่ดีที่ไม่เสียหายอะไร เพียงแต่ยังไม่ดีพอ เนื่องจากยังไม่สามารถทำให้จิตใจหลุดพ้นจากกองทุกข์ได้ ไม่สามารถกำจัดกิเลส ตัณหา อันเป็นเหตุของความทุกข์ทั้งหลายให้หมดไปจากจิตจากใจได้ นอกจากนี้ ในปัจจุบัน ความตื่นตัวหรือศรัทธาในการบวชของชายไทย นับว่าจะลดน้อยลงไปมากทีเดียว ซึ่งอาจเนื่องมาจากหลายสาเหตุ แต่เหตุผลหนึ่งน่าจะมาจากขาดความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้มาตั้งแต่แรกถึงจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์อันแท้จริงของการบวช ซึ่งไม่ใช่สักแต่ว่าทำกันตามประเพณี อีกประการหนึ่งคือ ความวุ่นวายสับสนในชีวิตประจำวัน ภาระหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อหาเลี้ยงชีพ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ที่ทำให้ผู้คนมุ่งให้ความสำคัญต่อวัตถุมากกว่าจิตใจ

บวชเพื่ออะไร...ประสบการณ์จากพระป่า สำหรับคนที่ยังไม่ได้บวช หรือคิดจะบวช หรือคนที่มีชีวิตสับสนในยุคนี้ ซึ่งอาจมีทั้งคนหนุ่มในวัยสดใส หรือคนวัยกลางคนขึ้นไป อาจสงสัย แม้คนที่บวชแล้วบางคนก็อาจจะยังไม่รู้ว่าได้อะไรจากการบวชมาบ้าง บทความนี้เป็นข้อคิดเห็นในมุมมองหนึ่งของผู้เขียนที่ได้รับความรู้และประสบการณ์จริงจากการเข้าอุปสมบทระยะสั้นในฤดูพรรษาปี พ.ศ. 2548 (กรกฎาคม-ตุลาคม) ที่วัดป่าดานนิเวก เขตโซ่พิสัย จังหวัดหนองคาย วัดแห่งนี้เป็นวนค์ของพระป่า พระอุปัชฌาย์กรมฐานสาวยพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต เป็นวัดที่มีผู้คนทั้งใกล้ไกลให้ความเคารพ เลื่อมใสศรัทธา กันมาก เนื่องจากมีพระที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบด้วยความงดงามแห่งธรรมอย่างแท้จริง ผู้เขียนจึงขอนำมาถ่ายทอดให้ผู้อ่านได้พิจารณา และหากเห็นว่าจะมีสารประโยชน์ ก็อาจนำไปใช้ในการ

ดำเนินชีวิต ตามสายทางที่ดั่งามและร่มเย็นต่อไป เนื้อหาของบทความจะแบ่งเป็น 3 เรื่องหลักคือ การเตรียมตัว/ใจเพื่อบวช งานของนักบวชใหม่ และเมื่อบวชแล้วได้อะไร

ก. การเตรียมตัวเตรียมใจเพื่อบวช

จะขอกล่าวถึงคนสองกลุ่ม กลุ่มแรก คนที่อยู่ในวัยรุ่น อายุระหว่าง 20-30 ปี เป็นวัยที่กำลังศึกษาเล่าเรียนและเป็นวัยที่เริ่มทำงาน ที่เห็นมาส่วนใหญ่ การตัดสินใจบวชเป็นไปตามประเพณี วัฒนธรรมอันดีงาม ส่วนกลุ่มที่สอง คือวัยอายุ 30 หรือ 40 ปีขึ้นไป กลุ่มหลังนี้มีน้อย เพราะเป็นวัยที่อยู่ระหว่างการสร้างเนื้อสร้างตัว ประกอบอาชีพการงานเพื่อความมั่นคงของตนเองและครอบครัว ฉะนั้น ผู้ที่มีวัยกลางคนเช่นนี้ ส่วนใหญ่จะมีเป้าหมายของการบวชที่แตกต่างไปจากคนกลุ่มแรก กล่าวคือจะมุ่งบวชเพื่อให้เกิดดั่งามกับตนเอง มากกว่าจะคิดบวชให้ใครตามประเพณี เนื่องจากเป็นพวกที่ได้ผ่านโลกมาบ้างแล้ว รู้จักชั่วดี บาปบุญคุณโทษ มาพอสมควร จึงอยากที่จะมาขัดเกลา แก่ไข และพัฒนาจิตใจให้หลุดจากกิเลส และให้เกิดผลเป็นความสุข สงบ แก่ตนเองอย่างแท้จริง

ผู้เขียนอยู่ในวัยกลางคน (45 ปี) แต่งงานและมีครอบครัวแล้ว ลำดับเส้นทางชีวิตที่ผ่านมาของการเป็นคน “สุก” ดูออกจะหักเหจากสูตรของชายไทยทั่วไป แต่นั่นก็มีใช้เรื่องเสียหายหากใจโกลั้ ธรรม จึงหยุดพักเรื่องทางโลกชั่วคราว แล้วหันมาหาธรรม ให้เวลากับธรรม วางรากฐานที่ดีทางธรรม ร่ม ่อมสร้างจิตให้เป็นธรรม เพื่อหาความสงบร่มเย็นอย่างแท้จริงแก่ตนเองและครอบครัว นั่นแหละ คือสิ่งที่มีค่ายิ่งกว่าทรัพย์สินสมบัติหรือลาภ ยศ สรรเสริญ ไต ๆ ในโลกนี้ และเมื่อได้ตัดสินใจบวชแล้วจึงคิดกรอบแนวทางที่จะดำเนินให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่ต้องการ ด้วยเหตุนี้ การเลือกวัด สถานที่ตั้งของวัด แนวทางปฏิบัติของวัด จึงมีความสำคัญ ในขั้นต้น ผู้เขียนได้ใช้เวลาค้นคว้าหาข้อมูลจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ สอบถามจากผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์ และได้เดินทางไปสำรวจสถานที่จริงในหลายจังหวัด เห็นว่า ควรเป็นวัดป่าที่อยู่ในต่างจังหวัดและห่างไกลความเจริญทางโลก ผู้คนที่เรารู้จักเข้าถึงได้ยาก มีแนวปฏิบัติที่เข้มงวด และพึงพิงกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง และที่สำคัญเน้นการพัฒนาฝึกฝนจิตใจเป็นหลัก และในที่สุดก็ได้เลือกวัดป่าดานวิเวก เขตไชยพิสัย จังหวัดหนองคาย เป็นวัดสำหรับการบวช ความประทับใจแรกที่ได้ย่างก้าวเข้าไปในวัดแห่งนี้คือความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความร่มรื่นและสงบเงียบ วัดนี้อยู่ในเขตพุทธสถานทรัพยากรแห่งชาติ ซึ่งเหมาะสำหรับการอยู่อาศัยของพระเพื่อวิเวก ตั้งใจบำเพ็ญเพียรเพื่อศีล สมาธิ ปัญญา ไม่มีการติดตั้งไฟฟ้าและพลังงานที่จะก่อให้เกิดไฟฟ้าทุกประเภทตลอดจนไม่มีข่าวสารใด ๆ ทางโลกผ่านสิ่งพิมพ์ สื่อทางวิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ เข้าสู่พุทธสถานแห่งนี้ ซึ่งเป็นการตัดเห่แห่งความวุ่นวายทางโลกออกโดยสิ้นเชิง

ท่านเจ้าอาวาสซึ่งต่อไปในบทความจะกล่าวถึงว่า “หลวงพ่อ” ได้เมตตารับคำขอบวช โดยให้ผู้เขียนมาฝึกหัดเป็นนาคอยู่ที่วัดก่อนการบวชจริงประมาณ 2 สัปดาห์ ผู้เขียนได้กราบลาพ่อแม่ ซึ่งท่านได้ให้พรให้สมประสงค์ที่ตั้งใจ และก็ลาภริยาและลูก ๆ เดินทางโดยลำพังจากกรุงเทพไป

หนองคายโดยทางรถไฟและรถโดยสารประจำทาง เมื่อถึงวัดได้เริ่มถือศีลปฏิบัติทันที ถือเป็นช่วงสำคัญของการปรับสภาพร่างกายให้เข้ากับกฎระเบียบตามแบบแผนของคณะสงฆ์และเข้ากับธรรมชาติซึ่งเป็นป่าใหญ่ เริ่มตั้งแต่การถือศีลกินมื้อเดียว เสร็จครัดในศีล 8 ทำงานตามข้อวัตรปฏิบัติของพระ ซ้อมท่องบทขนานนาค ซ้อมการนุ่งห่มผ้าครองตลอดจนเรียนรู้การใช้และบำรุงรักษาบริวารของพระ ที่สำคัญฝึกเป็นผู้มีสติระมัดระวังมากขึ้น เมื่อถึงเวลาที่พระเถรท่านพากันทำกิจวัตรหรือการงานอะไรต่าง ๆ ก็ให้เราเป็นคนหูไวตาไว ช่วยท่านทำและต้องทำได้ทุกอย่าง ต้องมีมานะปลุกใจตนเองว่า ท่านทำได้เราก็คouldได้ไม่ว่างานนั้นจะหนักหนาแค่ไหน

เมื่อถึงวันบวชจริง พิธีกรรมต่าง ๆ กลับดูเรียบง่าย รวดเร็ว และที่สำคัญที่สุด พิธีการดำเนินไปอย่างถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยทุกประการ ผู้เกี่ยวข้องในงานนอกจากมีพระอุปัชฌาย์และคณะสงฆ์แล้ว ก็มีเพียงบุคคลใกล้ชิดในครอบครัวไม่กี่คนของนาคผู้บวช ไม่มีการแห่แหน งานเลี้ยงบันเทิง หรือความวุ่นวายจากผู้คนมากมาย ดังเช่นงานบวชที่เคยพบเห็นทั่วไป พิธีกรรมเสร็จสิ้นภายในเวลาประมาณ 45 นาที จากนั้นก็เป็นภิกษุโดยสมบูรณ์ นี่คือนิเื่อหาสาระหรือแก่นของการบวชที่ต้องการอย่างแท้จริง

ข. งานของนักบวชใหม่

การได้มีโอกาสฝึกงานในช่วงเป็นนาคนั้น มีส่วนช่วยให้การปฏิบัติจริงในเรื่องต่าง ๆ เมื่อเป็นพระแล้วมีความคล่องตัวมาก และในฐานะพระใหม่ เรื่องสำคัญที่ถือเป็นงานประจำที่ต้องเรียนรู้และฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ ศีลของสงฆ์ กิจวัตรของพระป่า และงานจิตตภาวนา

1. ศีลของสงฆ์ สิ่งสำคัญอันดับแรกของพระใหม่ที่ต้องเรียนรู้ ทำความเข้าใจ และปฏิบัติให้ถูกต้องคือเรื่อง ศีลของสงฆ์ ซึ่งมีหลักใหญ่ ๆ ที่เห็นสมควรมากกล่าวไว้ ณ ที่นี้ ดังนี้

1.1 พระวินัย คือระบบแบบแผนต่าง ๆ ที่กำหนดความประพฤติ ความเป็นอยู่ และกิจการของสงฆ์ทั้งหมด เป็นสิ่งที่ครอบคลุมชีวิตด้านนอกของภิกษุสงฆ์ทุกแง่มุม เป็นธรรมดาที่พระใหม่เพิ่งบวชยังใหม่ต่อพระธรรมวินัย มักจะเห็นว่าการรักษาพระวินัยเป็นภาระอันหนัก เพราะพระวินัยประกอบด้วยสาขาบทต่าง ๆ มากมาย มีทั้งข้อกำหนดเกี่ยวกับความเป็นอยู่ส่วนตัว ความสัมพันธ์ระหว่างพระภิกษุด้วยกัน ความสัมพันธ์กับคฤหัสถ์ทั้งหลาย ตลอดจนการปฏิบัติต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ระเบียบว่าด้วยการปกครองและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสงฆ์ ระเบียบเกี่ยวกับการแสวงหา การจัดทำ เก็บรักษา แบ่งสรรปันส่วนปัจจัยสี่ ฉะนั้น เมื่อรวมข้อห้ามและขออนุญาตของพระวินัยแล้ว มีผู้เปรียบเปรยว่าพระวินัยนั้นมีมากเป็นโกฏิเป็นกือจริง ๆ

อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติ นอกเหนือจากการศึกษาคร่าว ๆ และโดยมีพระพี่เลี้ยงช่วยแนะนำบอกกล่าวในเบื้องต้นแล้ว กิจวัตรในชีวิตประจำวันก็ถือเป็นการเรียนรู้ในทางปฏิบัติควบคู่อยู่แล้ว ผิดถูกอย่างไรก็

จะมีครูบาอาจารย์ช่วยแนะนำสอนสั่งให้ เพราะหากจะต้องไปศึกษาสิกขาบทตลอดจนข้อวัตรปฏิบัติซึ่งมีอยู่มากมายอย่างละเอียดทุกข้อแล้ว ก็จะเป็นการเสียเวลาโดยใช่เหตุและจะเป็นเหตุให้วิตกกังวล ลังเลสงสัย และกลัวจะทำผิดจนเกินไป

1.2 ข้อวัตรปฏิบัติ นอกเหนือจากสิกขาบท 227 ข้อ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพระวินัยที่พระใหม่ต้องศึกษาและเรียนรู้แล้ว ยังมีข้อวัตรปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ประกอบด้วยข้อห้ามและข้ออนุญาต เป็นบทกำกับวิถีชีวิตของพระทุกแห่งทุกมุม ตั้งแต่เรื่องการรักษาความสะอาดของร่างกาย การแสดงความเคารพเคารพวาระต่อกัน ตลอดจนการบริโภคใช้สอยเครื่องบริขาร ข้อวัตรปฏิบัติดังกล่าวแยกเป็น 3 หมวดคือ (1) วิถีวัตร ว่าด้วยแบบอย่างต่าง ๆ ที่สมณะควรประพฤติ เช่นวิธีเก็บบาตร วิธีพับจีวร วิธีเดินเป็นหมู่ (2) จริยวัตร ว่าด้วยมารยาทที่สมณะควรประพฤติ และ (3) กิจวัตร ว่าด้วยกิจที่สมณะควรกระทำ

ข้อวัตรทั้ง 3 ประเภทนี้ ล้วนแต่เป็นอุบายส่งเสริมการเจริญสติปัฏฐานและช่วยให้พระภิกษุมีความละเอียด รอบคอบ เอาใจใส่ในหน้าที่ของตน พร้อมกับสร้างเสริมความสามัคคีและความดีงามของหมู่สงฆ์

1.3 อุตุงควัตร เป็นข้อประพฤติพิเศษที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้แก่พระสงฆ์เพื่อเพิ่มความเข้มข้นในการปฏิบัติ อุตุงควัตรมีข้อบังคับตามพระวินัยบัญญัติ แต่ก็อาจกำหนดบางข้อไว้ในกฎระเบียบประจำวัดได้เพื่อให้ภิกษุ เณร ทุกรูป ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ อุตุงควัตรเป็นเครื่องช่วยทำลายกิเลสเครื่องเศร้าหมอง เป็นวิธีการที่ทำให้การปฏิบัติของพระเป็นไปอย่างเรียบง่าย พระพุทธองค์มิได้ทรงบัญญัติอุตุงควัตรไว้ว่าเป็นสิ่งจำเป็น แต่สำหรับพระภิกษุผู้ประสงค์จะปฏิบัติอย่างเข้มงวด อุตุงควัตรจะเพิ่มความเคร่งครัดในการรักษาศีล ในเรื่องนี้ครูบาอาจารย์บอกว่า บางทีเอาศีลเอาสมาธิ มันไม่พอ ฆ่ากิเลสไม่ได้ ต้องเอาอุตุงควัตรเข้าช่วย อย่างไรก็ดี อุตุงควัตรเป็นเรื่องยากในการปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติต้องฝึกนิสัย ฝึกความรู้สึก อุตุงควัตรมีอยู่ด้วยกัน 13 ข้อ แยกเป็น 4 หมวด ดังนี้

หมวดที่ 1 เกี่ยวกับจีวร

1. ถือใช้แต่ผ้าบังสุกุลเป็นวัตร ในเรื่องนี้ปัจจุบันอนุโลมให้ใช้วิธีปฏิบัติกรณีที่ยาติโยมผู้มีศรัทธาแสวงหาบุญ นำผ้าที่ตนได้มาด้วยความบริสุทธิ์ใจนั้น ไปวางไว้ในสถานที่พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง หรือตามที่เห็นสมควร เช่นทางจงกรม กุฏิ หรือทางที่ท่านเดินผ่านไปมา แล้วนำกิ่งไม้วางไว้ที่ผ้า หรือจะจุดธูปเทียนไว้พอให้ท่านรู้จักว่า เป็นผ้าถวายเพื่อบังสุกุลเท่านั้น แล้วให้หลบหนีไปอย่าให้พระท่านเห็น
2. ใช้ผ้าเพียง 3 ผืนเป็นวัตร (ผ้า 3 ผืนได้แก่ สบง จีวร สังฆาฏิ)

หมวดที่ 2 เกี่ยวกับการบิณฑบาต

3. เพียวบิณฑบาตเป็นวัตร

4. บิณฑบาตตามลำดับแถว
5. นั่งฉัน ณ อาสนะเดียว หรือฉันมือเดียวครั้งเดียว
6. ฉันเฉพาะในบาตร ไม่มีภาชนะสอง มืออะไรก็จัดลงในบาตรทั้งหมด เพื่อปราบกิเลสตัวมัวเมาผลิตเพลินในทางลึนให้ลดลง
7. ลงมือฉันแล้วไม่ยอมรับเพิ่ม เช่นเมื่อเข้าประตูดแล้วไม่รับบิณฑบาต หรือลงมือฉันแล้วไม่รับบิณฑบาต อันนี้ก็แล้วแต่วัดจะกำหนดเคร่งครัดหรือลดหย่อนไปตามโอกาสสมควร

หมวดที่ 3 เกี่ยวกับเสนาสนะ

8. ถืออยู่ป่า
9. ถืออยู่โคนไม้
10. ถืออยู่กลางแจ้ง
11. ถืออยู่ป่าช้า
12. ถืออยู่ในที่แล้วแต่เขาจัดให้

หมวดที่ 4 เกี่ยวกับการประกอบความเพียร

13. งดการนอน อยู่ด้วยอิริยาบถ 3 คือ ยืน เดิน นั่ง

อนึ่ง ฤตงควัตร 13 นี้ ที่กล่าวข้างต้นนี้ เป็นข้อประพฤติพิเศษที่แต่ละวัดหรือสำนักปฏิบัติธรรมจะนำไปใช้ตามความเหมาะสมตามแต่โอกาสและเวลาจะอำนวยให้ความสะดวกในการปฏิบัติตามที่เห็นควร สำหรับวัดป่าแห่งนี้ วัตรในหมวดที่ 1 และ 2 ได้นำมาบังคับใช้ทุกข้อ สำหรับในข้ออื่น ๆ ก็ไม่เคร่งครัดนัก แล้วแต่ความเหมาะสมของกาลเวลา สภาพดินฟ้าอากาศ โอกาส ตลอดจนตามจริตนิสัยของพระแต่ละรูปในการบำเพ็ญเพียรทางด้านจิตภาวนาเป็นสำคัญ

โดยสรุปในเรื่องศีลของสงฆ์นี้ ขอยกคำสอนของหลวงพ่ocha สุภโท เจ้าอาวาสวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกัน มากกล่าวไว้ คือ **“พระวินัยและศีลธรรมเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งต่อผู้ฝึกปฏิบัติ แต่ต้องไม่ยึดมั่นถือมั่นในกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อย่างมกมาย ในการละเมิดข้อห้ามนั้น มันสำคัญที่เจตนา ทุกคนย่อมรู้อยู่แก่ใจของตน ดังนั้น จึงอย่ากังวลกับพระวินัยให้มากจนเกินไป ถ้านำมาปฏิบัติอย่างถูกต้องก็จะช่วยส่งเสริมการฝึกปฏิบัติ พระวินัยมิใช่ภาระที่ต้องแบก พระวินัยเป็นส่วนหนึ่งของมรรค แต่มิใช่เป้าหมายของการปฏิบัติ พระพุทธองค์ตรัสรู้พระธรรมมิได้ตรัสรู้พระวินัย ดังนั้น ธรรมะลึกซึ้งกว่า เพราะพระวินัยอยู่ในเขตของเหตุผล แต่ธรรมะบางส่วนอยู่นอกเหตุเหนือผล”**

2. กิจวัตรของพระป่า

เพื่อให้เห็นวิถีชีวิตประจำวันของพระป่า ขอกล่าวถึงกิจวัตรที่เป็นแนวปฏิบัติของพระป่าที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ ได้แก่ การลงอุโบสถที่มีพระภิกษุตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไปประชุมกันและฟังพระปาฏิ

โมกข์ทุก 15 วัน การบิณฑบาตเลี้ยงชีพตลอดชีวิต การสวดมนต์ไหว้พระ เข้า-เย็นทุกวัน (เว้นเมื่อเวลาเจ็บไข้อาพาธหนัก พระป่าท่านสวดมนต์ของท่านเอง) การกวาดอาวาส เสนาสนะ ลานวัด ลานพระเจดีย์ และการแสดงอาบัติ ซึ่งหมายถึงการเปิดเผยโทษที่ตนทำผิดพระวินัยที่เป็นลหุโทษแก่พระสงฆ์หรือพระรูปใดรูปหนึ่งก็ได้ให้ทราบแล้วจะได้สำรวมระวังต่อไป

สำหรับกิจวัตรประจำวันโดยย่อที่ผู้เขียนได้ฝึกฝนปฏิบัติธรรมที่วัดป่าแห่งนี้ คือ เช้าตื่นขึ้นประมาณ 04.00 น. หลังจากล้างหน้าแปรงฟันแล้ว สวดมนต์ทำวัตรเช้าในกุฏิของตน จนได้เวลารุ่งเช้า 05.30 น. ออกไปที่ศาลา ช่วยกันปัดกวาด ปูอาสนะ จัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับการฉันให้เรียบร้อย หากมีเวลาก่อนออกบิณฑบาตก็อาจเดินจงกรม หรือฟังธรรมอันเป็นเกร็ดข้อคิดประจำวันซึ่งหลวงพ่อมักจะพูดคุยให้พระเณรฟังก่อนออกไปบิณฑบาต เมื่อได้เวลาบิณฑบาตก็ออกไปตามเส้นทางและเวลาที่กำหนด เมื่อกลับจากบิณฑบาตก็มาจัดแบ่งอาหารสำหรับตนที่จะฉันให้พอเหมาะและจัดแบ่งให้คณะบุคคลต่าง ๆ ญาติ โยม แขนง ให้พอดีและทั่วถึงกัน เริ่มฉันอาหารพร้อมกันประมาณ 08.00 น. หลังฉันเสร็จ ช่วยกันล้างบาตร เครื่องใช้บริวารต่าง ๆ ดูแลปัดกวาดเก็บอาสนะที่นั่งให้เรียบร้อย ประมาณเวลา 09.30 น. กลับเข้ากุฏิ จากเวลานี้เสมือนเป็นเวลาเข้าชั้นเรียน คือเข้าทางจงกรมหรือการนั่งภาวนาได้ต้นไม้หรือในกุฏิ เพียรพยายามทำด้านจิตตภาวนาของตนด้วยสติปัญญา หลวงพ่อบอกท่านให้ถืองานจิตตภาวนาเป็นงานสำคัญมากยิ่งขึ้นกว่างานอื่นใดจากประมาณ 09.30 น. – 15.30 น. เป็นประจำทุกวัน มีตัวเองเป็นทั้งครูและนักเรียน พอถึงเวลา 14.30 น. พักฉันน้ำร้อนเครื่องดื่ม ก็ให้มาฉันรวมกันที่โรงน้ำร้อน ตั้งแต่เวลา 15.30 น. พร้อมกันทำความสะอาด (ตีตาด) กวาดจากกุฏิของตนไปยังลานวัด เสร็จแล้วพร้อมกับทำความสะอาดบนศาลา ขัดถูเช็ดพื้นและปัดกวาด ช่วยกันหาน้ำจากบ่อ/สระนำมาใส่ตุ่มน้ำใช้ ตุ่มน้ำฉัน ทำความสะอาดห้องน้ำ โรงครัว เตาไฟ เก็บภาชนะต่าง ๆ กวาดลานเจดีย์ จากนั้น ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติครูบาอาจารย์ก็ไปทำกิจนั้น ๆ ตามกาลเวลาที่ท่านให้โอกาส สำหรับงานเฉพาะที่ผู้เขียนได้รับมอบหมายให้ดูแลคือ ทำความสะอาดห้องน้ำกลางของพระ ซึ่งถือเป็นงานพื้นฐานที่สำคัญที่ช่วยขัดเกลาจิตใจให้เป็นผู้รักความสะอาด มีอนามัย เป็นระเบียบเรียบร้อย อีกทั้งเป็นการแสดงน้ำใจและการเสียสละที่ดี จนถึงเวลาประมาณ 17.00 น. ท่านปล่อยให้ไปทำกิจวัตรส่วนตัว พอตกดึกก็ให้ภาวนาต่อด้วยการเดินจงกรมหรือนั่งภาวนา และในช่วงดึกก่อนนอนก็ให้สวดมนต์ทำวัตรเย็นกันเอง เป็นอันจบกิจวัตรประจำวัน

เท่าที่กล่าวมาจะเห็นว่า ด้วยข้อปฏิบัติต่าง ๆ ที่เข้มงวด ตลอดจนข้อห้ามตลอดกาล ไม่ให้นำเรื่องทางโลกเข้ามาทางสื่อใด ๆ มีส่วนช่วยให้ความคิดเรื่องอดีต อนาคต หรือเรื่องนอกตัวลดน้อยลงได้มาก สิ่งแวดล้อมที่เป็นปารกทึบ ซึ่งอาจไม่ชวนให้หลงใหล ก็ทำให้คนต้องหันกลับมามองตัวเอง ตารางการประพฤติปฏิบัติที่คล้ายกันในแต่ละวัน ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง ไม่มีอะไรเร้าใจให้ตื่นเต้น เป็นข้อดีที่ช่วยให้พระมีสติอยู่กับปัจจุบันยิ่งขึ้น หลวงพ่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์ที่ตั้งมั่นในปัจจุบันอยู่เสมอด้วยความรู้ ความตื่น ความเบิกบาน และสติอันเต็มเปี่ยม บ่อยครั้งที่ท่านจะเตือนสติใน

เชิงธรรมะเปรียบเทียบว่า หากสังเกตธรรมชาติรอบตัวเรา ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นธรรมะได้ทั้งสิ้น เรานั่งอยู่ก็นั่งทับซึ่งธรรมะ เดินไปก็เดินบนธรรมะ ดังนั้น จึงควรมีสติอยู่ในทุกอิริยาบถ

3. งานจิตตภาวนา

งานจิตตภาวนาถือเป็นหนึ่งในข้อปฏิบัติที่สำคัญของวัดป่าแห่งนี้ ถือเป็นงานจำเป็นประจำเพศนักบวช หลวงพ่อย่าบ่อว่า ต้องถืองานจิตตภาวนานี้เป็นงานสำคัญมากกว่างานใด ๆ ในโลก หากเป็นผู้มีศรัทธามีจิตมุ่งมั่นทางภาคปฏิบัติเพื่อศีล สมาธิ ปัญญา เพียรถือธุดงค์วัตรและทำกิจข้อวัตรอย่างเอาจริงแล้วก็เป็นต้นเหตุแห่งสันติสุขในการประพาสพิภพจรวย ด้วยเหตุนี้ หลวงพ่อจะเป็นผู้ให้โอกาสอย่างมากกับผู้บวชระยะสั้นที่จำพรรษาอยู่วัดนี้ ที่สำคัญคือต้องฝึกอบรมจนสามารถช่วยตนเองได้ ท่านเน้นว่า **“ไม่ต้องเรียนมาก จำมาก พยายามกำจัดกิเลสภายในใจตนเองด้วยสติ ปัญญา ให้หมดสิ้นไป เท่านั้นพอ...”** ในทางปฏิบัติ งานภาวนาสำคัญที่ผู้เขียนในฐานะนักบวชได้ทำเป็นกิจวัตรคือการเดินจงกรมและการนั่งสมาธิ

การภาวนาก็คือ การทำความคิดความเห็นให้ถูกต้อง ทำเพื่อปล่อยวาง ซึ่งวิธีการมีหลายรูปแบบ แต่ก็ดำเนินเพื่อเอาผลอันเดียวกันนั่นเอง ที่สำคัญคือไม่มีการจำกัดรูปแบบการปฏิบัติแล้วแต่ความเหมาะสมและจริตของแต่ละคน แต่โดยมากมักจะมีการสอนให้ภาวนา “พุทโธ” หรือทำอานาปานสติ คือการกำหนดลมหายใจเข้าออก ทำไปพอสมควรแล้วจึงค่อยทำความรู้ ความเห็น ของเราให้ถูกต้องเรื่อยไป

วิธีการภาวนาแบบอานาปานสติเป็นสิ่งที่ง่ายและสบายแก่นักปฏิบัติใหม่ เพราะเป็นสิ่งที่มียอยู่แล้วโดยธรรมชาติตลอดเวลา ทุกอิริยาบถ ไม่ต้องสร้างหรือปรุงขึ้นมา ครูบาอาจารย์ท่านบอกว่าอาการบังคับตัวเองให้กำหนดลมหายใจ ข้อนี้ถือเป็น “ศีล” ส่วนการกำหนดลมหายใจได้และติดต่อไปจนจิตสงบข้อนี้เรียกว่า “สมาธิ” และการพิจารณากำหนดลมหายใจว่าไม่เที่ยง ทนได้ยาก มีตัวตนแล้วรู้การปล่อยวาง ข้อนี้เรียกว่า “ปัญญา” ดังนั้น การทำอานาปานสติภาวนาจึงกล่าวได้ว่าเป็นการบำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญา ไปพร้อมกัน และเมื่อทำศีล สมาธิ ปัญญา ให้ครบก็ถือว่าได้เดินทางตามมรรคมรรค 8 ที่พระพุทธองค์ตรัสว่า เป็นทางสายเอก ประเสริฐกว่าทางทั้งหมด เพราะนำไปสู่ถึงพระนิพพาน

อิริยาบถของการภาวนาที่ปฏิบัติกันเป็นหลักก็ได้แก่การนั่งสมาธิและเดินจงกรม สำหรับอย่างหลังนั้นก็คือการฝึกสมาธิในอิริยาบถเดินนั่นเอง ซึ่งเป็นอิริยาบถที่เหมาะสมคือเมื่อนั่งสมาธิพอสมควรแล้ว แต่ยังต้องการภาวนาต่อ ส่วนมากนักปฏิบัติมักจะสลับการนั่งสมาธิกับการเดินจงกรม การเดินเป็นอุปายแก้ความง่วงเหงาหาวนอนที่ดีและเหมาะสมในเวลาฉันอาหารเสร็จใหม่หรือยามดึกตื่นระยะเวลาของการนั่งสมาธิหรือเดินจงกรมจะเร็วหรือนานก็ขึ้นอยู่กับท่าน ครูบาอาจารย์ท่านสอนไม่ให้ไปยึดหมาย แต่ให้ทำให้สบาย วางจิตใจให้ถูกต้อง หัดสังเกตตัวเอง สังเกตจิตที่มีนิสัยหลุกหลิกไม่อยู่เป็นปกติ

สุข และมีสติตามระลึกถึงความเคลื่อนไหวของจิตโดยมีธรรมชาติโดยทหนึ่งเป็นคำบริกรรมเพื่อเป็นยา รักษาจิตให้ทรงตัวอยู่ได้ด้วยความสะดวกสบายในขณะภาวนา อย่างไรก็ตามก็มีบางคน คิดว่าการภาวนาหรือการปฏิบัติกรรมฐานคือการเดินจงกรมและนั่งสมาธิเท่านั้น ในเรื่องนี้ ครูบา อาจารย์ท่านบอกว่า การปฏิบัติอยู่ที่สติมากกว่าอริยาบถ การทำความเพียรจะทำในอริยาบถยืน เดิน นั่งนอน ได้ทั้งหมด แม้กวาดลานวัดอยู่กับบรรลุมรรคได้

ศัตรูตัวฉกาจที่มีกบฏกวนการภาวนาคือ กามฉันทะ คือความใคร่ในกาม การบรรเทา ความใคร่ในกามให้เบาบางลง สำหรับพระบวชใหม่ ในช่วงแรก ๆ รู้สึกเป็นเรื่องลำบากใจ ผู้รู้หลายท่าน ก็แนะนำวิธีด้วยกันเพื่อควบคุมการศึกะนองของจิต เช่นการกินน้อย นอนน้อย พูดน้อย ความเป็นผู้มีอินทรีย์สังวร การเป็นผู้รู้ประมาณในการบริโภคและที่สำคัญคือการใช้อสุภกรรมฐานเป็นอุบายเครื่อง แก่ โดยฝึกพิจารณาไตรตรองถึงความน่าเกลียดโสโครก พิจารณาร่างกายเหมือนซากศพ และเห็นการ เปลี่ยนแปลงเปื่อยเน่า หรือพิจารณาอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายเช่น ปอด ม้าม ไชมัน อูจจาระ ฯลฯ จำไว้ แล้วพิจารณาให้เห็นตามเป็นจริง เมื่อกามเกิดขึ้นก็จะช่วยให้เอาชนะกามราคะนี้ได้

ในขั้นตอนของการภาวนา การระลึกอยู่กับปัจจุบันมีความสำคัญมาก อย่าไปห่วงอดีต และอนาคต เพราะอดีตมันก็ผ่านไป แล้ว เรื่องที่เกิดในอดีต มันก็ดับไปแล้วในอดีต อนาคตเราก็ปล่อย เรื่องที่เกิดในอนาคตมันก็ดับในอนาคต ดูปัจจุบันธรรมนี้ว่ามันไม่แน่ มันไม่เที่ยง สุขทุกข์เกิดขึ้นมาก็ไม่ เที่ยง เราก็ไม่จำเป็นต้องไปยึดมั่นในของทุกอย่าง ดังนั้น เมื่อความทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ และหนทางไปสู่ความดับทุกข์ ล้วนแต่อยู่ในขณะปัจจุบัน เราจึงควรให้ความสำคัญกับการอยู่ในปัจจุบัน และเน้นที่การมีสติทุกอริยาบถ ซึ่งข้อปฏิบัตินี้ ก็คือการภาวนานั่นเอง กล่าวคือ เราต้องเป็นผู้มีสติ คือ ความรู้ความระลึกอยู่เสมอว่า เดี๋ยวนี้เราคิดอะไรอยู่ ทำอะไรอยู่ มีอะไรอยู่ กำลังคิดอะไร สุขหรือทุกข์ ผิดหรือถูก เมื่อเรามีสิ่งทั้งหลายปรารถนาอยู่อย่างนี้ ปัญญามันก็เกิดขึ้นมา พิจารณาเป็นความรู้สึกอยู่ทุก ขณะ เมื่อตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส ร่างกายถูกต้องไผ่รู้พุพพะ ถ้ารู้สึกแล้ว มันก็รู้จัก อันนั้นดี ไม่ดี อันนั้นเราชอบไม่ชอบทั้งหลายเหล่านั้นมันเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ท่านให้วาง อย่าไปยึด มั่นถือมั่น นี่คือแนวทางของการภาวนาที่ถูกต้อง

ค. บวชแล้วได้อะไร

ในการบวชระยะสั้น ผู้บวชอาจตั้งจุดมุ่งหมายของการบวชและได้สมความปรารถนา ของการบวชนั้น และบางครั้งอาจได้ประสบการณ์ความรู้ที่ไม่เคยพบเห็นหรือคาดหวังมาก่อน ผู้เขียนขอ สรุปเล่าสู่กันดังนี้

1. ใจที่ฝึกแล้ว

ผู้เขียนตั้งใจว่า การบวชจะช่วยฝึกใจให้ได้ ด้วยหวังจะพยายามขัดเกลา ขำระล้างสิ่ง

สกปรก กิเลสที่อยู่ในใจ ทำให้เป็นธรรม รู้จักถนอม รักษา ดูแลใจ พัฒนาใจให้เจริญงอกงามต่อไป ถึงแม้จะกลับมาอยู่ในเพศฆราวาส ก็ยังสามารถปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่อง เพราะได้พื้นฐานของใจที่ได้รับการฝึกฝนในทางที่ดี ในบริบทของใจนี้ ไม่มีคำพูดใดที่ตรงดงามและสื่อความได้ลึกซึ้ง ชัดเจนยิ่งไปกว่าคำกล่าวของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ที่ว่า **“การบำรุงรักษาสิ่งใด ๆ ในโลก การบำรุงรักษาตน คือใจเป็นเยี่ยม จุดที่เยี่ยมยอดของโลกคือ ใจ ควรบำรุงรักษาด้วยดี ได้ใจแล้วคือได้ธรรม เห็นใจแล้วคือเห็นธรรม รู้ใจแล้วคือรู้ธรรมทั้งหมด ถึงใจตนแล้วคือถึงพระนิพพาน ใจนี้แลคือสมบัติอันล้ำค่า จึงไม่ควรอย่างยิ่งที่จะมองข้ามไป คนพลาดใจคือไม่สนใจปฏิบัติต่อใจดวงพิเศษในร่างนี้ แม้จะเกิดสักร้อยชาติพันชาติก็เป็นผู้เกิดผิดพลาดนั่นเอง”** นอกจากนี้ ท่านพระอาจารย์มั่น ยังได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ที่ต้องอาศัยกันและกันระหว่างร่างกายกับจิตว่า **“เมื่อจิตใจไม่เป็นศีล กายก็ประพฤติไปต่าง ๆ จึงกล่าวได้ว่า ‘ศีลมีตัวเดียว คือการรักษาใจ ไม่ให้คิดพูดทำในทางที่ผิด ถ้าเป็นการล่วงเกินข้อห้ามที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ โทษที่พึงละเว้นไม่ว่า โทษ 5 โทษ 8 โทษ 10 โทษ 227 (โทษคือศีลข้อห้ามนั่นเอง) หากรักษาไม่ให้มีโทษต่าง ๆ ก็สำเร็จเป็นศีล ตัวเดียวได้ รักษาผู้เดียวนั้นได้แล้ว มันก็ไม่มีโทษเท่านั้นเอง ก็จะเป็นปกติ แขนงเนียน ไม่หวั่นไหว ไม่มีการหลงหาหลงขอ”** ฉะนั้น ใจที่ได้รับการฝึกฝนจึงเป็นดั่งแก้วมณีอันล้ำค่าในตัวที่หาสิ่งใดเทียบเทียมเสมอไม่

2. ความเชื่อเรื่องกรรม

ในเรื่องนี้แต่ก่อนผู้เขียนเองก็เชื่อครึ่ง ๆ กลาง ๆ แบบคนสุก ๆ ดิบ ๆ ฟังแล้วก็ผ่านไปบ้าง ไม่ได้จริงจังว่าควรจะต้องดำเนินชีวิตอย่างไรเพื่อให้ถูกใจใคร่แค่นั้น และเข้าใจว่า พอชีวิตดับแล้วทุกอย่างก็จบลง ไม่มีเกิดใหม่ ไม่ต้องไปชดใช้กรรมอันใด นรก สวรรค์ เป็นเรื่องที่ขี้ก้นเล่นเพื่อให้คนเรา รู้จักเกรงกลัวบาปแล้วเร่งเพียงทำความดีกันมากขึ้นหรือเปล่า แต่พอเข้ามาบวชอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นศีลเป็นธรรมมากขึ้น ได้มีการพิจารณาตนเองอยู่ทุกวัน ๆ ได้รับการบอกเล่าและถ่ายทอดด้วยความรู้และประสบการณ์ของครูบาอาจารย์ท่านต่าง ๆ บ้าง ได้อ่านจากตำราทางพุทธศาสนาหรือจากบทสวดมนต์ที่เราพิจารณาอยู่ทุกวัน ๆ ทำให้จิตใจของผู้เขียนเริ่มที่จะโน้มนำเอาธรรมของพระพุทธองค์ในเรื่องกฎแห่งกรรมมาเป็นสรณะมากขึ้น ในเรื่องนี้พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า มิฉฉาปฏิญฺฐิ หรือความเห็นที่ผิดเป็นบาปที่หนักที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเห็นผิดในเรื่องของกรรม ดังนั้น เราจึงมักได้ยินคำสอนสั่งของพระพุทธองค์เสมอว่า **“ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”** ซึ่งก็เป็นเรื่องตามกฎแห่งกรรมนั่นเอง

แทบทุกคนมีชาติในอนาคตที่ไกลออกไป พันความรู้เห็นของใครทั้งหลาย จะเกิดเป็นอะไรต่อมิอะไรก็ได้ทั้งสิ้น ตามอำนาจของกรรมที่ได้ทำไว้แล้ว ทั้งที่ทำในอดีตชาติและที่ทำในชาตินี้ สำคัญที่ว่าได้ทำกรรมใดมากกว่า แรงกว่า สำคัญกว่า กรรมนั้นก็ส่งผลมากกว่า เร็วกว่า และหนักแน่นมั่นคงกว่า ถ้าเป็นกรรมดี ก็จะทำให้ความสุขความเจริญมีบุญหอมล้อมรักษา ถ้าเป็นกรรมชั่ว

ก็จะให้ความทุกข์ ความเสื่อมโทรม บาปห้อมล้อมวังความ ทุกคนกำลังมีผลของกรรมดีและกรรมไม่ดีติดตามมา เป็นผลของเหตุที่ได้ทำกันไว้ในอดีตชาติที่สลับซับซ้อนนับไม่ได้ ลองนึกภาพของรถ บรรทุกขนาดใหญ่กำลังแล่นไล่ทับเราอยู่ ขณะเดียวกันก็มีรถบรรทุกแก้วแหวนเงินทองคันใหญ่กำลังแล่นตามเพื่อจะยกแก้วแหวนเงินทองเหล่านั้นให้เราด้วย รถทั้งสองคันกำลังขับแข่งกันอย่างรวดเร็ว ผลัดกันนำผลัดกันตาม นึกภาพนี้แล้วก็นึกถึงใจตนเอง กรรมดีเท่านั้นที่จะเป็นแรงพาเราวิ่งหนีกรรมไม่ดีที่กำลังส่งผลติดตามเราอยู่ในขณะนี้ ที่ว่าชีวิตในชาติปัจจุบันนี้สำคัญก็เพราะในชีวิตนี้เราสามารถหนีกรรมไม่ดีที่ทำให้ในอดีตได้ และสามารถเตรียมสร้างชีวิตในอนาคตให้ดีเลิศเพียงใดก็ได้ หรือตกต่ำเพียงใดก็ได้ ชีวิตในอดีตล่วงเลยแล้ว ทำอะไรอีกไม่ได้ต่อไปแล้ว ชีวิตในอนาคตก็ยังไม่ถึง ยังทำอะไรไม่ได้ เช่นนี้จึงกล่าวได้ว่า ชีวิตนี้สำคัญนัก พึงใช้ชีวิตนี้ให้เป็นประโยชน์ให้สมกับความสำคัญของชีวิตนี้

3. ไตรลักษณ์

บทเรียนทางธรรมที่สำคัญบทแรกที่ผู้บวชได้รับการสั่งสอนจากพระอุปัชฌาย์ในวันบวช คือเรื่องกรรมฐาน 5 ได้แก่ เกสา โลมา นขา ทันตา ตະโจ หากพิจารณาให้ดีแล้ว มันเป็นเรื่องลึกซึ้งทีเดียว ท่านสอนให้รู้จักสิ่งทั้ง 5 ซึ่งหมายถึง ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ตามความเป็นจริงแล้ว เป็นของไม่สะอาด ไม่น่าสดใส ไม่มีความสวยงาม เช่นร่างกายหากไม่มีหนังแล้วก็เหลือแต่เนื้อหุ้มกระดูก ที่เป็นผม ขนนี้ มันก็ดูดกินน้ำเหลืองในร่างกาย เป็นต้น ฉะนั้น ท่านสอนไม่ให้หลงที่เขาตกแต่งผม ตกแต่งเล็บ ตกแต่งสารพัด คือของไม่สวย ทำให้มันสวยขึ้นมา เมื่อเห็นไม่ชัด ก็หลงกัน เช่นนี้ก็เปรียบเหมือนปลา กินเบ็ด ความจริงปลา มันไม่ได้กินเบ็ด มันกินเหยื่อต่างหาก แต่เพราะไม่รู้เรื่อง พอกินเข้าไปเบ็ดก็เกี่ยวปาก อยากจะออกก็ออกไม่ได้ มันติดแล้วนี้ หากพระที่บวชใหม่นำธรรมนี้ไปพิจารณาดี ๆ เห็นชัดแล้ว ก็จะมี ความสบายใจ ถึงแม้สึกออกไปแล้วเพราะความจำเป็น ก็จะได้มีสติระวัง ระวังมันจะเกี่ยวปากเอา เมื่อคิดได้ก็จะช่วยให้สงบ เพราะเห็นธรรมอย่างแท้จริงว่ามันเป็นอย่างนี้

ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้เป็นของไม่เที่ยง ไม่มีตัวตน ไม่ใช่เป็นของเรา จึงไม่สามารถที่จะไปควบคุมบังคับหรือไปยึดไว้ได้ ดูสังขารเป็นตัวอย่าง มันอยากจะเจ็บมันก็เจ็บ อยากแทะมันก็แทะ อยากตายมันก็ตาย มันไม่ฟังใครทั้งนั้น จะปวดหัวปวดท้องมันก็ไม่เคยขออนุญาตเรา ฉะนั้น จึงควรปล่อยวาง ไม่ยึดติด คิดว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นของชั่วคราว มาแล้วก็ต้องไป เตรียมตัวเตรียมใจไว้รับกับสภาพดังกล่าวแล้วใจก็จะไม่ทุกข์ เพราะมีความเห็นที่ถูกต้องนั่นเอง มีสัมมาทิฐิ เห็นว่า สภาวะธรรมทั้งหลายล้วนเป็นไตรลักษณ์ทั้งสิ้นคือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา คือไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ถ้าไปยึดไปติด และไม่อยู่ในสภาพที่จะเรียกได้ว่าเป็นตัวเป็นตน หรือหาตัวตนที่แท้จริงไม่ได้

4. พระในบ้าน

ความเป็นพระอันหมายถึงผู้ประเสริฐ มีคุณสมบัติอยู่ในตัวและประกอบความดีต่อผู้อื่นโดยมิได้มุ่งหวังการตอบแทน ทำด้วยดวงใจอันเปี่ยมล้นด้วยความรักความปรารถนาดีและความสงสารเป็นมูลฐาน มิใช่จะมีเฉพาะกับนักบวชในศาสนาตามความเข้าใจของคนทั่วไปเท่านั้น แต่มีผู้เปรียบเปรยว่า พ่อแม่เป็นพระในบ้านของลูกที่มีคุณมหาศาลยากที่จะพรรณนาให้หมดสิ้นได้ ยิ่งกว่านั้นพ่อแม่ยังเป็นศูนย์รวมความเป็นพระไว้ในตัวมากมาย คือเป็นหลายพระนั่นเอง ได้แก่ พระพรหม พระเทพ พระอาจารย์ และพระอรหันต์

ผู้เขียนมีความเชื่อว่า การบวชเป็นการปลูกฝังความดีงามให้กุลบุตรในเรื่องการตอบแทนพระคุณของบุพการีได้เป็นอย่างดี พ่อแม่ส่วนใหญ่จึงมีบทบาทสำคัญที่ทำให้การบวชของลูกเกิดขึ้นได้ แต่สำหรับผู้บวชวัยกลางคนขึ้นไปที่ตัดสินใจเพื่อค้นหาสัจธรรมของชีวิต บวชเพื่อตนเอง มิได้เน้นที่ประเพณีนิยมดังเช่นการบวชของคนหนุ่มทั่วไป ก็ได้ทำให้ความรู้สึกรักผูกพันและความต้องการตอบแทนผู้มีพระคุณลดน้อยจางหายไปแต่อย่างใด ไม่แต่กลับมีความมุ่งมั่นที่จะนำบุญกุศลและธรรมที่ได้ปฏิบัติดีแล้วไปเผยแพร่สู่พ่อแม่ บุตรและภริยา ตลอดจนบุคคลใกล้ชิดอื่นในครอบครัว จุดนี้ทำให้นึกถึงคำกล่าวที่ว่า **“เมื่อลูกบวชเสมือนหนึ่งพ่อแม่ได้ร่วมบวชด้วย”** ซึ่งก็น่าเป็นจริง โดยเฉพาะพ่อแม่ที่มีคุณธรรม มีจิตใจที่ประเสริฐ จึงมีแต่ได้....ได้กุศलयิ่งขึ้นไป ส่วนพ่อแม่ประเภทที่เกลียดห่างศิลปะหน่อยก็จะได้อานิสงส์จากการบวชของลูกไม่มากนักน้อย ดังพุทธพจน์ที่ว่า **“บุตรคนใด ชักจูงปลูกฝังประดิษฐานซึ่งมารดาบิดาผู้ไม่มีศรัทธาสัมปทา....ซึ่งมารดาบิดาผู้ทุศีลไว้ในศีลสัมปทา...ซึ่งมารดาบิดาผู้มัจฉริยะ (ตระหนี่) ไว้ในจาคสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยการบริจาค)ซึ่งมารดาบิดาผู้ทรมปัญญาไว้ในปัญญาสัมปทา ด้วยการกระทำเพียงนี้ จึงชื่อว่า เป็นอันได้ทำคุณ ได้ตอบแทนแก่มารดาบิดา.”**

5. หลักพัฒนาอย่างยั่งยืน

การบวชนอกจากจะให้ประโยชน์ที่มีคุณค่าทางจิตใจที่ประมาณมิได้แก่ผู้บวชและบุคคลใกล้ชิดที่เกี่ยวข้องดังได้กล่าวมาข้างต้นบ้างแล้ว แต่หากจะมองประโยชน์ในภาพใหญ่มุมกว้างต่อสังคมและประเทศชาติ จะเห็นว่า ความสัมพันธ์ที่ต้องพึ่งพากันและเอื้อประโยชน์ต่อกันระหว่างพระสงฆ์ ฆราวาส และธรรมชาติ เพื่อให้สรรพสิ่งทั้งหลายสามารถดำรงอยู่ในโลกนี้ได้อย่างมีดุลยภาพด้วยความผาสุกปราศจากโทษภัยทั้งในระยะสั้นและยาว จำเป็นต้องมีจริยธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการกำกับการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ การสร้างประโยชน์ความเจริญก้าวหน้าต่อสังคมนั้น ๆ ตามหลักการที่ในปัจจุบันเรียกว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืน พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการนำจริยธรรมหรือหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาสั่งสอนและเผยแพร่ให้คนในชุมชนได้ประพฤติปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดความร่มเย็นและขณะเดียวกันก็ปลูกฝังให้ชุมชนนั้นมองธรรมชาติเป็นสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าเกื้อกูลต่อการพัฒนาตนของมนุษย์ รวมทั้งมองสิ่งทั้งหลายในธรรมชาติว่าเป็นเพื่อนร่วมกฎธรรมชาติอันเดียวกัน

ในช่วงที่บวชอยู่ในวัดแห่งนี้ ผู้เขียนได้มีโอกาสสัมผัสและรับรู้ถึงปฏิปทาของหลวงพ่อก ในการเมตตาสั่งสอนพระเณรประชาชน ตลอดจนการเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน นำคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ด้วยความเลื่อมใส ศรัทธา และความมุ่งมั่นที่จะทำประโยชน์ต่าง ๆ นานาให้กับสังคม ประเทศชาติ ตลอดระยะเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมา ซึ่งแนวทางการดำเนินการของหลวงพ่อกมีความสอดคล้องกับหลักพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ได้กล่าวไว้ จึงขอยกตัวอย่างพอสังเขป ดังนี้

5.1 ฆราวาสธรรม ในการอบรมสั่งสอนจริยธรรมการดำเนินชีวิตให้กับชาวบ้านและประชาชนทั่วไป หลวงพ่อกมักจะเทศน์เตือนสติอยู่เสมอในทุกวันพระ ในช่วงที่คณะสงฆ์มีการสวดมนต์ทำวัตรเย็นร่วมกับฆราวาส และในช่วงโอกาสที่ญาติ โยมจากที่ต่าง ๆ ทั้งใกล้ไกลได้เดินทางมากราบเยี่ยมหลวงพ่อก ท่านจะเน้นในเรื่องการรักษาศีล โดยเฉพาะศีล 5 ว่า ไม่ต้องไปหลงหาหลงขงที่ไหน ศีลมีอยู่แล้วในตนทุกคนนี่เอง ศีลอยู่ที่ใจอยู่ที่เจตนาที่จะงดเว้นการทำชั่ว ดังนั้น ศีลจึงเรียกว่าเป็นคุณสมบัติของคน ถ้าคนไม่มีศีลเท่าไร ก็เรียกว่าเป็นคนพร่องจากคน ไม่สมบูรณ์เท่า นั้น นอกจากนี้ ท่านยังสอนให้พยายามใช้ความอดทน ทำแต่สิ่งที่ดีงามในหน้าที่การงานทุกอย่าง อย่าให้เกิดโทษเศร้าหมองใจ มีสติ รู้จักข่มอารมณ์ในเวลาความโลภ ความโกรธ ความหลงเกิดขึ้น ถึงแม้จะมีอารมณ์บ้าง ก็ให้มีขอบมีเขต มีเหตุมีผลไม่เลยเถิดเลยแดน จะทำอะไรก็ขอให้ทำด้วยความจริงใจ อย่าทำความชั่วเกียจมักง่าย ฝึกหัดนิสัยของตนในการจับจ่ายใช้ทรัพย์สมบัติให้รู้จักประหยัด มีมากใช้น้อยแต่มีใช้ให้เหนียว รู้จักเสียสละทำประโยชน์ทั้งแก่ตนและส่วนรวม นี่คือนิสัยทางดำเนินแห่งชีวิตตามหลักฆราวาสธรรมซึ่งจะนำความสงบเย็นเป็นสุขใจ เจริญรุ่งเรืองแก่มวลมนุษย์ไม่มีประมาณ

5.2 รักษป่า

จากการที่ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าในอดีตสร้างผลกระทบทั้งแก่ชุมชน สังคม และยังส่งผลกระทบถึงด้านพระศาสนาด้วย เนื่องจากป่าไม้คือโรงเรียนขนาดใหญ่สำหรับพระภิกษุที่มุ่งแสวงหาโมกขธรรมอันประเสริฐ แสวงหาพระธรรมอันวิสุทธิที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้เมื่อกว่า 2,500 ปีมาแล้ว ปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องดำเนินการแก้ไขโดยใช้วัดเป็นแกนกลางประสานงานกับบ้านและราชการเพื่อให้เกิดความรู้จัก สามัคคี ร่วมมือร่วมแรงใจกันทำ ด้วยเหตุนี้ วัดป่าดานวิเวกซึ่งเป็นวัดป่าที่เน้นการปฏิบัติธรรมฐานสืบทอดแนวปฏิปทาสายพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ได้เล็งเห็นความสำคัญ ของป่าที่มีต่อสังคม ประเทศชาติ พระศาสนา จึงได้จัดทำโครงการเฉลิมพระเกียรติพุทธศาสนา ทรัพยากรวัดป่าดานวิเวกเมื่อปี พ.ศ. 2545 เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิธราชธรรมตลอดไป โดยโครงการมีลักษณะเด่น 3 ด้าน เบียดบังแล้ว 3 ดวง คือ รักษาป่า รักษาพระศาสนา และพัฒนาอย่างยั่งยืน

โครงการเฉลิมพระเกียรติดังกล่าวมีพื้นที่ดำเนินการทั้งสิ้น 2563-3-26 ไร่ มีเป้าหมายในการดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภท ไม่ว่าป่าไม้ สัตว์ป่า แร่ธาตุ แหล่งน้ำธรรมชาติ

สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยาของป่า ปรับปรุงสภาพป่าไม้ในส่วนที่เสื่อมโทรม โครงการจัดทำสวนรุกขชาติ สวนป่า ให้มีการปลูกเสริมป่า และดูแลป้องกันไฟป่าในลักษณะประจำอาสาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พื้นที่สภาพเป็นป่าไม้ที่สมบูรณ์ อันเป็นสถานที่สัปปายะเหมาะกับการปฏิบัติธรรมทางภาคปฏิบัติ ด้านจิตตภาวนา โดยวัดเป็นพุทธสถานซึ่งจะมีลักษณะคล้ายในสมัยพุทธกาลให้มากที่สุด กล่าวคือ ไม้มีความอ่อนโยน ไม่คลุกคลีกับฝูงชน ไม่ทำการก่อสร้างถาวรวัตถุใด ๆ เกินความจำเป็น ไม่มีไฟฟ้า หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ วีดีโอ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ ฯลฯ อันเป็นสิ่งแวดล้อมที่พาให้พระสงฆ์เสื่อมจากศีลจากธรรม โดยมีกฎข้อบังคับให้ทุกคนรวมทั้งพระเณรต้องปฏิบัติตาม ทำให้สามารถรักษาพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนตลอดไป

ประชาชนสามารถได้ประโยชน์จากพื้นที่โครงการโดยมีการนำแบบอย่างการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม เช่นการปลูกไม้ผล การปลูกยางพารา และพืชผลการเกษตร โดยทำการทดลองปลูกในเขตพุทธสถานก่อน เพื่อให้ชุมชนได้เห็นถึงผลดีผลเสียและนำไปปรับปรุงในพื้นที่ของตนสร้างรายได้ต่อไป นอกจากนี้ ภายในป่าโครงการ มีการจัดทำสวนสมุนไพร รวบรวมพันธุ์สมุนไพรที่จำเป็นในการรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐานเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนอย่างยั่งยืน รวมไปถึงเป็นแบบอย่างในการพัฒนาอาชีพด้านการปลูกสมุนไพรในชุมชน รวมทั้งการปลูกพันธุ์ไม้หายาก และที่สำคัญที่สุดมีการเก็บรวบรวมสมุนไพรที่หาได้ยากยิ่งในปัจจุบันและมีคุณค่าอย่างเนกอนันต์มาอนุรักษ์ไว้ให้คงเป็นสมบัติของแผ่นดินและชนชาติไทยไปชั่วลูกชั่วหลาน

อนึ่ง ภายหลังได้จัดตั้งเป็นโครงการเฉลิมพระเกียรติแล้ว หลวงพ่อท่านได้มีเมตตาให้แนวทางการบริหารโครงการไว้ว่า จะต้องมิให้ผู้เข้ามาดูแลโครงการหรือมีองค์กรมูลนิธิเข้ามาบริหารโครงการที่จะไม่ให้พระสงฆ์และคณะสงฆ์เข้ามายุ่งเกี่ยวทุกกาลเวลา ต่อมาราวปลายปี พ.ศ. 2547 จึงได้จัดตั้งเป็นมูลนิธิพุทธสมุนไพรคู่แผ่นดินไทย

6. อุปนิสัย-สุขภาพดี

พระพุทธศาสนามองว่า กิเลสเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่แก้ไขได้ เพราะธรรมชาติของคนเป็นสัตว์ที่ฝึกฝนพัฒนาได้ แก้ไขปรับปรุงได้ เพื่อพัฒนาคนขึ้นไป ก็เปลี่ยนจากกิเลสไปเป็นคุณธรรมและปัญญาได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนมองว่า การบวชนอกจากจะเป็นโอกาสอันดีที่ผู้ตั้งใจดีในการบวชจะได้ نن้อมนำเอาข้อประพฤติปฏิบัติในกิจของสงฆ์ วินัยสงฆ์ ตลอดจนข้อวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัดต่าง ๆ มาเป็นเครื่องมือส่งเสริมทางด้านจิตใจขัดเกลากิเลสตัวที่เกียจมักง่ายให้หมดไป และสร้างเป็นอุปนิสัยที่ถูกต้องดีงามประจำตัวแล้ว ยังเป็นการเสริมสร้างสุขภาพร่างกายให้มีพลานามัยที่สมบูรณ์ได้อีกทางหนึ่งด้วย

หลวงพ่อสอนให้พวกเราพิจารณาอยู่เสมอว่า ในโลกนิยม วุ่นวายกันมากก็เรื่องกิน จะกินอะไร กินที่ไหนอร่อย จะใกล้ไกลขนาดไหน จะแพงขนาดไหน เป็นต้องดันดันไปถึงเพื่อเสพ บริโภคตามอำนาจของกิเลสให้ได้ เมื่อกินแล้วก็เกิดทุกข์ โรคภัยไข้เจ็บ สารพัดโรค ส่วนในทางธรรม ท่านสอน

ให้รู้จักประมาณ คือรู้จักพอดี พอดีกับความจำเป็น กินให้พอดี ไม่ติดในรสชาติ แต่เพื่อยังชีพวันหนึ่ง ๆ เพื่อดับทุกข์จากความหิวของร่างกาย พระสงฆ์ที่วัดนี้ฉันกันมือเดียว ไม่ก่อให้เกิดความยุ่งยากลำบาก เป็นภาระกับใคร ก่อนฉันก็พิจารณาว่าอะไรเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย เมื่อฉันแล้วก็ไปทำงาน ทำกิจของสงฆ์อย่างเต็มที่ ความพอดีเช่นนี้จึงทำให้เกิดสุขภาพที่ดีได้

ตลอดเวลากว่า 3 เดือนที่บวชอยู่ที่วัดแห่งนี้ ผู้เขียนได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ในการรักษาสุขภาพให้แข็งแรงด้วยวิธีการทางธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการฉันอาหารอย่างมีสติและปัญญาหรือเรียนรู้วิธีสร้างภูมิต้านทานโรคภัยไข้เจ็บด้วยการฉันยาตองด้วยน้ำมูตรเนา (ในที่นี้หมายถึงน้ำปัสสาวะ) ผลที่น่าพอใจคือ ไม่เคยเจ็บป่วย แม้แต่โรคหวัดที่เดิมจะป่วยบ่อยมากสมัยเป็นฆราวาส นอกจากนี้เมื่อสึกออกไปแล้ว ยังพบว่าน้ำหนักตัวลดลงประมาณ 14 กิโลกรัมจากน้ำหนักเดิมเมื่อก่อนบวช ไม่ต้องไปหลงหาหลักสูตรลดน้ำหนักให้เปลืองทรัพย์และเวลาแต่อย่างใด น้ำหนักตัวที่ลดหายไปนั้นน่าจะเป็นส่วนเกินของความไม่พอดี หรือสิ่งที่สะสมเป็นพิษภัยในร่างกายของเราตลอดมา ทุกวันนี้ยังรู้สึกสบายตัว เคลื่อนไหวทำกิจวัตรต่าง ๆ ด้วยความคล่องตัว ไม่เป็นคนไข้โรคเหมือนเช่นในอดีต อาณิสสของการบวชเพื่ออุปนิสัยและสุขภาพที่ดีเช่นนี้ น่าจะให้ข้อคิดที่ดีสำหรับผู้ที่พยายามหาทางลดน้ำหนักตัวและยังช่วยบรรเทาปัญหาสุขภาพอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดีด้วย

7. เกร็ดธรรม : ข้อคิดเชิงปฏิบัติจากหลวงพ่อ

หลวงพ่อท่านอบรมสั่งสอนว่า อะไรทุกอย่างรอบตัว หากได้พิจารณาด้วยปัญญาก็จะพบว่า เป็นธรรมได้หมด ดังนั้น ในทุกสถานการณ์ ไม่ว่าจะเป็นช่วงที่ท่านมีเวลาว่างที่จะสอนสังฆิษย์หรือช่วงทำวัตรเย็นร่วมกับฆราวาสหรือในโอกาสที่มีผู้มากราบเยี่ยมเยียน ธรรมะจากใจของหลวงพ่อก็ประกอบด้วยเมตตาหลังไหลมาให้ได้คิดพิจารณาพอยกตัวอย่างเป็นสังเขปดังนี้

7.1 การรักษาศีล ในการสอนฆราวาส คงไม่มีเรื่องใดที่หลวงพ่อสอนมากเท่าเรื่องศีล นับตั้งแต่เริ่มเข้าพรรษาใหม่ ท่านจะชักชวนให้ญาติโยมมาร่วมกันตั้งใจประพฤติปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยกาย วาจา ใจ โดยทำแต่สิ่งที่ดีงามไม่มีโทษ ยึดหลักธรรมคือความซื่อสัตย์สุจริต ถือศีล 5 ใครจะทำได้แต่ข้อเดียว สองข้อ 10 วัน 15 วัน 1 เดือน 2 เดือน ตลอดพรรษาหรือจะตลอดไป ก็เป็นกุศล มงคลกับตัวเองและครอบครัวทั้งสิ้น คนไม่มีศีลอยู่ร้อยปีก็ไม่มีความหมาย คนมีศีลอยู่แค่วันเดียวก็ประเสริฐ

7.2 กิเลสตัณหาไม่มีสิ้นสุด ใจกับกายของเรานี้เป็นสิ่งสำคัญมากที่สุด สิ่งที่สบายที่สุดคือ “ใจ” สิ่งที่ไม่สบาย สกปรก ยุ่งยาก มันเป็นกิเลส ตัณหา อย่าไปโทษที่ใจ ใจโดยธรรมชาติเป็นของสงบ สะอาดอยู่แล้ว หลวงพ่อมักจะยกเปรียบเทียบเรื่องกิเลส ตัณหาของมนุษย์ที่มีความต้องการไม่รู้จักพอกับคำสอนในพุทธศาสนาที่ว่า นตฺถิ ตณฺหา สมา นํ ที่ แปลว่า “แม่น้ำเสมอด้วยตัณหา ไม่มี” ในเรื่องนี้หลวงพ่อยกความให้เข้าใจด้วยภาษาง่าย ๆ ว่า “แม่น้ำ มหาสมุทร ยังมีขอบมีเขต แต่เจ้าตัวตัณหา ไม่มีขอบเขต น้ำท่วมโลกก็ยังสู้ตัณหาไม่ได้”

7.3 ทุกคนเท่าเทียมกันที่จะพ้นทุกข์ หน้าที่ของฆราวาสไม่ได้อยู่ที่การทำบุญสุนทานอย่างเดียว แต่ควรจะมีการฝึกอบรมทางจิตด้วย เพราะธรรมมีใช้สิ่งที่อยู่ห่างไกล ไม่ได้อยู่กับพระ ไม่ได้อยู่ในวัด ไม่ได้อยู่ในคัมภีร์ ธรรมะเป็นความจริงสำหรับทุกสิ่งที่มีชีวิต ไม่ว่าพระ ไม่ว่าฆราวาส ถือศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 ศีล 227 ทุกคนมีความเท่าเทียมกันหมดที่จะกำจัดกิเลสให้พ้นทุกข์ก็ด้วยการเข้าถึงธรรมนั่นเอง

7.4 หลวงปู่ของเด็ก หลวงพ่อเป็นหลวงปู่ของเด็ก ๆ ท่านบอกกับพ่อแม่เด็ก ๆ ว่า เมื่อยังไม่ถึงอายุบวช ก็ขอให้ “บวชใจ” กันไปพลางก่อน การปลูกฝังธรรมตั้งแต่ยังเยาว์วัยจะช่วยเด็กมิให้ยึดติดไปในทางโลกนิยมกันมาก เด็ก “ยุคไฮเทค” ซึ่งท่านเรียกใหม่ว่า “ยุคให้โทษ” มากกว่า มักพึงพาสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย ถ้าหากไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกก็หมดปัญญา ทำอะไรไม่ได้ ท่านจึงสอนให้รู้จักช่วยตนเอง ช่วยพ่อแม่ที่บ้าน และจะช่วยสังคมได้ต่อไป

7.5 วันเกิด ญาติโยมที่มีกุศลจิตได้แสดงน้ำใจ นำดอกไม้ ขนมเค้ก และอาหารมาถวายและทำบุญเนื่องในโอกาสคล้ายวันเกิดของหลวงพ่อที่วัด หลวงพ่อได้พูดเป็นข้อคิดเตือนสติเชิงธรรมที่มีค่ายิ่งกับญาติโยมเหล่านั้นว่า **“วันเกิดก็เป็นเรื่องของทางโลกไม่เกี่ยวกับพระ อย่าไปให้ความสำคัญ วันเกิดวันไหน ๆ ก็เหมือนกัน มีมืด มีสว่าง ให้มีสติคิดวันเวลาก็เตือนให้รู้ว่าเราแก่ลงไป เป็นอนิจจัง”** แล้วก็ขอไม่ให้ทำอีก แต่ก็ได้**ขอบใจในโมตรจิต**ของญาติโยมเหล่านั้น

7.6 บุญอยู่ที่ใจ หลวงพ่อให้ข้อคิดพระ เณร และชาวบ้านที่มาทำบุญที่วัดในวันหนึ่งว่า วันนี้พระไม่ต้องสวดให้พระเหมือนเช่นทุกวัน ทำเหมือนเจ๊กไฮ โยมที่มีศรัทธาในพุทธศาสนาในสมัยท่านพระอาจารย์มั่น ขอเป็นเจ้าภาพกุศลในช่วงที่ท่านจำพรรษาที่วัดป่าหนองผือ จังหวัดสกลนคร เมื่อเจ๊กไฮจัดเตรียมงานพร้อมแล้ว กลับไม่อยู่รอรับพรจากพระ โดยบอกว่า **“อ้าวได้บุญแล้ว ตั้งแต่ตั้งใจจะทำบุญแต่แรก ฉะนั้น อ้าวไม่จำเป็นต้องรับพรหรือกล่าวคำถวายใด ๆ เลย”** ซึ่งท่านพระอาจารย์มั่นก็กล่าวสรรเสริญน้ำใจของเจ๊กไฮว่า **“ทำบุญได้บุญมากไม่มีประมาณ พรเขาก็ไม่รับ คำถวายก็ไม่ต้องกล่าว เขาได้บุญตั้งแต่ออกจากบ้านมา บุญไม่ได้ตกหล่นสูญหายไปไหน บุญเป็นนามธรรมอยู่ที่ใจ อย่างนี้จึงเรียกว่า ทำบุญได้บุญแท้”**

7.7 วัดทันสมัย หลวงพ่อให้ข้อคิดในเรื่องนี้ว่า วัดแห่งนี้ไม่ใช่วัดทันสมัย ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีโทรศัพท์ ถึงแม้วัดไม่สว่าง ไม่ทันสมัย แต่ขอให้พระเณรมีใจใสสว่าง ฟั่นองมาวัดแล้วมีใจสงบร่มเย็นก็พอใจแล้ว หากวัดสว่างไสว ใจพระมืด ใจคนก็มืด มองไม่เห็นธรรมก็ไม่มีประโยชน์ สมัยก่อนวัดไม่จำเป็นต้องสว่างไสวมาก ท่านใช้เทียนไข แต่ใจของพระสงฆ์แต่ละดวงนั้นเจิดจ้าจริง ๆ ประชาชนเกิดความเลื่อมใส เข้าวัดทำบุญ เป็นบุญอย่างแท้จริง

ง. บทสรุป

ผู้เขียนเห็นว่า ประสพการณ์และความรู้ที่ได้รับจากการบวชที่วัดป่าแห่งนี้มีความหมายและทรงคุณค่าทางจิตใจที่สูงยิ่ง โดยเฉพาะการนำหลักปฏิบัติของใจที่ได้รับการฝึกฝนแล้วนั้นมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันแม้เมื่อกลับมาอยู่ในเพศฆราวาสแล้ว ขณะเดียวกันก็อยากจะเชิญชวนให้ท่านผู้อ่านทั้งหลายตระหนักและเห็นคุณค่าของจิตใจซึ่งเป็นสมบัติอันเดียวในตัวมนุษย์ที่ล้ำค่ากว่าสิ่งใด ๆ ในโลกนี้ ซึ่งในเรื่องนี้ หลวงปู่คำดี ปภาโส แห่งวัดถ้ำผาปู่ จังหวัดเลย เคยกล่าวเป็นข้อคิดเตือนสติไว้ว่า “ **คนเรามักทะนุบำรุงแต่ร่างกายของตน บุตร ธิดา ภรรยา สามิ ที่เป็นสภาพแก่ เจ็บ ตาย นี้ ส่วนจิตใจนี้มีบุญกุศล บารมีของเก่าอยู่เท่าใด ทำบุญสูญหายไปเท่าใด มิได้คำนึงเอาเสียเลย ห่วงแต่สังขารร่างกายเท่านั้น นำเสียตายที่ไม่ได้ระลึกถึงใจของตน เราได้กระทำความดีอันใดไว้ให้จิตใจของตน เราได้ทะนุ บำรุงรักษาจิตใจของเราอย่างไรบ้าง ได้ปฏิบัติให้เกิดบุญกุศลให้มีศีลธรรมสูงขึ้นไปเพียงใด ไม่ค่อยสนใจกันเลย มีแต่คอยทะนุ บำรุงชั้นธำ หวังให้อยู่ดี กินดีเท่านั้น จะให้ดีได้อย่างไร มันก็เฒ่าแก่ แล้วก็ตายหนีจาก เอาอะไรไปไม่ได้เลย ถึงเวลานั้นใจมันก็ทิ้งร่างให้เน่าเปื่อย ผุพังไป...**”

ด้วยเหตุนี้ การมีสติที่จะรู้จักรักษาใจของตนเอง ทะนุบำรุงใจให้เกิดเป็นบุญเป็นกุศลให้มีศีลธรรมสูงขึ้นไป จึงมีความหมายสำคัญยิ่งในชีวิตหนึ่งของเรา และจะเป็นรากฐานที่ดีและมั่นคงสำหรับการใช้ชีวิตที่มีคุณค่าในสังคมต่อไป เมื่อถึงวันหนึ่งเราอาจเริ่มตระหนักว่า ไม่มีวิชาการความรู้ใด ๆ ในทางโลกเฉียบคมเท่าพระพุทธศาสนา เพราะสิ่งเหล่านั้นไม่สามารถตัดทุกข์ได้ มีแต่ก่อให้เกิดทุกข์ ฉะนั้น การนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไปประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจังจะยังผลให้ผู้ปฏิบัติตามได้รับแต่ความสุข สมหวัง เจริญรุ่งเรือง สงบร่มเย็นใจ นับแต่กาลไหน ๆ มา และต่อไป ไม่มีวันสิ้นสุด ดังที่ปรากฏในหลักธรรมที่เป็นหัวใจสำคัญที่สุดที่พระพุทธองค์ทรงนำมาประกาศพุทธศาสนาโดยย่อ 3 ประการ คือ การไม่ทำความชั่วที่เป็นเหตุให้เกิดโทษทุกข์ทั้งมวล การถึงพร้อมด้วยการบำเพ็ญกุศลโดยทำแต่สิ่งที่ดีงามไม่เกิดโทษ และการพยายามชำระจิตใจของตนให้บริสุทธิ์สมบูรณ์ จนเป็นวิสุทธิจิตวิสุทธิธรรม เป็นจิตที่เหนื่อมลทินของกิเลสทั้งมวล

250 ปีโมซาร์ท อัจฉริยะดนตรีผู้สร้างดนตรีล้ำค่าไว้เป็นมรดกโลก

กิตติพงษ์ สุนประเสริฐ

ปี 2549 หรือ 2006 นี้เป็นวาระครบรอบ 250 ปีเกิดของ โวล์ฟกัง อะมาเดอุส โมซาร์ท Wolfgang Amadeus Mozart คีตกวีเอกของโลกจากซอลสบวร์ก Salzburg (ตรงนี้ท่านผู้อ่านอาจจะสงสัยว่าทำไมไม่บอกว่าโมซาร์ทเป็นชาวออสเตรีย เรื่องนี้มีการเถียงกันอยู่ เพราะตอนที่โมซาร์ทเกิดมา ซอลสบวร์ก ยังเป็น นครอิสระ มีการปกครองของตนเองไม่ขึ้นกับใคร ผู้ปกครองเป็นพระ ตอนหลังถึงมีการรวมเข้ากับออสเตรีย ดังนั้นจึงมีคนซอลสบวร์กกลุ่มหนึ่งบอกว่า ที่โมซาร์ทเป็นคนออสเตรียนั้น อาจจะเป็นการเหมาเอาง่ายๆจากรัฐบาลออสเตรียยุคนี้เพื่อจะเอาชื่อโมซาร์ทออกขายหาเงินเข้าประเทศต่างหาก) ซึ่งตอนนี้เป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งในออสเตรียในยุโรปตะวันตก วาระนี้สำคัญมากจนองค์การเพื่อการศึกษา ศิลปะ วัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ หรือ UNESCO บรรจุเข้าในวาระสำคัญของปีนี้พร้อมๆกับการครบรอบปีเกิด-ตายของบุคคลสำคัญของโลกท่านอื่นๆ ซึ่งคนไทยที่ได้รับการเชิดชูคือ ท่านพุทธทาสภิกขุ ในวาระครบรอบปีเกิด 100 ปีของท่าน

มรดกสำคัญที่โมซาร์ททิ้งไว้ให้เพื่อนร่วมโลกจนถือว่าเป็นเรื่องสำคัญคือ งานประพันธ์ดนตรี จำนวนมหาศาลของเขามีความไพเราะและงดงาม เป็นสิ่งจรรโลงใจข้ามชาติ ภาษา วัฒนธรรม ที่เข้าถึงคนทั่วโลกได้ งานดนตรีของเขาในรูปแบบต่างๆก็ยังมีบรรเลงทั้งในรูปแบบดั้งเดิม หรือ ถูกนำมาดัดแปลงให้เข้ากับสมัยนิยมอยู่เสมอๆ เรียกว่าฟังเมื่อไรก็เพราะเมื่อนั้น

ที่น่าอัศจรรย์อีกอย่าง (แต่เรื่องนี้ยังมีการถกเถียงกันอยู่) คือ มีนักวิทยาศาสตร์กลุ่มหนึ่งเชื่อว่า ถ้าให้ทารกในครรภ์มารดาและแรกเกิดได้ฟังดนตรีที่โมซาร์ทประพันธ์บ่อยๆ จะทำให้สมองของพวกเขาพัฒนาอย่างดีทั้งความฉลาดกับอารมณ์และจินตนาการเลยทีเดียว ตรงนี้ก็ยิ่งทำให้โมซาร์ทเป็นที่สนใจของคนทั่วไปในวงกว้างนอกจากคนชอบฟังดนตรีประเภทคลาสสิกมากขึ้น

ถ้าโมซาร์ทยังมีชีวิตอยู่คงมองเรื่องที่เกิดขึ้นแบบขำขันจนหัวเราะออกถึงไป เพราะว่าในช่วงชีวิต 35 ปีของเขาได้พบความผันผวนที่เหมือนชะตาเล่นตลก จากสามัญชนที่ได้เข้าไปใกล้ชิดกับบรรดาผู้นำโลกตะวันตกยุคนั้นอย่างใกล้ชิด แล้วสุดท้ายต้องตายแบบคนจน ศพก็ถูกฝังรวมในสุสานคนอนาถา จนถึงวันนี้ก็ไม่มีใครหาศพเขาเจอ (ที่กรุงเวียนนามีการตั้งหลุมศพโมซาร์ทไว้ในสุสานใหญ่แห่งหนึ่ง มีรูปปั้นหินอ่อนอย่างสวยงามที่นั่นด้วย แต่ข้างในไม่มีศพ สันนิษฐานว่าหลังจากโมซาร์ทเป็นสินค้าที่ขายได้แล้ว สุสานโมซาร์ทแบบเทียมๆเลยเกิดขึ้นมา)

ที่ว่าชีวิตเขาผันผวนนั้นมันอย่างไร เราก็ต้องเริ่มตั้งแต่ตอนเขาเกิดทีเดียว โมซาร์ทเกิดในตระกูลนักดนตรีคือพ่อชื่อ เลโอโพลด์ ซึ่งเป็นนักไวโอลินในราชสำนักของเจ้าผู้ครองซอลสบูร์ก วันเกิดของโมซาร์ทคือ 27 มกราคม ค.ศ. 1756 หรือ พ.ศ. 2299 ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา

พ่อของโมซาร์ทเป็นคนที่เห็นแววจังหวะของลูกชาย ตั้งแต่ 2-3 ขวบ ที่เขาจับเครื่องดนตรีมาเล่นดนตรีที่ได้ยินทำนองเพียงครั้งเดียวอย่างคล่องแคล่วไม่ผิดเพี้ยน แถมยังเล่นทำนองที่ว่างกลับหน้ากลับหลัง หลับตาเล่นเปียโน ตรงนี้ทำให้เลโอโพลด์คิดการใหญ่คือ นำโมซาร์ทกับพี่สาวที่ยังเด็กเช่นกัน ออกตระเวนแสดงความอัจฉริยะตามราชสำนักทั่วยุโรป และ เป็นที่ฮือฮากันไปทั่ว ประตูลงวังของพระเจ้าจอร์จที่ 4 ในยุโรปยุคนั้นเปิดกว้างต่อการแสดงของครอบครัวโมซาร์ท เด็กน้อยโวลฟ์กังคือ ดาราของคณะครอบครัวโมซาร์ท

อย่างไรก็ตาม ถ้าเรากลับมาวิเคราะห์ ความสามารถของโมซาร์ทในช่วงนี้ จริงๆคือการเลียนแบบคล้ายๆคอมพิวเตอร์หรือหุ่นยนต์หรือนกแก้วนกขุนทองที่ฝึกไว้ดีแล้ว แต่เป็นเด็กสี่ขวบทำให้เกิดน่าดูขึ้นมา แต่ของแบบนี้ถ้าเขาโตขึ้นแล้วไม่มีพัฒนาการก็มีหวังจะขายไม่ได้ และ โลกก็ไม่ได้รำลึกถึงโมซาร์ทอย่างที่เป็นอยู่

ดังนั้น เมื่อโมซาร์ทเริ่มโตขึ้น อัจฉริยะก็ฉายแววจากการสังเคราะห์ความจำให้กลายเป็นบทเพลงที่ตัวเองสร้างขึ้นเอง โดยเขาเริ่มแต่งงานเพลงชิ้นแรกเมื่ออายุ 6 ขวบ เป็นเพลงเดินรำแบบมินูเอตที่ไม่ยาวนัก จากนั้นโมซาร์ทไม่เคยหยุดแต่งเพลงเลยจนตายในอีก 29 ปีต่อมา

จุดที่น่าสนใจคือ โมซาร์ทเองแม้จะไม่เคยเรียนดนตรีกับใครอย่างเป็นทางการเป็นเรื่องราว แต่เขาก็ไม่ได้ปฏิเสธการเรียนรู้หรือขอคำชี้แนะจากครูอาจารย์ที่มีชื่อเสียงในยุคนั้น ไม่ว่าจะเป็น พ่อของตัวเอง ที่วางรากฐานการแต่งดนตรีให้ หรือ โจฮัน คริสเตียน บาค คีตกวีผู้มีชื่อก้องยุคนั้น หรือ ปาเดร มาร์ตินี นักบวชอิตาลี ผู้เป็นบรมครูด้านการประพันธ์ดนตรีของยุโรปยุคนั้น หรือ โจเซฟ ไฮเดิน

นอกจากนั้น ในวัยเด็กจนถึง 16 ปี โมซาร์ทเดินทางไม่หยุดเพื่อตระเวนออกแสดง เขาได้ไปที่ศูนย์อารยธรรมของยุโรปตะวันตกสมัยนั้น ไม่ว่าจะเป็นหลายนครในอิตาลีทั้งมิลาน ฟลอเรนซ์ เนเปิลส์ เวนิส ไปวาติกัน ไปกรุงปารีส และ ซ้ำมช่องแคบไปอังกฤษ ตรงนี้ทำให้โมซาร์ทได้ยินแนวดนตรีที่หลากหลาย ซึ่งเขานำมาปรับและประยุกต์ใช้ในงานประพันธ์ดนตรีของเขาในช่วงต่อมา

โมซาร์ทเองก็เคยพูดว่า แม้เขาจะมีพรสวรรค์ในเรื่องได้ยินทำนองที่ไพเราะจำง่ายติดหู จนทำให้เพลงที่ประพันธ์มีเสน่ห์น่าฟัง แต่ไม่ใช่ว่าผลงานที่ออกแสดงจะออกมาง่ายๆ โมซาร์ททำงานหนักมากที่จะทำให้ดนตรีของเขาออกมาดีและงดงามตามที่ตั้งใจไว้ ดังนั้นนี่ก็ยืนยันว่าแม้อัจฉริยะก็ต้องฝึกฝนและพากเพียรเพื่อตัวเองจะได้ประสบความสำเร็จ

ชะตาเริ่มเล่นตลกกับโมซาร์ทเมื่อเขาเริ่มโตเป็นหนุ่ม เพราะความน่ารักมันขายไม่ได้ (อันนี้เป็นปัญหาธรรมดาโลกที่บรรดาดาราเด็กทั้งหลายพบประจำว่าตัวเองจะตกงานเมื่อโตขึ้น) ถึงเขาจะมีฝีมือ

ในการแต่งดนตรี แต่นักประพันธ์เพลงคนอื่นก็ยังมี โมซาร์ทเองก็ต้องฝ่าฟันเพื่อให้ผลงานของตัวเองเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง ซึ่งจุดขายเรื่องการเป็นเด็กอัจฉริยะนั้นก็ใช้ไม่ได้อีกต่อไป เวลาคนเขาฟังผลงานดนตรี

ปัญหาอีกอย่างที่โมซาร์ทไม่ชอบคือ บ้าเนกเกิด เพราะหลังจากออกตระเวนแสดงทั่วยุโรป เขาก็ต้องตามพ่อกลับมาประจำสำนักเจ้าผู้ครองซอลสเบิร์ก ที่ทำให้เขาอึดอัด เพราะเหมือนจับพญามังกรมาขังในคอกน้อยเสียแล้ว อีกอย่างท่านเจ้าผู้ครองนครนั้นเป็นพระจึงไม่ชอบให้โมซาร์ทแต่งเพลงอะไรอื่นนอกจากเพลงศาสนา ภาวการณ์แบบนี้ทำให้โมซาร์ทหงุดหงิดมากขึ้นเพราะพลังการสร้างสรรค์ของเขากำลังถูกปิดกั้น และ เขารู้สึกว่าตัวเองกำลังเฉาตาย

ในปี 1781 เขาจึงตัดสินใจครั้งสำคัญที่ถือว่ากล้าหาญมากในยุคนั้น คือ การขอลาออกจากสังกัดของเจ้าผู้ครองนครเพื่อจะไปทำงานเป็นศิลปินอิสระเพื่อใช้ฝีมือดนตรีของตัวเองสร้างชื่อและฐานะในเวียนนา มหานครแห่งอารยธรรมของยุโรปตะวันตกยุคนั้น

นี่เหมือนกับการออกจากบริษัทมาทำงาน “ฟรีแลนซ์” นั่นเอง แต่ในยุคโมซาร์ทเรื่องแบบนี้มันไม่ง่าย เพราะศิลปินที่ไม่มีเจ้านายเลี้ยงก็ต้องลำบากมากในการหางาน และ ไม่มีความมั่นคงในชีวิต เพราะเจ้านายทำหน้าที่เป็นรัฐสวัสดิการให้คนในสังกัด เพราะไม่เพียงดูแลตัวศิลปิน ยังดูแลถึงครอบครัวอีกด้วย

นักเขียนประวัติโมซาร์ทบางคนถึงเปรียบเทียบการตัดสินใจของโมซาร์ทคราวนี้ว่า นี่แหละคือ การแสดงอหังการของศิลปินครั้งแรกๆในโลกตะวันตกทีเดียว

การตัดสินใจครั้งนี้แหละ ที่ทำให้โลกได้ประโยชน์เพราะโมซาร์ทต้องแต่งดนตรีหาเลี้ยงชีพ ซึ่งก็ต้องทำงานเพลงหลายๆแนวตามแต่ใครจะจ้าง ทำให้เขามีมรดกทางดนตรีเหลือไว้มากมาย (โชคดีอีกเรื่องคือ ตอนนั้นยังไม่มีระบบบันทึกเสียง ไม่งั้นโมซาร์ทอาจจะแต่งเพลงไม่มากแล้วก็ขายลิขสิทธิ์บันทึกแผ่นวนไปวนมาก็ได้)

งานต่างๆเหล่านี้มีทั้งอุปรากร, ซิมโฟนี, คอนแชร์โต้ (การเล่นเครื่องดนตรีเดี่ยวประชันกับวงดุริยางค์) , โซนาต้า (ดนตรีบรรเลงขึ้นเดียว) จำนวนมหาศาลที่ฟังที่ใครก็มีความเพราะฟังเกินบรรยาย ที่คนฟังคุ้นหูก็คือ ทำนองเปิดของซิมโฟนีหมายเลข 40, ทำนองเปิดของงานประพันธ์สำหรับวงเครื่องสายชื่อ A little Night Music , บทเพลงโหมโรงจากอุปรากรเรื่อง “งานวิวาห์ของฟิกาโร” หรือ Marriage of Figaro เป็นต้น

ที่น่าทึ่งคือช่วงที่โมซาร์ทผลิตงานชิ้นเอกเหล่านี้ เป็นช่วง 10 ปีสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเขาไม่ได้มีชีวิตที่ราบรื่น เพราะไหนจะต้องคิดเสนองานใหม่ออกสู่ตลาดเพราะไม่มีสังกัด ไหนจะต้องหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งก็ไม่ค่อยราบรื่นนักเพราะว่าโมซาร์ทใช้เงินเก่งทีเดียว

(นักเขียนประวัติโมซาร์ทหลายคนตำหนิ คอนสตันซ์ ภรรยาโมซาร์ท ว่าบริหารบ้านเรือนไม่เป็น แถมเป็นต้นเหตุของปัญหาครอบครัวซะอีก โดยยกเรื่องที่ว่าเธอเก็บเงินไม่อยู่จนไม่มีค่าทำศพเลย ต้องปล่อยให้เขาฝังสามีในหลุมศพของพวดยาจก แต่ค้นคว้ารู้หลังจากมาได้ว่า จริงๆ คอนสตันซ์เป็นแม่บ้านที่สามารถทีเดียว ที่พาบ้านเรือนผ่านวิกฤติหลายอย่างมาได้ ไม่อย่างนั้นครอบครัวโมซาร์ทอาจจะแยก กันนี้ได้)

โมซาร์ทเสียชีวิตเมื่ออายุ 35 ปี ที่เวียนนาจากสาเหตุที่ยังสันนิษฐานกันอยู่ว่ามาจากอะไรแน่ และ เขายังทำงานจนนาทีสุดท้าย คือ การแต่งเพลงสวดงานศพ แต่ทำไม่จบ

งานของโมซาร์ทนั้นนักวิชาการด้านดนตรีบอกว่าเป็นแบบคลาสสิกบริสุทธิ์ คือ เสนอความงามของเสียงดนตรีที่เรียบเรียงอย่างดีเพื่อความจรรโลงใจของผู้ฟัง แต่จะไม่ก่อความสะเทือนอารมณ์ของคนฟังไม่ว่าจะเศร้าสลด หรือ หวานหยดย้อย สิ่งที่ทำให้ดนตรีโมซาร์ทโดดเด่นกว่าเพื่อนร่วมสมัยและผลงานของเขาเป็นอมตะอยู่จนทุกวันนี้คือ ความง่ายแต่งามของงานดนตรีที่ไม่ใช่ว่าใครจะทำได้ง่ายๆ ซึ่งว่ากันว่าจะทำให้งานของเขามีคนฟังต่อไปเรื่อยๆ จนไม่เหลือมนุษย์อีกต่อไป

“พลังงานทดแทน”

ณรงค์ กิ่งแก้ว

นันทณรงค์ฟาร์ม สระบุรี

ถ้าท่านผู้อ่านได้รับชมการถ่ายทอดทางสถานีโทรทัศน์เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2548 กระแสพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของพี่น้องชาวไทยทุกๆ ท่าน ซึ่งให้ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีความหมายอยู่ในตัวอยู่แล้ว และอีกหลายเรื่องราวซึ่งล้วนแล้วแต่มีประโยชน์แก่พสกนิกรของพระองค์ท่านอย่างมากมายมหาศาล อาทิ พลังงาน (น้ำมัน) กำลังจะหมดจากโลกของเราไปอีกไม่นาน ถึงเวลาแล้วหรือยังที่จะหาพลังงานทดแทน ส่วนพระองค์ท่านได้ทรงค้นคว้าทดลองอยู่ตลอดเวลา และเป็นที่รับทราบกันดีในหมู่พสกนิกร ผมได้รับฟังตรงจุดนี้และมีข้อมูลบางอย่างในมือ ก็อยากจะนำมาเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวคิดของเกษตรกรเกี่ยวกับพลังงานทดแทน ซึ่งในที่นี้ที่อยู่ใกล้ตัวพี่น้องเกษตรกรมากที่สุด คือ น้ำมันดีเซล (โซล่า)

พวกเราคงจะรู้จักคำว่า **ไบโอดีเซล** ซึ่งได้จากการผสมกันระหว่างน้ำมันที่ได้จากพืชน้ำมัน เช่น มะพร้าว ปาล์มน้ำมัน กับน้ำมันดีเซล (โซล่า) ตามอัตราส่วนที่แต่ละหน่วยงานทดลองใช้ไม่เท่ากัน

แก๊สโซฮอล ก็ไบโอดีเซล ที่เป็นการนำเอาเอทานอล ซึ่งได้จากการใช้ผลิตผลทางการเกษตร เช่น มันสำปะหลัง อ้อย นำมาหมักและผ่านขบวนการกลั่น แล้วนำมาผสมกับน้ำมันเบนซิน ตามอัตราส่วน ถ้ามาตรฐานยุโรปใช้เอทานอล 5% ผสม แต่ถ้าอเมริกาและไทยจะใช้อยู่ที่ 10%

ที่กล่าวมาข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นไบโอดีเซล หรือแก๊สโซฮอล ล้วนแล้วแต่ยังใช้น้ำมันเป็นตัวหลักทั้งสิ้น แต่มีพืชชนิดหนึ่งที่ไม่ต้องใช้น้ำมันผสมเลย เมื่อบีบน้ำมันแล้ว สามารถนำมาเติมเครื่องยนต์ใช้แทนน้ำมันดีเซลได้เลย พืชชนิดนั้นคือ **“สบู่ดำ”**

เมื่อประมาณ 25 ปีที่แล้ว มีทีมงานวิจัยพลังงานทดแทนอยู่กลุ่มหนึ่ง นำทีมโดยท่านอาจารย์สุขสันต์ สุทธิผลไพบุลย์ ผู้บุกเบิกพืชน้ำมัน **“สบู่ดำ”** ในประเทศไทย อาจารย์สุขสันต์ฯ ได้กล่าวว่า ความจริงเรื่องสบู่ดำนั้น คุณระพีพันธ์ ภาคสมุทร เป็นผู้คิดค้นนำน้ำมันสบู่ดำมาเติมเครื่องยนต์ดีเซลรอบตัว เมื่อ 25 ปีที่แล้วมา อาจารย์สุขสันต์ฯ ก็เป็นผู้ร่วมงานคนหนึ่งตั้งแต่ต้น

ก่อนอื่น เรามาทำความรู้จักกับพืชน้ำมันสบู่ดำกันหน่อย ถิ่นกำเนิดดั้งเดิมอยู่แถวๆ นิการากัว ซึ่งอยู่ทางเหนือของคลองปานามา มีคุณสมบัติพิเศษคือ มีฟองและใช้ทำสบู่ได้ เมล็ดสามารถจุดไฟติดลุกได้นาน ใช้แทนขี้ได้ในสมัยก่อนได้ เข้ามาในเมืองไทยเมื่อ 300 ปีก่อนแล้ว สมัยกรุงศรีอยุธยา

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ เป็นไม้ยืนต้น อายุไม่น้อยกว่า 20 ปี อยู่ในวงศ์ยางพารา เช่น ยางพารา เปล้าน้อย สบู่แดง ในประเทศไทยพบต้นที่มีอายุมาก เท่าที่พบไม่น้อยกว่า 70 ปี ลำต้น สูง 2-7 เมตร มีจำนวน 157 ชนิด แต่ที่พบในประเทศไทย มี 2 ชนิด คือ สบู่ดำ และสบู่แดง มีน้ำมัน ลำต้นเป็นไม้เนื้ออ่อน ไม่มีแกน ใบคล้ายละหุ่ง แต่หยักตื้นกว่า

การปลูก ปัจจุบันปลูกได้ 2 วิธี คือ ใช้ท่อนพันธุ์ และการเพาะเมล็ด ถ้าใช้ท่อนพันธุ์ ตัด ท่อนละ 30 เซนติเมตร ปักชำในถุงที่เตรียมดินไว้แล้ว คือ ใช้ดิน 3 ส่วน + ทราาย 3 ส่วน ใส่ปุ๋ยคอก 1 ส่วน หรือแกลบก็ได้ ปักชำ 45-60 วัน ก็ย้ายลงปลูกในแปลงจริง อายุประมาณ 6 เดือน ก็ให้ผลผลิต ถ้าเพาะด้วยเมล็ดจะให้ผลผลิตเมื่ออายุ 8 เดือนขึ้นไป เป็นพืชที่ให้ผลผลิตเร็ว

ดอก ใน 1 ช่อจะมี 10 ดอก มีดอกเกสรตัวผู้ 7 ดอก และดอกเกสรตัวเมีย 3 ดอก ทำให้ผลผลิตยังน้อยอยู่ ทนทานต่อความแห้งแล้ง ในทะเลทรายก็ปลูกได้ แต่ถ้ามีการให้น้ำได้ จะให้ผลผลิตตลอดทั้งปี ถ้าไม่มีน้ำให้ปกติจะทิ้งใบในช่วง พฤศจิกายน - ธันวาคม แต่ถ้ามีน้ำให้จะแตกใบอ่อน และออกดอกทันที

จากการวิเคราะห์ของกองเกษตรเคมี กรมวิชาการเกษตร พบว่ามีน้ำมันทั้งเปลือกและเนื้อ ใน 34-35 % เฉพาะเนื้อในเมล็ดสีขาวมีน้ำมัน 50% และมีกรดไขมันอิ่มตัว 79-80% มีกรดไขมันไม่อิ่มตัวเพียง 20% และกรดไขมันอิ่มตัวจะแข็งตัวเมื่ออุณหภูมิต่ำเหลือ -7 องศาเซลเซียส สรุปว่าทั่วทุกภาคของประเทศไทยสามารถใช้น้ำมันจากสบู่ดำได้ นอกจากนี้ กากที่เหลือจากการบีบน้ำมันแล้ว สามารถนำไปทำปุ๋ยได้เป็นอย่างดี มีอินทรีย์วัตถุ 80% มีธาตุหลัก ไนโตรเจน 4.4% ฟอสฟอรัส 2% และ โพแทสเซียม 2% รวมทั้งมีธาตุรองและธาตุเสริมอีกมากมาย ซึ่งสูงกว่าปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอกอีกด้วย

น้ำมันที่ได้จากเมล็ดสบู่ดำ โดยคุณระพีพันธ์ เป็นผู้คิดค้น ทำโดยนำเมล็ดมาล้างด้วยน้ำ แล้วนำไปผึ่งลม นำเข้าเครื่องบดให้แตก แล้วนำเข้าตู้อบแสงอาทิตย์ ที่อุณหภูมิ 80 องศาเซลเซียส แล้วจึงนำเข้าเครื่องบีบแบบง่ายๆ โดยใช้ระบบไฮดรอลิกอัด ปรากฏว่าสบู่ดำ 1 กิโลกรัม จะได้ น้ำมัน 250 ซีซี หรือ 4 กิโลกรัม จะได้น้ำมัน 1 ลิตร เป็นน้ำมันดิบ คือไม่ผ่านกรรมวิธีใดๆ เลย ใช้ใส่กับเครื่องยนต์รอบต่ำได้เลย ปรากฏว่าเดินเครื่องได้เป็นผลดี ใน 1 ชั่วโมง ประมาณ 1,500-2,000 รอบ/นาที่ ใช้ น้ำมันดีเซล 654 ซีซี แต่น้ำมันสบู่ดำใช้แค่ 533 ซีซี แสดงว่ากินน้อยกว่าน้ำมันดีเซล เมื่อทำงานเท่ากัน ส่วนไอเสีย มีก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เหมือนกับดีเซล แต่ที่สำคัญคือ ไม่มี ซัลเฟอร์ไดออกไซด์เลยสำหรับสบู่ดำ

อาจารย์สุขสันต์ ฯ กล่าวต่อไปว่า ในขณะที่เครื่องยนต์ดีเซลรอบต่ำที่ใช้น้ำมันโซล่า พบว่ามีสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์ถึง 125 ส่วนในล้านส่วน (P.P.M.) อันทำให้เกิดฝนกรดเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม และไอเสียจากสบู่ดำยังมีกลิ่นหอม คว้นดำอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน และเมื่อเดินเครื่องครบ 100 ชั่วโมง ก็ผ่านการพิสูจน์พบว่าไม่แตกต่างจากน้ำมันดีเซลเลย

นอกจากนี้ นำไปใช้กับมอเตอร์ไซด์แบบทั้ง 4 จังหวะและ 2 จังหวะ พบว่า สามารถใช้แทนน้ำมันเบนซินได้ด้วย โดยรถมอเตอร์ไซด์ 2 จังหวะ สามารถใช้ทดแทนน้ำมันเบนซินได้ 30% หมายถึงใช้เบนซิน 7 ลิตร ผสมน้ำมันสบูดำ 3 ลิตร เดินเครื่องได้เป็นอย่างดี ส่วนเครื่องยนต์ 4 จังหวะ ทดแทนเบนซินได้ 10% คือ เบนซิน 9 ลิตร น้ำมันสบูดำ 1 ลิตร อัตราเท่ากับแก๊สโซฮอล การทดลองเดินเครื่อง 500 ชั่วโมง ไม่มีผลการสึกหรอเช่นกัน

สรุป น้ำมันสบูดำสามารถทดแทนน้ำมันดีเซลได้ 100% และยังสามารถใช้ผสมน้ำมันเบนซินได้ด้วย โดยใช้อัตรา 10-30% นอกจากนี้ยังใช้ทดลองกับรถยนต์ปิคอัพ โดยใช้รถยนต์อีซูซุ พบว่า สามารถทดแทนได้ 100% และวิ่งได้ 100-140 กิโลเมตร/ชั่วโมง โดยไม่ได้ปรับเครื่องยนต์แต่อย่างใด ซึ่งทดลองทั้งรถเก่าและรถรุ่นใหม่ รวมถึงการบรรทุกคน 10 คนด้วย นอกจากนี้ สบูดำยังเป็นพืชสมุนไพร ยับยั้งโรคเอดส์ ซึ่งได้ผล แต่มีผลข้างเคียงทำให้เกิดอาการท้องเสียตามมา

การปลูกในแปลงทดลองที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน โดยท่านอาจารย์สมบัติ ชินณะวงศ์ ได้ทำการทดลองมา 3 ปีแล้ว ได้ทดลองปลูก 2 วิธี คือ 1) เพาะเมล็ด 2) ใช้ท่อนพันธุ์ยาว 6-8 นิ้ว เพาะในถุงเพาะชำ ซึ่งการเตรียมดินปลูกและเพาะชำได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว

ระยะปลูก ยังมีการถกเถียงกันอยู่ เพราะถ้าดินมีความอุดมสมบูรณ์ดี ระยะปลูกอาจจะต้องห่างกันสักนิด แต่ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน ใช้ระยะปลูกระหว่างต้น 1 เมตร ระยะระหว่างแถว 2 เมตร หรือได้ 800 ต้น/ไร่ เป็นต้น

ถ้าพื้นที่ปลูกมีการให้น้ำตลอดทั้งปี สบูดำจะให้ผลผลิตได้ตลอดและไม่ทิ้งใบ แต่ถ้าไม่มีการจัดการให้น้ำ เมื่อหมดฤดูฝนเข้าสู่ฤดูแล้ง สบูดำจะทิ้งใบ แต่ไม่ตาย เพื่อความอยู่รอดทางธรรมชาติของเขา ถ้ามีน้ำเมื่อไร ก็จะแตกใบอ่อน พร้อมตาดอกออกมา

การปฏิบัติดูแลรักษาพืชสบูดำ

ก่อนที่จะนำพืชสบูดำลงปลูกในแปลง ควรมีการเตรียมดินเสียก่อน โดยการใส่อินทรีย์วัตถุลงไป เช่น มูลสัตว์ และพรวนดินให้คลุกเคล้ากันให้ดี เพราะดินคือที่อยู่อาศัยของพืช เมื่อปลูกแล้วอายุต้นได้ 1 เดือน เราก็ใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อเร่งการเจริญเติบโต ควรใช้สูตร 25-7-7 ในอัตรา 10 กิโลกรัม/ไร่ และให้อีกครั้งเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตและตัดแต่งกิ่ง หรือให้ทุก 6 เดือน

การกำจัดวัชพืช ช่วงแรกๆ ควรเอาใจใส่อย่าให้วัชพืชขึ้นคลุมสบูดำ ควรใช้จอบหรือมีด ถากถาง แล้วหาวัชพืชคลุมดินบริเวณร่องและโคนต้นเป็นการรักษาความชื้นในดิน และคุมวัชพืชได้อีกทางหนึ่ง

เรื่องโรคและแมลง ถึงแม้สบูดำจะเป็นพืชน้ำมัน แต่ก็มีศัตรูพืช เเท่าที่ตรวจพบก็มี
ประเภท เพลี้ยแป้ง เพลี้ยไฟ ไรแดง หนอนชอนใบ ควรตรวจแปลงบ่อยๆ ก็แล้วกัน ป้องกันก่อนที่
มันจะเกิด

การเก็บเกี่ยว เนื่องจากสบูดำออกดอกไม่พร้อมกัน จึงต้องทยอยเก็บตลอดทั้งปี ทำให้
เกิดปัญหาด้านแรงงาน ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ผันแปรต้นทุนการผลิต เราจะเก็บเฉพาะผลที่
เหลืองเท่านั้น สบูดำ 1 ผลจะมี 2-4 เมล็ด ส่วนใหญ่จะพบ 3 เมล็ด โดยสบูดำ 1 กิโลกรัม จะมี
ปริมาณ 85-90 ผล สบูดำ 1 กิโลกรัม เมื่อกระเทาะเปลือกแล้วจะได้เมล็ดสบูดำ 260-270 เมล็ด ยัง
มีเทคนิคการผลิตอีกมากมายที่จะทำให้ผลผลิตเพิ่ม และที่สำคัญคือการตัดแต่งกิ่งหลังจากเก็บ
เกี่ยว ถ้ามีน้ำให้น้ำตามเลย หลังจากนั้นประมาณ 6 สัปดาห์จะสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้อีก

ผลผลิตต่อไร่ ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน เฉลี่ยอยู่ที่ 600-800 กิโลกรัม/ไร่
และเปอร์เซ็นต์น้ำมันอยู่ที่ 25-30 % และเฉลี่ยไว้ว่าผลิตเป็นน้ำมันได้ 150-200 ลิตรต่อไร่ ที่
สามารถทำได้

เป็นอย่างไบบ้างครับ สบูดำ เล่าสู่กันฟัง ยังมีตัวเลขที่ทดลองอีกมากมายที่แต่ละองค์กร
ค้นคว้าวิจัยกัน จะอย่างไรก็แล้วแต่ จะทำอะไรก็ควรคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นหลัก จะ
ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกจะต้องย้อนถามไปว่า ปลูกแล้วไปขายที่ไหน มีการส่งเสริมกันเป็นระบบ
หรือไม่ มีหน่วยงานใดออกมารับผิดชอบแบบครบวงจรไหม ไม่ใช่ว่าจ้างแต่จะขายก็พินธุ์!!

ถ้าภาครัฐส่งเสริมสนับสนุนอย่างจริงจัง ไม่มีอะไรที่พี่น้องเกษตรกรจะทำให้ไม่ได้ และถ้า
ไม่เริ่มวางแผนกันตั้งแต่วันนี้ เมื่อน้ำมันหมดจากโลกจริงๆ ขึ้นมา เราจะเริ่มทันหรือ?

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณที่ทนอ่านจนจบ เอาไว้ฉบับหน้าจะเขียนเรื่องการต่อเชื้อจุลินทรีย์
ท้องถิ่น และการทำปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง เพื่อประหยัดต้นทุนการผลิต..... สวัสดีครับ.

ปกิณกะสำนักราชเลขาธิการ ตอนที่ ๓

บทความนี้สรุปและเรียบเรียงจากรายการปกิณกะจากสำนักราชเลขาธิการ
ดำเนินรายการโดย คุณประสพโชค อ่อนกอ ผู้ช่วยราชเลขาธิการ สำนักราชเลขาธิการ ออกอากาศ
เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

การใช้คำราชาศัพท์ในการรายงานอย่างเป็นทางการ

ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ
และพระบรมวงศ์เสด็จพระราชดำเนินไปในงานพระราชพิธีต่างๆ เมื่อเสด็จพระราชดำเนินถึง ผู้ที่มี
หน้าที่กราบบังคมทูลรายงาน กราบทูลรายงาน ถวายรายงาน เกี่ยวกับการจัดงาน ใช้คำขึ้นต้น คำ
สรรพนามแทนเจ้านายและผู้รายงาน ตลอดจนคำลงท้ายให้ถูกต้องตามลำดับชั้นของเจ้านาย ดังนี้

- คำขึ้นต้น คำสรรพนาม และคำลงท้ายในการกราบบังคมทูลรายงาน
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ

คำขึ้นต้น

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาท ปกเกล้าปกกระหม่อม

คำสรรพนามแทนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ

พระบรมราชินีนาถ

ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

คำสรรพนามแทนผู้รายงาน

ข้าพระพุทธเจ้า

คำลงท้าย

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

- คำขึ้นต้น คำสรรพนาม และคำลงท้ายในการกราบบังคมทูลรายงาน
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร และ สมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

คำขึ้นต้น

ขอพระราชทานกราบบังคมทูลทูลเกล้าฯ ถวายพระบาท

คำสรรพนามแทนสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร และ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

ใต้ฝ่าละอองพระบาท

คำสรรพนามแทนผู้รายงาน

ข้าพระพุทธเจ้า

คำลงท้าย

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

หรือ ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

- คำขึ้นต้น คำสรรพนาม และคำลงท้ายในการกราบทูลรายงาน
สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี สมเด็จพระ
เจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี และ สมเด็จพระ
เจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

คำขึ้นต้น

ขอพระราชทานกราบทูลทูลเกล้าฯ ถวายพระบาท

คำสรรพนามแทนสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี และ

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

ใต้ฝ่าพระบาท

คำสรรพนามแทนผู้รายงาน

ข้าพระพุทธเจ้า

คำลงท้าย

ควรมีควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

- คำขึ้นต้น คำสรรพนาม และคำลงท้ายในการกราบทูลรายงานเจ้านายชั้น พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า และ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้า มีอาทิ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดา มาตุ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวรีนารีรัตน์ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าทีปังกรรัศมีโชติ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริภาจุฑาภรณ์ และ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าอทิตยาทรกิติคุณ

คำขึ้นต้น

กราบทูลทูลบาทฝ่าพระบาท

คำสรรพนามแทนเจ้านายชั้นพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า และ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้า

ฝ่าพระบาท

คำสรรพนามแทนผู้รายงาน

ชาย ใช้คำว่า เกล้ากระหม่อม หญิง ใช้คำว่า เกล้ากระหม่อมฉัน

คำลงท้าย

ควรมีควรแล้วแต่จะโปรด

- คำขึ้นต้น คำสรรพนาม และคำลงท้ายในการถวายรายงานเจ้านายชั้นพระ วรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า และ หม่อมเจ้า อาทิ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิมลฉัตร

คำขึ้นต้น

เจ้านายชั้นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า ใช้คำว่า ทูลทราบฝ่าพระบาท
เจ้านายชั้นหม่อมเจ้า ใช้คำว่า ทูลฝ่าพระบาท

คำสรรพนามแทนเจ้านายชั้นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า และ หม่อมเจ้า
ฝ่าพระบาท

คำสรรพนามแทนผู้รายงาน
ชาย ใช้คำว่า กระหม่อม หญิง ใช้คำว่า หม่อมฉัน

คำลงท้าย
เจ้านายชั้นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า ใช้คำว่า ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด
เจ้านายชั้นหม่อมเจ้า ใช้คำว่า แล้วแต่จะโปรด

- สำหรับเจ้านายที่บวชเป็นพระภิกษุและได้รับการสถาปนาจนเป็นสมเด็จพระสังฆราช จะมีคำเรียกว่า สมเด็จพระสังฆราชเจ้า โดยใช้คำขึ้นต้น คำสรรพนาม และคำลงท้าย ในการกราบทูลรายงาน ดังนี้

คำขึ้นต้น
ขอประทานกราบทูลทราบฝ่าพระบาท

คำสรรพนามแทนสมเด็จพระสังฆราชเจ้า
ใต้ฝ่าพระบาท

คำสรรพนามแทนผู้รายงาน
ข้าพระพุทธเจ้า

คำลงท้าย
ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

- สำหรับสมเด็จพระสังฆราชองค์ปัจจุบัน คือ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก จะใช้คำขึ้นต้น คำสรรพนาม และคำลงท้าย ในการกราบทูลรายงาน ดังนี้

คำขึ้นต้น

กราบทูลทูลทูลฝ่าพระบาท

คำสรรพนามแทนสมเด็จพระสังฆราช

ฝ่าพระบาท

คำสรรพนามแทนผู้รายงาน

ชาย ใช้คำว่า เกล้ากระหม่อม หญิง ใช้คำว่า เกล้ากระหม่อมฉัน

คำลงท้าย

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

- คำขึ้นต้น คำสรรพนาม และคำลงท้าย ในการกราบเรียนรายงานสมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะและเจ้าคณะรอง และพระภิกษุสงฆ์ทั่วไป

คำขึ้นต้น

สำหรับสมเด็จพระราชาคณะ นมัสการพระคุณเจ้า

สำหรับพระราชาคณะ นมัสการพระคุณท่าน

สำหรับพระภิกษุสงฆ์ทั่วไป นมัสการพระคุณท่าน

คำสรรพนามแทนสมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะและเจ้าคณะรอง และพระภิกษุสงฆ์ทั่วไป

สำหรับสมเด็จพระราชาคณะ พระคุณเจ้า

สำหรับพระราชาคณะ พระคุณเจ้า

สำหรับพระภิกษุสงฆ์ทั่วไป พระคุณท่าน

คำสรรพนามแทนผู้รายงาน

สำหรับสมเด็จพระราชาคณะและพระราชาคณะ ชาย ใช้คำว่า กระผม

หญิง ใช้คำว่า ดิฉัน

สำหรับพระภิกษุสงฆ์ทั่วไป ชาย ใช้คำว่า ผม หญิง ใช้คำว่า ดิฉัน

คำลงท้าย

สำหรับสมเด็จพระราชาคณะ	ขอนมัสการด้วยความเคารพยิ่ง
สำหรับพระราชาคณะ	ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง
สำหรับพระภิกษุสงฆ์ทั่วไป	ขอนมัสการด้วยความเคารพ

ท่านที่สนใจเกี่ยวกับการใช้คำราชาศัพท์และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สามารถรับฟังได้จากรายการปกิณกะสำนักราชเลขาธิการ ทุกวันอังคาร เวลา ๐๖.๓๐ – ๐๗.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุสุราธรรมย์ เอเอ็ม ๑๕๗๕ กิโลเฮิรซ์ หรือที่เว็บไซต์ www.mfa.go.th/web/149.php รวมทั้งหนังสือวิทยุสุราธรรมย์ ซึ่งนำรายการที่ได้ออกอากาศแล้ว มาสรุปเรียบเรียงเป็นบทความ ลงพิมพ์ในวาระนั้นคร

10 เหตุผลที่เด็กควรอ่านนิทาน

1. นิทานเป็นตัวบ่มเพาะศีลธรรมในชีวิต ในทุกชาติทุกภาษา ชาวต่างชาติเองก็มีนิทานอีสปซึ่งมีมานานกว่า 3 พันปีแล้ว คนไทยเองก็มีนิทานเก่าๆ ที่มีการสอนศีลธรรมเยอะมาก
2. นิทานทำให้เด็กรู้สึกว่าได้ถูกสอน อย่างเรื่องราวสีห์กับหนู เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนมากในเรื่องการใช้ชีวิตที่สมดุล เราชอบสอนเด็กว่าคนตัวใหญ่ต้องช่วยคนตัวเล็ก คนมีมากกว่าต้องช่วยคนมีน้อยกว่า แต่เรื่องนี้สอนว่าคนตัวเล็กก็ต้องเกื้อกูลคนตัวใหญ่ในเงื่อนงำที่เกื้อกูลได้ด้วย อันนี้คือความแยบยลของนิทาน โลกเราจะรอดเพราะความกตัญญู ถ้าวันหนึ่งวันใด ความกตัญญูหายไป ชีวิตเราก็ไม่รอด โลกก็ไม่รอด
3. นิทานเป็นหลายๆ สิ่งในชีวิต ไม่ใช่แค่ความฝัน ไม่ใช่แค่จินตนาการ แต่เป็นเนื้อเดียวกันกับชีวิต นิทานเป็นส่วนสำคัญมากและสวยงามมากที่ผู้ใหญ่ใช้เชื่อมไปถึงเด็ก ทำให้ผู้ใหญ่เข้าไปอยู่ในใจเด็กๆ ได้อย่างแยบยล
4. นิทานหลายๆ เรื่องพูดเรื่องบุคลิกภาพ ว่าต้องเป็นคนแข็งแรง ต้องเป็นผู้นำในการพาชีวิตตนและผู้อื่นไปสู่ชีวิตที่ดีกว่า เช่น เรื่องหมีปวดฟันบอกเราว่า ถ้ากินอาหารที่มีประโยชน์ก็จะมีสุขภาพที่ดี หรืออย่างเรื่องช้างน้อยใจอาวี สอนเด็กว่าถ้าเราเป็นเด็กเกเร เราก็จะไม่มีเพื่อน สุดท้ายแล้ว นิทานทุกเรื่องสอนศีลธรรมและจริยธรรมทุกด้าน
5. นิทานหลายๆ เรื่องพูดเรื่องวัฒนธรรมและการกินอยู่ เป็นการเปิดโลกการเรียนรู้ให้กับเด็ก ทำให้รู้ว่าที่ไหนมีบริบททางวัฒนธรรมอย่างไร
6. ตัวอย่างนิทานเรื่อง “กระต่ายตื่นตูม” สังคมไทยเป็นสังคมตื่นตูม ไม่ได้ไปดูที่จุดเกิดเหตุว่ามันเกิดจากอะไร แต่วิ่งไปก่อน ตื่นตูมไปก่อน บาดเจ็บไปก่อน แล้วค่อยมาสอน มันอยู่ที่เราจะเอาแก่นของนิทานมาพูดคุยกับเด็กได้ไหม
7. นิทานสร้างความผูกพันในครอบครัว ถึงแม้ว่าการพูดคุยกันในชีวิตประจำวันจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวได้ในระดับหนึ่ง แต่ถ้าเรามีเนื้อเรื่องสนุกสนาน คำสวยๆ จะสนใจในการพูดคุยได้มากกว่า

8. สมมติว่า แม่คนหนึ่งมีนิทานอีสปอยู่ในใจ เขาจะสอนลูกได้ทุกเรื่อง ว่าจะใช้ชีวิตอย่างไร จะทำตัวอย่างไรให้มีวินัย ก็เล่านิทานไปได้เรื่อยๆ ไม่ต้องมานั่งสอนทีละขั้นเป็นลำดับ 1, 2, 3, 4,
9. เวลาเล่านิทาน ลูกจะคลุกคลีกับแม่ เวลาที่นอนนอน จะเป็นช่วงมหัศจรรย์มากที่แม่สอนทุกอย่างให้ลูกได้ เพราะเป็นเวลาสบายๆ แม่ได้พูดคุยกับลูก เล่าเรื่อง จับมือลูก กอดลูกขณะเล่านิทาน ลูกรับรู้ได้เลยว่าความรักที่แม่มีให้เป็นอย่างไร หรือว่าระหว่างให้นมลูก แม่เล่านิทานที่เป็นคำคล้องจอง ลูกก็จะได้ฟังเสียงแม่ที่อ่อนโยน ได้ฟังคำเพราะๆ เป็นวิธีสร้างความสัมพันธ์ที่ดีมากๆ
10. การเล่านิทานเป็นการลงทุนในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ลงทุนน้อย แต่ใช้ปัญญาเยอะ ถ้าพ่อแม่มาลงทุนด้วยเวลาที่จะให้กับลูกเพื่อเล่านิทาน คิดว่าจะได้สิ่งที่น่ามหัศจรรย์อีกมากมาย

คุณรู้หรือไม่

หนังสือวิทยุสราญรมย์ฉบับนี้มีคำถามน่ารู้เป็นภาษาอังกฤษมาให้ท่านได้ลองตอบกันดู
นอกจากได้เรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษแล้ว ยังได้ทบทวนความรู้รอบตัวอีกด้วย
แล้วพบกับคำเฉลยในหนังสือวิทยุสราญรมย์ฉบับถัดไป (ฉบับที่ 31 ประจำเดือนเมษายน
– มิถุนายน 2549)
ขอให้ทุกท่านโชคดีนะคะ

Select one correct answer..... Good Luck ☺

1. In Japan, from the late 12th century onwards,, or warrior chief, was mandated by the court to maintain order, thus creating a new centre of authority.
(a) Emperor (b) Shogun (c) Daimyo (d) Samurai
2. Japanese language was different from Chinese, Japanese language iswhereas Chinese language is.....
(a) polysyllabic-monosyllabic (b) monosyllabic-polysyllabic
(c) monosyllabic- monosyllabic (d) polysyllabic-polysyllabic
3. There are 4..... in India : Kshatriyas, Brahman, Vaisyas and Sudras.
(a) gentries (b) crafts (c) positions (d) castes
4. The Buddhist monastery of, especially described by Xuanzang, was the most highly reputed.
(a) Nalanda (b) Gaya (c) Sarnath (d) Kusinaga
5., whose name is a deformation of the Sanskrit NAGARA, which means CITY or the urbanized space as against the still wild space of the forest.
(a) Capital (b) Abad (c) Angkor (d) Thani
6. Kingdom of.....was a busy maritime kingdom in the area of present day Nha-trang and Phan-rang. In 1177, the Kingdom attacked Angkor and threatened the greatest South-East Asian kingdom of the time.

- (a) Mataram (b) Majopahit (c) Pasai (d) Champa

7. The famous pilgrim.....(602-664) was one of the greatest figures in the history of Chinese Buddhism. He traveled to India for 17 years leaving a detailed account of his pilgrimage entitles XIYUJI (Travel to the West).

- (a) Fa Hien (b) Zheng He (c) Wu Zetian (d) Xuanzang

8. In about 1265, Nicolo and Maffeo (father and uncle of the famous) reached Qubilay Khan's capital.

- (a) Plano Carpini (b) Marco Polo
(c) Americo Vespucci (d) Joseph Needham

9. Mount.... is the axis of the world in Hindu Cosmology.

- (a) Altai (b) Everest (c) Meru (d) Korakorum

10. The fleet of Chinese Admiral.....went through every port in South-East Asia during his altogether 7 expeditions (A.D.1405-1433)

- (a) Zheng He (b) Du Fu
(c) Qubilay Khan (d) Tang Taizong

หนังสือวิทยุสารานุกรมย์ ฉบับที่ 30 ขอเชิญทุกท่านร่วมสนุกในการตอบคำถามเพื่อรับรางวัล

พจนานุกรมอังกฤษ – ไทย ฉบับกะทัดรัด ของสำนักพิมพ์ซีเอ็ด จำนวน 40 รางวัล

ส่งคำตอบของท่าน ทางไปรษณียบัตร หรือ จดหมาย มาที่ สถานีวิทยุสารานุกรมย์
กระทรวงการต่างประเทศ ถนนศรีอยุธยา เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400 วงเล็บมุมซองว่า (ร่วมสนุกมี
รางวัล) หรือทางอีเมลที่ radio_saranrom@mfa.go.th ภายในวันที่ 31 พฤษภาคม 2549 (โปรดดู
ตัวอย่างการส่งคำตอบและเกณฑ์ในการตัดสินให้ได้รับรางวัลท้ายคำถาม)

พบกับคำเฉลยและรายชื่อผู้ได้รับรางวัลในหนังสือวิทยุสารานุกรมย์ ฉบับที่ 31 เดือน
เมษายน – มิถุนายน 2549

ขอให้ทุกท่านโชคดีนะคะ

ตัวอย่างการเขียนคำตอบ

1. ชื่อ.....	2. ชื่อ.....	3. ชื่อ	4. ชื่อ	5. ชื่อ
6. ชื่อ.....	7. ชื่อ.....	8. ชื่อ	9. ชื่อ	10. ชื่อ

เกณฑ์ในการตัดสินให้ได้รับรางวัล

1. ท่านที่ตอบถูกอย่างน้อย 6 ข้อและส่งภายในวันที่กำหนดจึงจะเข้าข่ายได้รับรางวัล (ตามตราประทับวันที่ของไปรษณีย์ต้นทาง)
2. ในกรณีมีผู้เข้าข่ายได้รับรางวัลเกิน 40 ท่าน จะนำรายชื่อผู้ที่ตอบได้มาเรียงลำดับโดยใช้เกณฑ์ตามลำดับดังนี้
 - 2.1 นำรายชื่อผู้ที่ตอบได้จำนวนข้อมากที่สุดไว้เป็นลำดับแรก ผู้ตอบได้จำนวนข้อน้อยรองลงมาเป็นลำดับถัดไป
 - 2.2 กรณีมีผู้ตอบได้จำนวนข้อเท่ากัน จะเรียงรายชื่อตามชื่อของผู้ที่ได้ส่งคำตอบก่อนเป็นลำดับแรก โดยถือตราประทับวันที่ของไปรษณีย์ต้นทางเป็นเกณฑ์
 - 2.3 ในกรณีมีผู้ตอบได้จำนวนข้อเท่ากันและมีตราประทับวันที่ของไปรษณีย์ต้นทางวันเดียวกัน คณะผู้จัดทำหนังสือวิทยุสารานุกรมย์ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาเพิ่มหรือลดรางวัลตามที่เห็นเหมาะสม
3. ผลการตัดสินของคณะผู้จัดทำหนังสือวิทยุสารานุกรมย์ถือเป็นข้อยุติในทุกกรณี

เพราะความสุข คือ ความสำเร็จของชีวิต

พิสมัย ชำนาญคิด

ความสุขคืออะไร หลายท่านตั้งคำถาม และคงมีคำตอบมากมาย บ้างก็ว่าความสุขคือการได้ในสิ่งที่ปรารถนา บ้างก็ว่าความสุขคือความพอใจในสิ่งที่มีอยู่ ยิ่งถามต่อไป คำตอบก็จะหลากหลายและนัยแห่งคำตอบก็โน้มเอียงไปตามความต้องการของแต่ละคน

แต่ความสุขก็คือความสุข จะเป็นอะไรอย่างอื่นไปไม่ได้ ความสุขยังเป็นตัววัดความสำเร็จในชีวิตว่ามีมากน้อยเพียงไร คนที่มีความสุขมากแสดงว่าชีวิตประสบความสำเร็จ คนที่ไม่มีความสุขนั้น ชีวิตอาจเพิ่งเริ่มต้นเท่านั้นเอง ส่วนคนที่มีแต่ความทุกข์นั้น อาจเพราะคิดว่าชีวิตมีแต่ขาดทุนและล้มเหลว

ความสุขไม่มีข้อกำหนดชัดเจนว่าอยู่คนเดียวมีความสุขมากกว่าอยู่หลายคนหรืออยู่รวมกลุ่มกันมีความสุขมากกว่า บางคนบอกว่า ฉันเป็นฉันเอง ฉันไม่ต้องพึ่งพาอาศัยใครรอบข้าง ฉันก็มีความสุขได้ บางคนบอกว่าฉันจะอยู่ไม่ได้หากขาดเขา บางคนอาจแย้งว่า ฉันต้องได้ ฉันต้องมี และ ฉันต้องเป็น อย่างที่ฉันต้องการ จึงจะมีความสุขได้

แต่เนื้อแท้ของความสุขอาจไม่ได้อยู่ที่สิ่งเร้าภายนอกหรือความมีตัวตนก็ได้ ความสุขที่แท้จริงเป็นเรื่องของกายกับจิตที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน ทำงานประสานควบคู่กันไป และแสดงออกมาทางกาย วาจา ใจ เวลาคนมีความสุขหรือความทุกข์ จึงแสดงออกทางหน้าตา ผิวพรรณ และสายตา โดยเฉพาะสายตาที่เป็นหน้าต่างของหัวใจ จะฉายแววแห่งความสุขความทุกข์อย่างชัดเจน

ทำไมคนเราต้องสร้างสุข

มีคำกล่าวที่คุ้นหูว่า จิตเป็นนายกายเป็นบ่าว จิตใจมีอำนาจเหนือร่างกาย ร่างกายอยู่ภายใต้การควบคุมของจิตใจ หากจิตใจเกิดความเครียดความไม่สบาย ย่อมส่งผลต่อร่างกาย ทำให้เจ็บป่วย อาจเป็นโรคร้ายแรง หรืออาจเป็นโรคภัยไข้เจ็บบางอย่างที่แพทย์หาสมมติฐานของโรคไม่ได้ ก็จะลงความเห็นว่ามีมาจากความผิดปกติของจิตใจ

ดังนั้น การรักษาจิตใจของเราให้มีสุขภาพจิตที่ดี มีจิตใจที่งดงามและมีความสุขจะช่วยลดอาการเจ็บป่วยทางกายลงได้

11 วิธีสร้างชีวิตให้มีสุข

1. **ทำความดีอยู่ตลอดเวลา** ความดีนั้นเป็นอาหารของใจที่จะหล่อเลี้ยงจิตใจให้มีความสงบร่มเย็นและมีความสุข ใจที่ทำแต่ความดีจึงมีแต่ความสงบสุขที่เยือกเย็น ทำให้นอนยากเข้าใกล้ หน้าตาผ่องใส อิ่มบุญ อิ่มสุข ยามนอนก็หลับได้สนิทไม่ฝันร้าย เมื่อเราทำความดี ให้เชื่อว่าต้องดีแน่นอนและจะดีทันทีที่เราทำ เพราะความดีได้จับตัวเราเอาไว้แล้ว แต่ถ้าเราทำความชั่ว ให้เชื่อว่าต้องได้รับผลร้ายแน่นอน เนื่องจากความชั่วได้จับตัวเราเอาไว้แล้วเช่นกัน จิตใจของผู้ทำชั่วจะดิ้นรนร้องหาจากเจ้าของอยู่วันยังค่ำโดยที่เจ้าของหารู้ตัวไม่

การทำความดีต่างๆ มีหลากหลาย ทั้งการทำบุญ ให้ทาน รักษาศีล ทำสมาธิภาวนา ใจที่ทำความดีจะน้อมนำให้เห็นบุญกุศลจากการปฏิบัติ และน้อมนำให้เราเชื่อว่าจะได้พบแต่สิ่งที่ดี

2. **การเป็นผู้ให้** การให้ในวงกว้าง ได้แก่ การให้ความจริงใจ การใส่ใจกับผู้อื่น การให้ในวงที่เจาะจงลงไปจะทำให้จิตเกิดการปล่อยวาง ละความยึดติดในตัวตนวัตถุสิ่งของ เมื่อได้ให้ จิตจึงเกิดการปล่อยวาง ผู้ที่ได้ให้ ยิ่งให้มากเท่าไร ใจยิ่งเป็นสุขมากเท่านั้น เพราะจิตได้มองเห็นค่าจากการให้มากกว่าค่าของวัตถุสิ่งของ การให้ทั้งในวงกว้างและวงที่เจาะจงจึงทำให้เกิดความสุขจากการเป็นผู้ให้

3. **การมองโลกตามความเป็นจริง** คนส่วนมากเป็นทุกข์เพราะไม่ยอมรับความจริงและต่อต้าน จึงทำให้ใจเป็นทุกข์ การมองเห็นสาระสำคัญที่แท้ของชีวิตจะช่วยให้จิตใจยอมรับและปรับสภาพได้ในทุกเรื่องราวที่ต้องเข้าไปพัวพัน จึงควรยอมรับทุกข์ ยอมรับว่าโลกนี้เต็มไปด้วยความทุกข์ จะทุกข์จะนังก็ทุกข์ ทุกอย่างมันเกิดขึ้นต่อเนื่องอย่างที่ใจเรามองตามไม่ทัน จึงไม่รู้ ว่าร่างกายเป็นก้อนทุกข์ เพราะความไม่รู้จึงทำให้เข้าไปยึดแล้วก็ทุกข์ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่าสิ่งที่น่ากลัวที่สุดสำหรับมนุษย์คือความไม่รู้

4. **การรู้จักพอหรือพอเพียง** แนวคิดนี้สามารถนำไปใช้ได้กับทุกเรื่องในชีวิต คำว่า พอ หรือ พอเพียง เป็นคำในพระพุทธศาสนา เป็นทางสายกลาง มีความหมายแฝงถึงความสันโดษ คือการพอใจในสิ่งที่มีอยู่ ไม่ต้องดิ้นรนไขว่คว้าหรือตั้งความคาดหวังเอาไว้จนเกินไป

5. **เป็นคนประหยัดแต่ไม่ขี้เหนียว** ควรพิจารณาญาณในการบริโภคและมีความเรียบง่ายในการดำรงชีวิต ไม่ใช่สิ่งของใดๆ อย่างฟุ่มเฟือยโดยไม่รู้คุณค่า การจะซื้อจะหาใดๆ ควรคำนึงหรือเล็งเห็นถึงคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมในของสิ่งนั้นอย่างชัดเจน จะทำให้เรารู้ว่าควรซื้อหาในราคาเท่าไร จึงจะพอดีและได้รับความพอใจสูงสุด ซึ่งนั่นก็คือ ความสุขในอีกระดับหนึ่งที่ได้จากการรู้จักจับจ่ายใช้สอย

6. **ทำงานอยู่เสมอและทำตามความสามารถ** การทำงานคือการลดอัตตา เป็นเส้นทางลัดไปสู่การบรรลุธรรมขั้นสูง บางคนใช้การทำงานเป็นฐานของการภาวนา การทำงานควรคำนึงคุณค่าของการทำงานควบคู่กับเป้าหมายของชีวิตไปด้วย ควรทำในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อโลกต่อธรรม ทำงานเพื่องาน ผลพลอยได้คือความสุข และทำให้ชีวิตมีคุณค่ามากขึ้น

มีความสุขความสบายใจ ไม่ควรคิดแต่ทำงานเพียงเพื่อทรัพย์อย่างเดียว (แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมด้วย หากว่ายังไม่พร้อมที่จะทำงานเพื่องานแล้ว ก็ให้ดำเนินชีวิตไปตามปรกติซึ่งจะมีความสุขกว่า--ผู้ เขียน)

7. **การพบสมณะซีพราหมณ์ ผู้ทรงศีลทรงธรรม** จะทำให้จิตใจชุ่มเย็น มีความสงบ เกิดกำลังใจในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ธรรมเปรียบเหมือนน้ำเย็นที่ชะโลมจิตใจให้ลดความเฝ้าร้อนลงได้ ชีวิตที่สมบูรณ์และมีความสุขได้นั้นต้องมีธรรมะเป็นเครื่องหล่อเลี้ยง ดังนั้น การมีความสุขที่ยั่งยืนต้องพึงเทศน์ฟังธรรมตามควรแก่โอกาส ในสมัยพระพุทธกาล มีผู้บรรลุธรรมได้เป็นพระอรหันต์สาวกมากมายจากการฟังธรรม การฟังธรรมก่อให้เกิดประโยชน์ 5 ประการ คือ ทำให้รู้ในสิ่งที่ไม่เคยรู้มาก่อน ทำให้ชัดเจนไม่สงสัย ทำให้เกิดปัญญา มีสติ และบรรลุธรรมได้

8. **การเลือกคบคน** สิ่งที่เราเข้าไปเกี่ยวข้องกับหรือมีความสัมพันธ์ด้วยนั้นย่อมมีแรงดึงดูดและส่งผลต่อจิตใจเสมอ การคบหาสนิทสนมกับคนดีย่อมทำให้มีความสุข การเลือกคบคนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลทำให้เรามีความสุขมากขึ้นหรือน้อยลงได้

9. **การอยู่กับปัจจุบัน** ข้อนี้คล้ายกับข้อที่ 3 ที่กล่าวมาข้างต้นในเรื่องการมองโลกตามความเป็นจริง แต่เน้นที่ต้องไม่ติดยึดอยู่กับอดีตที่ผ่านมาไปแล้ว และไม่กังวลในอนาคตที่ยังมาไม่ถึง ในทางพุทธศาสนา สอนให้มีสติอยู่กับปัจจุบันด้วยการคอยตามดูลมหายใจเข้าออก เพื่อให้มีสติรู้ตัวทั่วพร้อมอยู่ตลอดเวลา

10. **การเป็นคนตรงไปตรงมา** จะทำให้มีความสุขอย่างมหาศาลที่หลายคนอาจมองข้ามไป เพราะจิตใจไม่มีอะไรตกค้าง เป็นที่ตั้งของจิตใจที่เป็นอิสระ และมีความสุขทุกครั้งเมื่อได้พยายามตั้งใจให้ชอบด้วยการเป็นคนตรงไปตรงมา

11. **ความพอใจในความสงบ** ความสงบเป็นพื้นฐานของการภาวนาและการทำความดีทั้งหมด เมื่อใจสงบเยือกเย็น ใจก็ไม่เดินพล่านทวนทวนด้วยความทุกข์ ใจมีความสุขมากขึ้น และสามารถจัดการแก้ปัญหาใดๆ ได้ ดังที่พระพุทธองค์สอนว่า สุขอื่นใดเสมอความสงบไม่มี จิตที่ฝึกดีแล้วย่อมนำสุขมาให้

การปฏิบัติตามข้อแนะนำข้างต้นจะช่วยทำให้มีความสุข สุขจึงเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นมาได้ ชีวิตของแต่ละคนล้วนสั้นนัก อยู่ในโลกนี้ได้ระยะหนึ่งก็ต้องจากไป การมีชีวิตที่มีความสุขจึงเป็นสิ่งที่ประเสริฐสุดและคุ้มค่า บางคนรู้แต่การหาทุกข์ใส่ตัว ทำให้ความสุขที่ควรจะได้รับต้องลดทอนลงไปอย่างน่าเสียดาย พอคิดขึ้นมาได้ก็สายเสียแล้ว หากไม่ยอมมีคำว่าสาย ก็ควรเริ่มต้นใส่ใจให้ตัวเองมีความสุขเสียแต่วันนี้ ชีวิตที่ถือได้ว่าประสบความสำเร็จล้วนมีความสุขเป็นพื้นฐาน **เพราะความสุข คือ ความสำเร็จของชีวิต**

มะเร็งปากมดลูก

อุไรวรรณ คูหะเปรมะ

กรมสารนิเทศ

เมื่อปลายเดือนมกราคม 2549 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดล ประจำปี 2548 สาขากายแพทย์แก่ศาสตราจารย์ยูจีน โกลวาสเซอร์ (Professor Eugene Goldwasser, Ph.D.) ศาสตราจารย์เกียรติคุณแห่งมหาวิทยาลัยชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา และสาขากายวิธานศาสตร์แก่ศาสตราจารย์นายแพทย์ฮาร์ลด์ ชัวร์ เฮาเซน (Professor Dr. Harald zur Hausen, M.D.) ศาสตราจารย์เกียรติคุณจากศูนย์วิจัยมะเร็ง เมืองไฮเดลเบิร์ก สหพันธสาธารณรัฐเยอรมนี ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม โดยท่านหลังนี้ได้รับพระราชทานรางวัลในฐานะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับมะเร็งปากมดลูก ซึ่งเป็นสาเหตุการตายที่สำคัญในสตรีทั่วโลก โดยพบเป็นอันดับที่ 3 ของมะเร็งที่พบในสตรี และเป็นสาเหตุการตายอันดับ 1 ของมะเร็งทั้งหมดในหญิงไทยในปัจจุบัน จึงขอถือโอกาสนี้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับมะเร็งปากมดลูกและวิธีป้องกัน

การค้นพบของศาสตราจารย์นายแพทย์ฮาร์ลด์ ชัวร์ เฮาเซน

ศาสตราจารย์นายแพทย์เฮาเซนสนใจศึกษาวิจัยไวรัสแพปพิลโลมา (Virus Papilloma) หรือ HPV ที่ทำให้เกิดหูดในคนมาตั้งแต่ปี 2513 และในปี 2519 ได้ตั้งสมมุติฐานว่าไวรัสหูดมีความสัมพันธ์กับการเกิดมะเร็งปากมดลูก ต่อมา ในปี 2523 ศาสตราจารย์นายแพทย์เฮาเซนกับคณะประสบความสำเร็จสามารถแยกไวรัสแพปพิลโลมาชนิด HPV 16 และ HPV 18 ได้จากเนื้อมะเร็ง เป็นข้อพิสูจน์ว่าไวรัส 2 ชนิดนี้เป็นสาเหตุของมะเร็งปากมดลูก ถือเป็นการค้นพบครั้งสำคัญ กล่าวคือ สามารถพิสูจน์ได้ว่าการติดเชื้อ (ซึ่งมาจากไวรัส) สามารถก่อมะเร็งได้ โดยไวรัสหูดซึ่งมีประมาณกว่า 100 ชนิดและที่เกิดที่อวัยวะสืบพันธุ์ ทั้งเพศชายและเพศหญิง ซึ่งมีกว่า 40 ชนิดนั้น มีชนิดที่ก่อให้เกิดมะเร็งและไม่ก่อให้เกิดมะเร็ง อีกทั้งยังค้นพบว่า HPV16 และ HPV18 เป็นไวรัสหูดที่ก่อให้เกิดมะเร็ง ทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสาเหตุของมะเร็งปากมดลูก นำไปสู่การป้องกันและการรักษามะเร็งปากมดลูกที่ดีขึ้น ช่วยลดอัตราการเกิดมะเร็งปากมดลูกในสตรีและลดอัตราการตายจากโรคนี้อย่างมาก อีกทั้งยังเป็นแนวทางไปสู่การคิดค้นวัคซีนป้องกัน

มะเร็งปากมดลูกคืออะไร

มะเร็งปากมดลูกพบมากในสตรีที่มีช่วงอายุระหว่าง 35 - 60 ปี สาเหตุการเกิดยังไม่ทราบแน่ชัด แต่พบว่ามีปัจจัยหลายอย่างที่มีความสัมพันธ์ต่อความเสี่ยงในการเป็น เช่น การมีเพศสัมพันธ์ตั้งแต่อายุน้อย (ต่ำกว่า 20 ปี) มีคู่นอนเพศสัมพันธ์หลายคน มีการอักเสบของปากมดลูกเนื่องจากการติดเชื้อ HPV มีบุตรมาก มีประวัติเป็นกามโรค ในสตรีที่สูบบุหรี่ มีโอกาสเสี่ยงมากกว่าผู้ไม่สูบบุหรี่ เป็นต้น ระยะเริ่มแรกจะไม่ปรากฏอาการ ต่อเมื่อเข้าสู่ระยะลุกลาม จะมีอาการตกขาวผิดปกติคล้ายปากมดลูกอักเสบ ตกขาวมีกลิ่นหรือตกขาวลักษณะคล้ายน้ำคาวปลา และอาจมีอาการเลือดออกหลังมีเพศสัมพันธ์ ถ้าเป็นมากอาจปัสสาวะเป็นเลือด ถ่ายปัสสาวะลำบากหรือมีอาการผิดปกติของระบบขับถ่ายอุจจาระ นอกจากนี้มะเร็งอาจกระจายไปยังที่อื่น เช่น ต่อมน้ำเหลืองบริเวณคอ ปอด ตับ และกระดูก

มะเร็งปากมดลูกสามารถป้องกันได้ เพราะแพทย์สามารถตรวจหา “ระยะก่อนเป็นมะเร็งปากมดลูก” ได้ตั้งแต่ยังไม่มีอาการ โดยวิธีการตรวจที่เรียกว่าแปปสเมียร์ (Pap Smear) คือการเก็บเอาเซลล์เยื่อบุบริเวณปากมดลูกไปตรวจหาเซลล์มะเร็ง เป็นการค้นหามะเร็งแรกเริ่ม หรือสภาวะปากมดลูกที่กำลังจะกลายเป็นมะเร็ง การตรวจสามารถลดอัตราการเกิดและการตายของมะเร็งปากมดลูกได้อย่างมาก

สำหรับวิธีการรักษานั้น ขณะนี้มี 2 วิธีที่กำลังทำวัคซีนเพื่อฉีดป้องกัน HPV อาจนำออกใช้ได้ในปีหรือกลางปีหน้า แต่วัคซีนที่ผลิตขึ้นมาจะรักษาจำนวนคนใช้ได้ 70% เท่านั้น เพราะ HPV มีอยู่หลายชนิด ผู้ที่ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนก็ต้องไปตรวจหาโรคมะเร็งด้วยตนเอง

สถาบันมะเร็งแห่งชาติมีนโยบายระดับชาติในการรณรงค์ตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกให้กับหญิงไทย ในอายุ 35 - 60 ปี ทุกๆ 5 ปี เป็นนโยบายเชิงรุกที่เริ่มตั้งแต่ปีที่แล้ว ซึ่งจะช่วยลดจำนวนผู้ป่วยได้ เมื่อเทียบกับประเทศพัฒนา ไทยมีอัตราการตายด้วยโรคมะเร็งปากมดลูกสูง เนื่องจากประชาชนยังเข้าถึงการให้บริการด้านสาธารณสุขไม่เพียงพอ การค้นพบของศาสตราจารย์เฮาเซนซึ่งนำไปสู่การคิดค้นวัคซีนที่คาดว่าจะนำออกใช้ได้ในอนาคตอันใกล้นี้จะช่วยในการวางแผนเพื่อลดโรคมะเร็งปากมดลูกในอนาคตได้อีกทางหนึ่ง

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับมะเร็ง

มะเร็งไม่ใช่โรคใหม่ มีการพบมะเร็งครั้งแรกในกระดูกของมัมมี่ มะเร็งเป็นกลุ่มของโรค ประกอบด้วยเซลล์ที่มีการเติบโตผิดปกติ หลุดออกไปจากการควบคุมของร่างกาย กลุ่มเซลล์พวกนี้มักชื่อว่าเนื้องอก แบ่งเป็นเนื้องอกชนิดธรรมดาและเนื้องอกชนิดร้าย หรือที่เรียกว่ามะเร็ง เซลล์มะเร็งเกิดในอวัยวะใดจะเรียกชื่อตามอวัยวะนั้น พบในร่างกายคนกว่า 100 ชนิด

แต่ละชนิดมีการดำเนินโรคไม่เหมือนกัน มีทั้งรุนแรงและไม่รุนแรง ปัจจุบัน มีการศึกษาถึงระดับสารพันธุกรรม(DNA) เป็นการค้นพบกุญแจไขปริศนาของความผิดปกติที่เกิดขึ้น พื้นฐานสำคัญคือการทำงานของยีนหรือสารพันธุกรรมมีความผิดปกติ โดยเฉพาะส่วนที่ทำหน้าที่ควบคุมการแบ่งตัว การเจริญเติบโตของเซลล์ การเปลี่ยนแปลงรูปร่างและพฤติกรรมต่างๆ ของเซลล์มะเร็ง

มะเร็งเป็นโรคที่ใช้เวลายาวนานกว่าจะปรากฏอาการออกมา เพราะเซลล์มะเร็งเกิดจากเซลล์เพียงเซลล์เดียวที่มีความผิดปกติอยู่ที่สารพันธุกรรม ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่สะสมและซับซ้อน การป้องกันโรคมะเร็งที่ดีที่สุดคือหลีกเลี่ยงการได้รับสารก่อมะเร็งหรือการทำให้ร่างกายมีภูมิคุ้มกันต่อการเกิดโรคมะเร็ง กำจัดสาเหตุของมะเร็งที่เกิดจากอาชีพและสิ่งแวดล้อม เมื่อร่างกายได้รับสารก่อมะเร็ง (เช่น สารเคมี ไวรัส รังสี) ก็จะทำให้เซลล์ปกติเกิดการเปลี่ยนแปลงจนกลายเป็นเซลล์มะเร็ง และถ้าระบบภูมิคุ้มกันร่างกายไม่สามารถทำลายเซลล์พวกนี้ได้ ก็เกิดการแบ่งตัวและแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว

ปัจจุบันยังไม่ทราบสาเหตุที่แน่นอนของการเกิดมะเร็ง แต่เชื่อว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยภายใน เช่น คุณสมบัติทางพันธุกรรม ระบบภูมิคุ้มกัน ภาวะทางโภชนาการ ความไม่สมดุลทางฮอร์โมน สิ่งระคายเคืองที่เกิดขึ้นๆ ปัจจัยภายนอก เช่น สารก่อมะเร็งในสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมสุขภาพและภาวะเศรษฐกิจสังคม สารก่อมะเร็งและสารที่ปะปนอยู่ในอาหาร รังสี ยา การรับปัจจัยเสี่ยงหลายอย่างร่วมกัน จะทำให้เกิดโรคมะเร็งมากขึ้นและเร็วขึ้น

ปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดมะเร็งที่สำคัญ ได้แก่ การสูบบุหรี่ มลภาวะ สิ่งแวดล้อม อันตรายจากการสูดแร่ใยหิน เบนซิน ยาฆ่าแมลง รังสีต่างๆ คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า ยารักษามะเร็ง ฮอร์โมนกลุ่มเอสโตรเจน (ทำให้เกิดมะเร็งเต้านมและตับ) ฮอร์โมนเพศหญิงที่สังเคราะห์ขึ้น (เกิดมะเร็งที่ช่องคลอด) อาหารที่มีดินปะปน เชื้อรา แอลกอฮอล์ สารผสมอาหารที่ให้สีหรือเพิ่มรสชาติ สารถนอมอาหาร(โซเดียม ไนเตรต) อาหารเค็ม/หมักดอง อาหารไขมันสูงกากน้อย สารก่อมะเร็งที่พบในส่วนไหม้เกรียมของอาหารปิ้งย่าง ร่มควัน ความอ้วนมากจะทำให้ยีนผิดปกติได้ การติดเชื้อ เช่น HPVในโรคหูด การติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีและ C สตรีไม่มีลูกหรือมีลูกคนแรกอายุน้อย การใช้ยาคุมกำเนิดนานๆ เป็นต้น

แม้ว่าโรคมะเร็งส่วนใหญ่จะยังไม่ทราบสาเหตุที่แท้จริง แต่มีมะเร็งบางชนิดสามารถทราบสาเหตุหรือสาเหตุร่วมที่อาจหลีกเลี่ยงได้ การใส่ใจดูแลสุขภาพจะช่วยลดปัจจัยเสี่ยงของการเกิดมะเร็ง ควรหมั่นตรวจร่างกายและพบแพทย์อย่างน้อยปีละครั้ง ที่สำคัญ หากพบอาการผิดปกติอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไปนี้ ควรรีบปรึกษาแพทย์ทันที เพราะเป็นสัญญาณเตือนว่าเรากำลังเข้าข่ายมีมะเร็งมาเยือน แม้อาจจะไม่ได้หมายความว่า จะเป็นมะเร็งเสมอไป ได้แก่

1. C : Change of bowel habit การเปลี่ยนแปลงนิสัยของการขับถ่ายอุจจาระ เช่น ท้องผูก ท้องเดินเป็นเวลานาน ปัสสาวะผิดปกติหรือเปลี่ยนไปจากนิสัยเดิม

2. **A : A sore that is not heal** เป็นแผลเรื้อรังไม่หายมากกว่า 2 สัปดาห์ ให้สงสัยว่าอาจเป็นมะเร็งผิวหนัง
3. **U : Unusual bleeding** มีเลือดออกผิดปกติ มีสิ่งคัดหลั่งออกจากทวารทั้ง 5 ที่ผิดปกติ เช่น มีตกขาวออกมาก ประจำเดือนกะปริบกะปรอย
4. **T : Thickening** มีก้อนหรือตุ่มก้อนเกิดขึ้นที่ใดที่หนึ่งของร่างกายและก้อนนั้นโตเร็วผิดปกติ
5. **I : Indigestion** ไม่ย่อย มีอาการกลืนอาหารลำบาก เบื่ออาหาร น้ำหนักลดโดยไม่ทราบสาเหตุ
6. **O : Obvious change in nevus** ลักษณะของไฝที่เปลี่ยนไป มีการเปลี่ยนแปลงของจุด ไฝ ปาน เช่น โตผิดปกติ เปลี่ยนสี
7. **N : Nagging cough** การไอเรื้อรัง มีอาการเสียงแหบ

สุขบัญญัติ 10 ประการในการใช้ชีวิตเพื่อให้ห่างไกลจากมะเร็ง

สิ่งที่ไม่ควรทำ มีอาทิ

1. ไม่ควรสูบบุหรี่
2. ไม่ควรดื่มสุรามากเกินไป
3. ไม่ควรรับประทานอาหารที่เค็มจัด ร้อนจัด ไขมันเกินไป
4. ไม่ควรรับประทานอาหารดิบๆ สุกๆ
5. ไม่ควรตากแดดจัดมากจนเกินไป เพราะอาจทำให้เป็นมะเร็งผิวหนัง

สิ่งที่ควรทำ ได้แก่

6. ควรรับประทานอาหารให้หลากหลาย รับประทานอาหารผักและผลไม้ให้มากขึ้น ลดไขมันลง หากเป็นไปได้ ควรทานผักในปริมาณกึ่งหนึ่งของมื้ออาหารแต่ละมื้อ
7. ควรเก็บอาหารให้ถูกสุขอนามัย โภชนาการดี
8. ออกกำลังกายสม่ำเสมอ
9. พักผ่อนให้เพียงพอ
10. ตรวจสุขภาพประจำปี

* สรุปจากการสัมภาษณ์ น.พ.ธีรภูมิ คูหะเปรมะ ผู้อำนวยการสถาบันมะเร็งแห่งชาติ รายการรู้รอบโลก ออกอากาศเมื่อเดือนธันวาคม 2548

สารน่ารู้

กินผักผลไม้สด ลดอาหารไขมัน ป้องกันมะเร็ง

สารเมดิซินในพืช

สารคลอโรฟิลล์ พบในพืชใบเขียวทั่วไป เช่น คื่นช่าย กะหล่ำ ผักใบเขียว และสาหร่ายหลายชนิด

สารคาโรทีนอยด์ พบในพืชที่มีสีส้ม – เหลือง และ สีแดง – ส้ม เช่น แครอท ฟักทอง มะเขือเทศ มะนาว ส้ม และผักใบเขียว

สารแอนโทไซยานิน พบในพืชที่มีสีน้ำเงิน ม่วง แดง เช่น หัวบีท เซอร์รี องุ่นม่วง – แดง และ กะหล่ำม่วง

สารเหล่านี้มีคุณสมบัติป้องกันมะเร็ง ดังนี้

- ต้านอนุมูลอิสระ
- ดูดซับสารพิษที่อาจก่อให้เกิดมะเร็ง
- ต้านการอักเสบ และเพิ่มระบบภูมิคุ้มกัน
- ปกป้องเซลล์จากรังสียูวี
- ช่วยการไหลเวียนของเลือด
- ลดคอเลสเตอรอล

ผู้ที่รับประทานพืชที่มีสารเมดิซินเป็นประจำจะช่วยลดความเสี่ยงจากการเป็นมะเร็งปอด มะเร็งลำไส้ใหญ่ และทวารหนัก มะเร็งต่อมลูกหมาก มะเร็งเต้านม และ มะเร็งมดลูก

พืชตระกูลกะหล่ำ

มีหลายชนิด เช่น บรอกโคลี กะหล่ำปลี ดอกกะหล่ำ คื่นช่าย กวางตุ้ง ผักกาดขาว และ หัวผักกาด พืชในกลุ่มนี้มีสารสำคัญที่ช่วยในการป้องกันมะเร็งหลายชนิด เช่น sulforaphane, indole, isothiocyanate

สารเหล่านี้มีคุณสมบัติป้องกันมะเร็ง ดังนี้

- ยับยั้งการเจริญเติบโตของเนื้องอก
- ยับยั้งเอนไซม์ที่กระตุ้นสารก่อมะเร็ง
- จับสารก่อมะเร็งและอนุมูลอิสระ
- ส่งเสริมเอนไซม์ที่ขับพิษของสารก่อมะเร็ง
- รักษาสมดุลของระดับฮอร์โมนเอสโตรเจน

○ ส่งเสริมระบบภูมิคุ้มกัน

ผู้ที่รับประทานพืชตระกูลกะหล่ำเป็นประจำจะช่วยลดความเสี่ยงจากการเป็นมะเร็งปอด มะเร็งเต้านม มะเร็งหลอดอาหาร มะเร็งกระเพาะอาหาร มะเร็งตับ และ มะเร็งลำไส้ใหญ่

พืชตระกูลหอม – กระเทียม

มีหลายชนิด เช่น หอมใหญ่ หอมแดง กระเทียม ผักกุยช่าย ดอกหอม เป็นต้น พบสารประกอบซัลเฟอร์ ซึ่งเป็นสารป้องกันมะเร็งหลายชนิด เช่น สาร diallyl disulfide และ diallyl trisulfide ในน้ำมันกระเทียม และสาร S-allyl cystein ในกระเทียมทุบ

สารเหล่านี้มีคุณสมบัติป้องกันมะเร็ง ดังนี้

- กระตุ้นเอนไซม์ในการทำลายพิษ
- ยับยั้งการทำงานของเซลล์มะเร็ง
- ยับยั้งการเจริญของเซลล์มะเร็ง
- ส่งเสริมภูมิคุ้มกัน

ผู้ที่รับประทานพืชตระกูลหอม - กระเทียมเป็นประจำจะช่วยลดความเสี่ยงจากการเป็นมะเร็งกระเพาะอาหาร มะเร็งลำไส้ใหญ่ และ มะเร็งหลอดอาหาร

ผัก – ผลไม้ที่มีสารไลโคปีน

สารไลโคปีน (Lycopene) พบในผักและผลไม้ที่มีสีแดง เช่น มะเขือเทศ องุ่น แดงโม สตรอเบอร์รี่ ฯลฯ อาหารที่มีสารไลโคปีนมากเมื่อผ่านความร้อนแล้ว สารไลโคปีนจะถูกดูดซึมได้ดีขึ้น เช่น น้ำมะเขือเทศ ซอส และแยมมะเขือเทศ

สารไลโคปีนมีคุณสมบัติในการต้านอนุมูลอิสระสูงกว่าวิตามินอีถึง 10 เท่า และสูงกว่าเบต้าแคโรทีนถึง 2 เท่า

ผู้ที่รับประทานผัก – ผลไม้ หรือผลิตภัณฑ์ที่มีสารไลโคปีน เช่น มะเขือเทศเป็นประจำ จะช่วยลดความเสี่ยงจากการเกิดมะเร็งต่อมลูกหมาก มะเร็งปอด และ มะเร็งกระเพาะอาหาร

ผัก – ผลไม้ตระกูลส้ม

ผัก – ผลไม้ตระกูลส้ม ได้แก่ ส้มชนิดต่างๆ มะกรูด มะนาว ฯลฯ นอกจากจะมีวิตามินซีแล้ว ยังประกอบไปด้วยสารสำคัญที่มีคุณสมบัติในการป้องกันมะเร็ง เช่น limonene, limonoid, และ carotenoid เป็นต้น

สารเหล่านี้มีคุณสมบัติป้องกันมะเร็ง ดังนี้

- ต้านการอักเสบ

- ยับยั้งการแข็งตัวของเลือด
- ยับยั้งอนุมูลอิสระ
- ยับยั้งการเจริญของเซลล์มะเร็ง
- กระตุ้นเอนไซม์ทำลายพิษสารก่อมะเร็ง

ผู้ที่รับประทานผัก – ผลไม้ตระกูลส้ม - มะนาวเป็นประจำจะช่วยลดความเสี่ยงจากการเป็นมะเร็งลำไส้ใหญ่ มะเร็งกระเพาะอาหาร มะเร็งเต้านม และ มะเร็งปอด นอกจากนี้ ผัก - ผลไม้ตระกูลส้ม – มะนาวยังมีคุณสมบัติในการป้องกันโรคอื่นๆ เช่น ป้องกันโรคหลอดเลือดหัวใจและลดการสลายตัวของกระดูก

ถั่วเหลือง

ถั่วเหลืองนอกจากจะเป็นแหล่งของเส้นใยอาหารแล้ว ยังประกอบไปด้วยสารต้านมะเร็งหลายชนิด เช่น genistein, daidzein, saponins, และ protease inhibitors ฯลฯ

สารเหล่านี้มีคุณสมบัติป้องกันมะเร็ง ดังนี้

- ต้านอนุมูลอิสระ
- ยับยั้งการเจริญของเนื้องอกและเซลล์มะเร็ง
- ต้านมะเร็งที่เกี่ยวข้องกับฮอร์โมนเอสโตรเจน เช่น มะเร็งเต้านม และ มะเร็งรังไข่

นอกจากนี้ ยังมีคุณสมบัติช่วยลดอาการร้อนวูบวาบ อาการเห็งออกเวลากลางคืนของหญิงวัยหมดประจำเดือน และอาจลดอาการกระดูกผุได้

ผู้ที่รับประทานถั่วเหลืองและผลิตภัณฑ์จากถั่วเหลือง เช่น เต้าหู้ โปรตีนจากถั่วเหลืองเป็นประจำ จะช่วยลดความเสี่ยงจากการเป็นมะเร็งเต้านม มะเร็งลำไส้ใหญ่ มะเร็งรังไข่ มะเร็งต่อมลูกหมาก มะเร็งกระเพาะอาหาร และ มะเร็งปอด

ด้วยความอนุเคราะห์ข้อมูลจากสถาบันมะเร็งแห่งชาติ

ฟังแปลกหู รู้ความหมาย

คุณตาทองเชื้อ ยาท่วม
จังหวัดอุดรธานี

หมู่บ้านและอำเภอที่ผู้เขียนเกิดและอาศัยอยู่นั้น มีชื่อว่า “หมู่บ้านวังปรากฏ” ส่วนอำเภอนั้น มีชื่อว่า “อำเภอตรอน”

ผู้คนที่ผ่านไปมาได้เห็นป้ายชื่อทั้งสอง ก็จะแปลกใจกันอยู่เสมอ เพราะแทนที่จะเขียนป้ายหมู่บ้านว่า “บ้านปรากฏ” ซึ่งมีความหมายที่เข้าใจได้ง่าย แต่การเขียนว่า “บ้านวังปรากฏ” เช่นนี้ ทำให้ผู้คนเกิดงุนงงว่ามิฉะนั้นจะเกิดปรากฏขึ้นในวัง ส่วนชื่อของ “อำเภอตรอน” นั้นเล่า ผู้คนน่าจะคุ้นเคยกับคำว่า “อำเภอตอน” หรือ “อำเภอตะรอน” มากกว่า

คำแปลกเหล่านี้ล้วนมีที่มาจากทั้งสิ้น แต่ต้องสืบถามเอาจากผู้ที่มีประสบการณ์มาก ๆ ก็จะทราบความหมายคำแปลกหรือที่ไปที่มาของชื่อ

สำหรับ “อำเภอตรอน” เป็นอำเภอที่ตั้งขึ้นมาแต่สมัยไหนนั้น ผู้เขียนได้พยายามสืบค้นหาหลักฐาน แต่ก็ไม่พบ ทราบแต่ว่า อำเภอนี้อยู่ต่อมาถูกโยกย้ายไปตั้งเป็นชื่อในท้องถิ่นอื่นๆ อีกหลายที่ แต่ก็ยังมีการเรียกขานเป็นชื่ออำเภอตรอนอยู่เช่นเดิม เท่าที่พอสืบประวัติได้พบว่า มีการย้ายอำเภอตรอนไปตั้งที่หมู่บ้านแก่งเหื่อน 2 จนถึงเมื่อประมาณรัชสมัยรัชกาลที่ 7 ทางกรมได้ย้ายอำเภอตรอนออกจากบ้านแก่งเหื่อน ไปตั้งอยู่ที่หมู่บ้านวังหิน ตำบลวังแดง ติดกับลำน้ำน่าน ใกล้กับสถานีรถไฟคนละฝั่งน้ำน่าน สืบต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้ แต่เหล่าประชากรซึ่งอยู่ในตัวอำเภอตรอนที่หมู่บ้านแก่งเหื่อน 2 เดิม ก็ยังคงเรียกขานกันว่า “แขวงเมืองตรอน”

จนถึงช่วงปี พ.ศ. 2526 ทางกรมได้เห็นว่า เหล่าประชากรแถวหมู่บ้านแก่งเหื่อน 2 ไปมาติดต่อราชการลำบากและไม่สะดวก เพราะมีระยะทางไกลจากตัวอำเภอที่ย้ายมาใหม่ประมาณ 40 - 50 กิโลเมตร จึงได้กำหนดให้บางส่วนของอำเภอตรอนซึ่งเป็นหมู่บ้านแก่งเหื่อน 2 เดิมเป็นกิ่งอำเภอ โดยห่างจากที่เดิมออกไปประมาณ 5 กิโลเมตร และเปลี่ยนชื่อเป็น กิ่งอำเภอทองแสนขัน ซึ่งได้จากการนำชื่อของหมู่บ้านสองหมู่บ้านเดิมมารวมกัน คือ บ้านแสนขันและบ้านบ่อทอง ในเวลาต่อมา ทางกรมได้ตั้งเป็นอำเภอทองแสนขัน

ถึงแม้จะได้ตั้งกิ่งอำเภอทองแสนขันขึ้น อย่างไรก็ตามก็ดี ตำบลซึ่งเป็นที่ตั้งของอำเภอตรอนเดิมนั้นก็ยังเป็นเขตปกครองตำบลที่กว้างขวางมาก ทางราชการดูแลไม่ทั่วถึง จึงได้แบ่งออกเป็นสองตำบล คือ ตำบลบ่อทองและตำบลป่าคายซึ่งคือพื้นที่อำเภอตรอนเดิม และนำเอาอำเภอทองแสนขันซึ่งเพิ่งตั้งขึ้นใหม่ให้มาอยู่ในเขตตำบลบ่อทองด้วย

สำหรับคำว่า “ตรอน” มาจากชื่อของแม่น้ำลำคลอง “ตรอน” ที่ไหลผ่านลงมาจาก เขตแดนประเทศลาว ชาวบ้านเรียกกันว่า “ลำคลองตรอน” บ้างก็เรียกว่า คลองตอน เป็นลำคลอง ที่ไหลมาจากภูเขาผิบบ้านน้ำซึ่งเป็นเขตแดนไทย-ลาวสมัยนั้น เมืองประเทศลาวจะมีเมืองบ่อเตน เมืองแก่นท้าว และมีการยึดเอาภูเขาและลำคลองนี้เป็นเส้นแบ่งเขตแดน จึงเรียกกันว่าคลองเขตแดน คำว่า “ตรอน” แปลได้ความว่า “เขตแดน” นั่นเอง เมื่อมีการตั้งเป็น “แขวงเมืองตรอน” จึงทำ หน้าที่ยุโรปเหมือนเมืองหน้าด่านที่ผู้คนจากทั้งสามประเทศ ลาว-ญวน-ไทย ไปมาค้าขายติดต่อ ผ่านทางด่านนี้ ต่อมา ได้ยกเลิกคำว่า “แขวงเมือง” ออกจาก “แขวงเมืองตรอน” แล้วตั้งเป็น อำเภอตรอนมาจนทุกวันนี้

ส่วนชื่อ “หมู่บ้านวังปรากฏ” หลายท่านที่ได้ยินอาจนึกเอะใจสงสัยว่า ชื่อหมู่บ้าน นี้หรือจะหมายถึงมีอะไรเกิดปรากฏขึ้นในวังที่ไหนแห่งใดขึ้นกระมัง เท่าที่ผู้เขียนทราบ เดิมที หมู่บ้านนี้ชาวบ้านเรียกกันว่า “บ้านวังปลากด” เพราะบริเวณดังกล่าวตั้งติดกับลำคลองตรอน ซึ่งมีน้ำไหลใสสะอาดและเป็นวังน้ำลึก มีน้ำเย็นไหลไม่รู้ชาติทั้งฤดูน้ำหลากและฤดูแล้ง แล้วยังเป็น วังลึกยาว มีฝูงปลากดอาศัยอยู่ชุกชุมมาก

อยู่กันมาได้ระยะหนึ่ง เกิดมีสิ่งแปลกประหลาดมหัศจรรย์ เป็นแสงสุกสว่าง ลักษณะเหมือนดวงไฟ ลูกกลมโตขนาดเท่าลูกมะพร้าว ผุดลอยขึ้นจากที่บนยอดภูเขา ลูกไฟลูกนั้น เป็นสีแสงสุกใส ย้อยระยิบระยับ แสงสว่างแจ่มกระจ่างจ้าเหมือนสีรุ้ง แล้วก็ค่อยเลื่อนลอยย้อย หายไปในยอดภูเขาที่อยู่ใกล้ๆ บริเวณนั้น ผู้คนทั้งหลายต่างก็ได้ดูได้เห็นกันทั่วทุกๆ คน แต่ก็มีผู้ ที่รู้จักไม่ว่าเป็นอะไรกันแน่ ต่างคนต่างคิดเห็นไปกันคนละทางสองทาง บ้างก็พูดว่าคงเป็นแร่ธาตุ อันมีฤทธิ์สำแดงให้เห็นออกมาเพื่อจะเลื่อนที่เลื่อนทางของเขา บ้างก็พูดว่าคงเป็นดวงแก้วอันวิเศษ และมีฤทธิ์ซึ่งมีอยู่ในภูเขานั้นเขาจะเลื่อนเคลื่อนที่หรือจะย้ายที่อยู่ใหม่ก็เป็นได้ บ้างก็ว่า อาจเป็น ด้วยผีเจ้าภูเจ้าดอยออกมาสำแดงฤทธิ์ปรากฏให้ผู้คนที่ทั้งหลายได้รู้ได้เห็นกัน

หลังจากชาวบ้านได้ปรึกษาหารือกันถึงสิ่งที่ปรากฏเกิดขึ้นแล้ว เชื่อกันว่าดวงแก้ว ที่เห็นเป็นสิ่งมงคลอุดมฤกษ์อันดียิ่งนัก จึงได้ตกลงเปลี่ยนชื่อหมู่บ้าน เป็น “บ้านวังปรากฏ” ตาม ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยไม่ได้ตัดคำว่า “วัง” (ซึ่งหมายถึงความถึง “วังน้ำ”) ที่อยู่ข้างหน้าออก

ส่วนลูกไฟหรือดวงแก้วที่เป็นสิ่งแปลกประหลาดปรากฏให้เห็นที่บนยอดภูเขาครั้ง นั้น จนปัจจุบันนี้ก็ยังมีอยู่ มิได้สูญหายไปไหน แต่นานๆ ที่เป็นปีเป็นเดือน จึงจะปรากฏให้ผู้คน ละแวกนั้นได้พบเห็นกัน ชาวบ้านต่างเชื่อกันว่าเมื่อใดเป็นเวลาฤกษ์งามยามดี ก็จะได้พบเห็น ปรากฏการณ์ดังกล่าว และยังคงเป็นที่น่าอัศจรรย์น่าขนานมาจนถึงปัจจุบัน

นี่แหละครับที่มาของชื่อที่ฟังแล้วแปลกหูซึ่งมีอยู่ในเมืองไทยของเราครับ ท่าน ผู้อ่านๆ แล้วคงได้ความรู้ความเพลิดเพลินบ้างนะครับ สวัสดี

คติธรรม :

ธรรมโอวาทของหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน

- จิตใจ ขณะใดที่จะออกก่อนได้ จะเป็นฝ่ายต่ำฝ่ายสูง ก็ออกแสดงผลก่อนได้ เรื่องความจริงเป็นอย่างนั้น ท่านจึงสอนให้ระมัดระวัง เพราะจิตเป็นของละเอียดและไม่มีกำลังโดยลำพังตนเอง ต้องอาศัยสิ่งอื่นผลักดัน เช่น ฝ่ายต่ำผลักดัน ฝ่ายสูงพยุงส่งเสริม ให้เป็นอย่างไรก็เป็นไปได้ เราจึงต้องสั่งสมความดีอันเป็น “ฝ่ายสูง” ให้มากๆ เพื่อจะผลักดันหรือส่งเสริมไปในทางดี กระทั่งจิตหมดสิ่งผลักดันโดยประการทั้งปวงแล้ว ไม่มี “ฝ่ายต่ำ” “ฝ่ายสูง” หรือว่า “ฝ่ายดี” “ฝ่ายชั่ว” เข้าเกี่ยวข้อง จิตเป็นอิสระโดยลำพังแล้วนั้น จึงหมดปัญหาโดยสิ้นเชิง นั่นท่านเรียกว่า “จิตบริสุทธิ์”
- การกล่าวโทษผู้อื่นโดยขาดการไตร่ตรองเป็นการสั่งสมโทษและบาปใส่ตนให้ได้รับความทุกข์ จึงควรลดสังเวชต่อความผิดของตน งดความเห็นที่เป็นบาปภัยแก่ตนเสีย ความทุกข์เป็นของน่าเกลียดน่ากลัว แต่สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ทำไมพอใจสร้างขึ้นเอง
- การตำหนิติเตียนผู้อื่น ถึงเขาจะผิดจริง ก็เป็นการก่อกรรมจิตใจของตนเองให้ขุ่นมัวไปด้วย

ท้ายเล่ม

เนื่องในมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๙ หนังสือวิทยุสารานุกรมฉบับนี้ได้รับพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ที่ทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมฉายาลักษณ์และภาพพระราชกรณียกิจ ในโอกาสที่ประธานาธิบดีฝรั่งเศสและภริยา และสมเด็จพระราชาธิบดีและสมเด็จพระราชินีแห่งสเปนเยือนและเสด็จเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๙

ในโอกาสอันเป็นมหามงคลยิ่งนี้ สถานีวิทยุสารานุกรมยินดีที่จะเป็นช่องทางหนึ่งให้ผู้อ่านและผู้ฟังรายการทุกท่านได้ร่วมกันถวายพระพรและแสดงความจงรักภักดีแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยจะนำทุกข้อความถวายพระพรที่ส่งผ่านมาที่สถานีฯ ทั้งในรูปแบบของไปรษณียบัตรและจดหมาย ลงในเว็บไซต์ของสถานีฯ ที่

www.mfa.go.th/radio_saranrom ต่อไป

สำหรับเดือนเมษายนปีนี้ เป็นเดือนที่มีความหมายสำหรับพวกเราชาวสถานีวิทยุสารานุกรมและกระทรวงการต่างประเทศ โดยวันที่ ๑ เมษายน ตรงกับวันครบรอบ ๘ ปีของสถานีฯ และวันที่ ๑๔ เมษายน ตรงกับวันคล้ายวันสถาปนากระทรวงการต่างประเทศ ครบ ๑๓๑ ปี

ในโอกาสนี้ ขอนำบางส่วนของคำปราศรัย ดร. กันตธีร์ ศุภมงคล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ความตอนหนึ่งว่า “ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศทุกคนจะทำงานเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติอย่างเต็มกำลังความสามารถ เพื่อนำมาซึ่งความสุขสวัสดิ์และความภาคภูมิใจเช่นที่บรรพบุรุษนักการทูตของไทยได้ทรงสร้างและสร้างไว้ในประวัติศาสตร์การทูตที่ยาวนานของไทย โดยยึดเป้าหมายที่ว่า **สุขชีวิตที่ดีขึ้นของคนไทย สันติสุข อยู่ดีกินดี มีศักดิ์ศรี มีความปลอดภัย**”

ด้วยความขอบคุณ

